

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till reform
av verkställigheten av beslut som gäller vårdnad om barn och
umgängesrätt**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att verkställigheten av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt revideras. Lagen om verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt föreslås bli upphävd och ersatt med en ny lag om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (*verkställighetslagen*). Förslaget har samband med totalrevideringen av utsökningslagstiftningen och indragandet av överexekutor.

Rätten att förordna om verkställigheten av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt föreslås övergå från överexekutor (länsstyrelsen) till tingsrätten. Ett verkställighetsärende skall behandlas i tingsrätten med iakttagande av stadgandena om ansökningsärenden. Tingsrätten skall vara beslutför med ordföranden ensam. Ett stridigt ärende skall vanligen behandlas vid tingsrättens sammanträde i muntlig behandling. Ett verkställighetsärende skall kunna överföras från en tingsrätt till en annan.

En begäran om verkställighet skall i stället för till tingsrätten också kunna framställas direkt till utmätningsmannen, om det inte har gått tre månader från den dag då beslutet om vårdnaden om barnet gavs. Utmättningsmannen skall kunna överföra ärendet till tingsrätten.

Den praktiska verkställigheten skall skötas av utmätningsmannen tillsammans med socialmyndigheterna. Utmättningsmannen skall inte kunna bestämma att en biträdande utmätningsman skall besluta om verkställigheten. I fråga om utmätningsmannens verkställighetsåtgärder skall i tillämpliga delar iaktas stadgandena i utsökningslagen.

Verkställighetsåtgärder skall inte få vidtas mot barnets vilja, om barnet har fyllt 12 år och inte heller om barnet är yngre än 12 år men är

så utvecklat att avseende kan fästas vid dess vilja. Förslaget motsvarar till denna del den gällande lagen. Åtgärderna mot barnet skall skötas så finkänsligt som möjligt.

Förlikningsförfarandet enligt den nuvarande verkställighetslagen föreslås bli utvecklat. Vanligen skall en av kommunen utsedd person fungera som medlare och kommunen skall enligt socialvårdslagen se till att medlingen ordnas. Om det är motiverat skall tingsrätten också kunna förordna någon annan lämplig person till medlare. Medlaren skall vid behov kunna höras vid domstolens sammanträde. Också den medlare i familjefrågor som avses i äktenskapslagen skall enligt förslaget på begäran kunna ge föräldrarna hjälp och stöd då det förekommer konflikter i fråga om iakttagandet av ett beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt.

Domstolen skall i samband med ett verkställighetsärende kunna precisera eller i någon mån ändra villkoren för umgängesrätten. Om förhållandena har förändrats efter det beslutet givits och verkställigheten av det klart strider mot barnets intresse, skall tingsrätten förkasta ansökan om verkställighet. Tingsrätten skall då underrätta parterna och socialnämnden om deras rätt att vid domstolen anhängiggöra ett ärenden som gäller vårdnaden om barnet eller umgängesrätten.

I förslaget ingår stadganden om verkställighetsförordnande som utfärdas i samband med verkställigheten och om tvångsmedel. För verkställigheten av ett beslut skall det kunna föreläggas vite eller förordnas att utmätningsmannen skall hämta barnet. Hämtning skall kunna ske också för att umgängesrätten skall kunna utövas i de fall då denna annars sannolikt inte blir tillgodosedd och om det med tanke på barnets intresse finns synnerligen

vägande skäl som talar för hämtning. Vite skall föreläggas till ett fast belopp, men av särskilda skäl skall också ett s.k. löpande vite kunna föreläggas. Löpande vite skall kunna föreläggas för en period om högst sex månader i sänder. Innan vitet döms ut skall domstolen försöka klarlägga orsaken till att skyldigheten inte har uppfyllts. Vitet skall kunna förvandlas till fängelse bara om det finns vägande skäl. Indrivningen av vite som inte förvandlats skall kunna fortsätta.

Då domstolen förordnar att ett beslut om vårdnad om barn och umgängesrätt skall verkställas skall den också kunna utfärda andra föreskrifter som är förpliktande för den som ansökt om verkställighet och för motparten, om dessa föreskrifter är nödvändiga för att säkerställa verkställigheten och för att skydda barnets intresse. Därvid förordnas det vid vite att förpliktelserna skall uppfyllas.

För att säkerställa verkställigheten skall domstolen i brådskande fall kunna förordna om interimistiska säkringsåtgärder utan att höra motparten. Den skall t.ex. kunna förordna att socialmyndigheterna temporärt skall placera barnet i lämplig vård. I särskilt brådskande fall skall också utmätningsmannen och polismyndigheterna på vårdnadshavarens begäran omedelbart kunna ta hand om barnet för att placera det i lämplig vård. Åtgärder av

detta slag skall genast anmälas till domstolen, som utan dröjsmål skall besluta om saken. Även om barnets vårdnadshavare inte skulle ha något verkställbart beslut skall synnerligen brådskande temporära skyddsåtgärder kunna vidtas på vårdnadshavarens yrkande, med stöd av ett stadgande som föreslås bli intaget i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, om det finns grundad anledning att anta att den andra vårdnadshavaren olovligt ämnar föra ut barnet ur landet.

Stadgandena om s.k. handräckning av överexekutor upphävs och domstolen skall på ansökan kunna förordna att barnet skall överlämnas till sin lagliga vårdnadshavare även om det inte finns något verkställbart beslut mot den hos vilken barnet vårdas. Det skall också kunna förordnas att barnet skall överlämnas för att umgängesrätten skall kunna utövas.

I övrigt motsvarar förslaget till verkställighetslag huvudsakligen den nuvarande verkställighetslagen. Också i en del andra lagar föreslås vissa smärre ändringar som blir nödvändiga med anledning av den föreslagna verkställighetslagen.

Avsikten är att de lagar som föreslås i förevarande proposition skall träda i kraft i samband med reformen av lokalförvaltningen den 1 december 1996.

INNEHÅLL

	Sida		Sida
PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1	1.2. Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt	66
ALLMÄN MOTIVERING	4	1.3. Utsökningslagen	70
1. Inledning	4	1.4. Socialvårdslagen	71
2. Nuläge	4	1.5. Äktenskapslagen	71
2.1. Bakgrund	4	1.6. Lagen om verkställighet av straff	72
2.2. Lagstiftning och praxis	5	1.7. Viteslagen	72
2.3. Lagstiftningen i utlandet	7	2. Närmare stadganden om bestämmelser	72
Sverige	7	3. Ikraftträdande	72
Norge	8	LAGFÖRSLAGEN	73
Danmark	9	1. Lag om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt	73
Vissa andra länder	10	2. Lag om ändring av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt	80
2.4. Bedömning av nuläget	11	3. Lag om ändring av 1 kap. 4 § utsökningslagen	81
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	12	4. Lag om ändring av 17 § socialvårdslagen	81
3.1. Barnets och övriga parter rättsskydd	12	5. Lag om ändring av 20 § äktenskapslagen	82
3.2. Verkställighetsmyndigheter	13	6. Lag om ändring av 6 kap. 12 § lagen om verkställighet av straff	82
3.3. Tvångsmedel	14	7. Lag om ändring av 2 § viteslagen	83
3.4. Andra stadganden som gäller förfarandet	16	BILAGOR	84
4. Propositionens verkningar	17	Parallelltexter	84
4.1. Ekonomiska verkningar	17	2. Lag om ändring av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt	84
4.2. Verkningar i fråga om organisation och personal	17	4. Lag om ändring av 17 § socialvårdslagen	86
4.3. Verkningar för medborgarna	18	6. Lag om ändring av 6 kap. 12 § lagen om verkställighet av straff	86
5. Beredningen av propositionen	18	7. Lag om ändring av 2 § viteslagen	87
6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	18		
6.1. Samband med andra propositioner	18		
6.2. Samband med internationella fördrag	18		
DETALJMOTIVERING	20		
1. Lagförslaget	20		
1.1. Lag om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt	20		

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Beslut om verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt fattas för närvarande av överexekutor. Sedan magistraterna dragits in den 1 december 1993 har länsstyrelsen ensam fungerat som överexekutor.

Indragningen av överexekutorsinstitutionen, dvs. indragningen av lagskipningsuppgifterna för utsökningsväsendets distriktsförvaltningsmyndighet, utgör en del av totalrevideringen av utsökningslagen. I denna proposition föreslås att verkställigheten av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt överförs från överexekutor till tingsrätten. Överexekutors uppgifter som gäller lagsökning och säkringsåtgärder, liksom också beslut om vräkning och handräckning, överfördes i samband med underrättsreformen till tingsrätten den 1 december 1993.

Till riksdagen avläts 1994 en regeringsproposition om revidering av lagstiftningen om utsökningsmyndigheterna och ändringssökande i utsökningsärenden (RP 23/1994 rd). Propositionen hann emellertid inte behandlas under den riksdag som avslutades i år, och därför förföll den. Förslagen om ändring av utsökningsmyndighetsorganisation är en del av reformen av lokalförvaltningen som bygger på häradsindelningen. Reformen av lokalförvaltningen grundar sig på lagen om grunderna för utvecklande av den statliga lokalförvaltningen (126/92). I den förfallna propositionen föreslogs i fråga om ändringssökande att besvär i utsökningsärenden skulle behandlas av 19 tingsrätter i stället för av överexekutor.

Förutom propositionen om verkställigheten av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt samt propositionen om utsökningsmyndigheterna och ändringssökande i utsökningsärenden torde i år avlätas en proposition om överföring av överexekutors återstående uppgifter till andra myndigheter och om indragning av överexekutorsinstitutionen. Avsikten är att det i det sammanhanget skall avlätas en gemensam proposition som skall gälla alla ovan nämnda propositioner och innehålla övergångsstadganden som gäller hela reformen.

Efter ovan nämnda propositioner är avsikten att fortsätta totalrevideringen av utsökningsla-

gen genom att avlåta en regeringsproposition med stadganden om realisering och redovisning i samband med utsökning samt en proposition om utsökningslagens allmänna procedurstadganden och om utmätning.

I denna proposition föreslås att revideringen av verkställigheten av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt blir något mera omfattande än vad enbart en överföring av förfarandet till tingsrätten skulle förutsätta. Exempelvis har man försökt effektivera medlingen, och rättsskydds- och ändamålsenlighets-synpunkter i samband med de nuvarande tvångsåtgärderna har omvärderats.

2. Nuläge

2.1. Bakgrund

Den första separata lagen om verkställighet av dom rörande vårdnad om eller rätt till umgänge med barn stiftades 1975. Därförinnan fanns det i lagstiftningen inga uttryckliga stadganden om hur domstolens avgörande beträffande vårdnaden om barn och umgängesrätten skulle verkställas. I den juridiska litteraturen framfördes olika åsikter om verkställbarheten av en dom som gällde umgängesrätten. I rättspraxis ansågs dock en dom rörande umgängesrätten utgöra en grund för verkställighet i utsökningsväg.

Vid verkställighet av ett beslut som gällde vårdnaden om ett barn och överlämnande av ett barn till vårdnadshavaren användes vite enligt 3 kap. 4 § utsökningslagen, stadgandena i samma kapitel om verkställighet av dom rörande överlämnande av lösöre eller handräckning enligt den numera upphävda 7 kap. 14 §. För att säkerställa att umgängesrätten kunde utövas användes vitesförfarande. Men eftersom stadgandena i utsökningslagen är utarbetade med tanke på verkställighet som gäller egendom, lämpade de sig inte särskilt väl för verkställighet som gällde barn. Detta ledde till tolkningskonflikter och till dröjsmål med och svårigheter vid verkställigheten. Att tillämpa stadgandena i utsökningslagen på barn ansågs inte heller vara förenligt med modern rättsuppfattning och barnens människovärde.

Av denna orsak gavs 1975 en lag om verkställighet av dom rörande vårdnad om eller

rätt till umgänge med barn (523/75). I förarbetet (RP 96/1974 rd) övervägdes möjligheten att låta socialmyndigheterna sköta verkställigheten. De lokala socialmyndigheterna ansågs dock i de flesta fall sakna behövlig kunskap och möjligheter att lösa de juridiska problemen i samband med verkställigheten. I de kollegialt arbetande socialnämnderna skulle ärendena också bli långsamt behandlade. Inte heller distriktsförvaltningsmyndigheten, länsstyrelsen, ansågs vara en lämplig myndighet att sköta dessa verkställighetsärenden. Därför stannade man i förslaget för att utsökningsmyndigheterna också skulle sköta verkställigheten av beslut som gällde vårdnad om barn och umgägesrätt. Eftersom utsökningsmyndigheten på lägre nivå inte ansågs ha tid eller möjligheter att beakta t.ex. förändringar i förhållandena som hade inträffat efter det domen gavs, att beakta den fara som verkställigheten eventuellt kunde medföra för barnet eller att beakta barnets vilja, föreslogs att besluten om verkställigheten skulle anförtros utsökningsmyndigheten i högre instans, dvs. överexekutor.

Lagen från 1975 ändrades 1983 och fick då rubriken lag om verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgägesrätt, nedan den *nuvarande verkställighetslagen*. Reformen har anknytningspunkter med den samtidigt stiftade lagen angående vårdnad om barn och umgägesrätt (361/83). I den lagen gjordes skillnad mellan vårdnad (handhavande av barnets personliga angelägenheter) och förmynderskap (skötsel av egendom).

2.2. Lagstiftning och praxis

Den nuvarande verkställighetslagen gäller beslut och interimistiskt förordnanden av domstol samt av socialnämnden fastställda avtal angående vårdnad om barn eller umgägesrätt. Dessa beslut, förordnanden och avtal går i verkställighetslagen under den gemensamma benämningen "beslut" (1 §).

Verkställighetslagen är en speciallag i förhållande till utsökningslagen. Vid verkställigheten iaktas i tillämpliga delar vad i utsökningslagen stadgas om verkställighet av dom eller beslut samt om handräckning och kostnader, om inte annat stadgas i verkställighetslagen.

Stadganden om forum ingår i 2 § verkställighetslagen. Ansökan om verkställighet görs skriftligt hos överexekutor på den ort där

barnet är bosatt. I paragrafen finns också i förhållande till barnets boningsort sekundära, sinsemellan parallella forum: om barnet inte har någon känd boningsort får verkställighet sökas på den ort där barnet vistas eller där sökandens motpart bor eller vistas. Om sökanden inte har kunnat reda ut vilken överexekutor som är behörig får ansökan i sista hand lämnas in till länsstyrelsen i Nylands län. Denna skall vidta åtgärder för att utreda på vilken ort barnet och sökandens motpart vistas. Om en annan överexekutor konstateras vara behörig skall länsstyrelsen överföra ansökan dit (12 §).

Innan överexekutor avgör ärendet skall medling föranstaltas enligt 4 §, där syftet är att förmå den hos vilken barnet är att frivilligt iaktta beslutet. Överexekutor ger i uppdrag åt en av socialnämnden förordnad person eller någon annan person som den anser lämplig (medlare) att föranstalta medling. Medling behöver inte föranstaltas om det med beaktande av tidigare förrättad medling är uppenbart att medlingen blir resultatlös eller om barnets bästa kräver att vårdnadsbeslutet av vägande skäl genast bör verkställas.

Medlaren skall senast inom fyra veckor lämna överexekutor en rapport över de åtgärder han vidtagit. Om medlingen inte har lett till resultat, skall medlaren i sin rapport lägga fram de omständigheter som kan ha betydelse för avgörandet av saken. Ursprungligen gavs två veckor tid för detta, men i samband med reformen 1983 förlängdes tiden.

I 5 § verkställighetslagen ingår ett stadgande om tvångsmedel, som här är vite och hämtning av barnet. Detta stadgande har ansetts vara täckande, och t.ex. sådant häkte som nämns i 3 kap. 4 § utsökningslagen har inte ansetts möjligt. Vite kan användas för att verkställa beslut om både vårdnad och umgägesrätt. Vid verkställighet av ett beslut om vårdnad kan vite föreläggas bara den part som inte anförtrotts vårdnaden om barnet och som därför är skyldig att överlämna barnet. Vid verkställighet av ett beslut som gäller barnets boende föreläggs vitet den som är skyldig att överlämna barnet till den förälder hos vilken barnet skall bo. I samband med verkställighet av ett beslut som gäller umgägesrätt kan vite föreläggas den som är skyldig att tillåta umgänge, men ingen part kan vid vite förpliktas att umgås med barnet (HD 1991:36). Hämtning är möjlig bara vid verkställighet av ett beslut som gäller

vårdnad. Hämtningen sköts av utmätningsmannen tillsammans med en företrädare för socialnämnden. Hämtningen och andra åtgärder beträffande barnet skall enligt 9 § utföras så skonsamt som möjligt. Om hämtningen inte kan ske utan att barnet blir upprört eller av annan orsak, skall den uppskjutas till en senare tidpunkt.

Enligt 6 § får verkställighet inte ske mot barnets vilja om barnet har fyllt 12 år. Om ett yngre barn är så utvecklat att man kan fästa avseende vid dess vilja, får verkställighet inte heller ske mot dess vilja. Åldersgränsen sänktes i samband med reformen 1983, enligt 1975 års verkställighetslag var den 15 år.

Om det i verkställighetsskedet konstateras att omständigheterna efter det beslutet gavs har förändrats så väsentligt att frågan om vårdnaden och umgängesrätten måste tas upp till ny behandling, skall överexekutor enligt 7 § verkställighetslagen avslå ansökan om verkställighet. Genom reformen år 1983 fogades till paragrafen ett stadgande enligt vilket överexekutor i sitt beslut skall nämna de omständigheter som föranlett att ansökan avslagits och att socialnämnden i den kommun där barnet har sin hemort skall underrättas om beslutet. Avsikten med detta var att socialnämnden på eget initiativ skall kunna vidta åtgärder för att få fram en avtalslösning eller ett domstolsbeslut som gäller vårdnaden om barnet och umgängesrätten. När överexekutor har avslagit ansökan kan förutom socialnämnden också sökanden eller hans motpart därefter anhängiggöra saken vid domstol.

Enligt 8 § verkställighetslagen kan överexekutor på ansökan vidta åtgärder för att överlåta barnet åt vårdnadshavaren även om det inte finns något beslut mot den som har barnet i sin vård. Här är det frågan om en summarisk process av handräckningstyp. I den juridiska litteraturen används allmänt termen "handräckning" om detta förfarande. Också i 7 kap. 14 § utsökningslagen, en paragraf som upphävdes i samband med att underrättsreformen trädde i kraft den 1 december 1993, konstaterades att vid "handräckning" för barns överlämnande till dess vårdnadshavare skall iakttas vad därom är särskilt stadgat. Genom reformen år 1983 begränsades tillämpningsområdet för 8 § verkställighetslagen så att handräckning inte får lämnas om man därigenom skulle rubba ett utan rättegång uppkommet fosterbarnsförhållande eller ett motsvarande långva-

rigt vårdförhållande. I dessa fall skall överexekutor avslå ansökan och anvisa parterna att anhängiggöra frågan om vårdnaden av barnet vid domstol. Därmed undviks ett summariskt förfarande och frågan blir till fullo undersökt och behandlad vid domstol. Begränsningen gäller endast fosterbarnsförhållanden och vårdförhållanden som ursprungligen uppstått på laglig väg.

Överexekutor kan med stöd av 10 § verkställighetslagen i brådskande fall utan att höra motparten förordna att barnet tillfälligt skall placeras i lämplig vård. Här kan det vara frågan om en situation då det finns skäl att anta att barnet kommer att föras ut ur landet för att förhindra verkställighet. En sådan brådskande åtgärd är i kraft till dess verkställighetsfrågan är avgjord, om den inte har återtagits dessförinnan.

Överexekutor har möjlighet att på eget initiativ skaffa fram de utredningar den anser nödvändiga för att barnets bästa skall bli beaktat. Barnet skall höras på ett hänsynsfullt sätt. Om länsstyrelsen i egenskap av överexekutor vill låta förhöra vittnen och sakkunniga under ed eller försäkran, skall förhöret enligt nuvarande 11 § verkställighetslagen ske antingen i länsrätten eller i allmän underrätt.

Det är dock bara i undantagsfall som vittnen har hörts i länsrätten eller i allmän underrätt. Rättspraxis tyder på att också magistraterna, som fram till den 1 december 1993 var överexekutor, ibland alltför lätt underlät att höra vittnen; bl.a. i avgörandet HD 1992:107 återförvisades ärendet till magistraten för att vittnen skulle höras. En part som magistraten hade dömt till vite och vilken hade förelagts nytt vite för att umgängesrätten skulle bli tillgodosedd, hade i högsta domstolen hänvisat till de skriftliga vittnesredogörelser som han inlämnat till magistraten. I redogörelserna angavs sådana orsaker till att den andra partens rätt att umgås med barnet och hålla det hos sig inte hade tillgodosetts att dessa kunde ha påverkat avgörandet. Högsta domstolen konstaterade att med beaktande av stadgandena i 11 § verkställighetslagen och 17 kap. 11 § rättegångsbalken borde saken inte ha fått avgöras utan att de personer som givit redogörelserna hörts som vittnen.

Ett beslut som överexekutor utfärdat med stöd av verkställighetslagen kan enligt 13 § genast verkställas, om inte annat förordnas i

beslutet. Därtill kan fullföljdsdomstolen enligt 10 kap. 14 § utsökningslagen förbjuda eller avbryta verkställigheten.

År 1994 inkom till överexekutor sammanlagt 223 ärenden som gällde verkställighet av beslut om vårdnad om barn och umgängesrätt. Från föregående år överfördes 72 ärenden. Av dessa sammanlagt 295 ärenden behandlades 191, och till följande år överfördes 104 ärenden. Totalt avvisades 19 ärenden och 43 förföll. I 55 fall godkändes ärendet helt eller delvis och i 72 fall förkastades det. Till domstol överfördes två ärenden.

Antalet verkställighetsärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt har ökat något. År 1976 inkom totalt 132 ärenden, år 1987 totalt 155 ärenden, år 1992 totalt 193 ärenden och år 1993 totalt 196 ärenden.

2.3. Lagstiftningen i utlandet

Sverige

År 1967 intogs i den svenska föräldrabalken ett 21 kap. med nya stadganden om verkställighet av beslut som gällde vårdnad om barn och umgängesrätt.

Före 1967 fanns det i Sverige inga särskilda stadganden om verkställighet av beslut som gällde vårdnad om barn och umgängesrätt. Vid verkställighet iaktogs utsökningslagens stadganden om verkställighet av dom i tvistemål och om handräckning vid sådan. Beslut om verkställigheten fattades av överexekutor, vars beslut kunde överklagas hos hovrätten. Från början av 1968 trädde föräldrabalkens ovan nämnda särskilda stadganden om saken i kraft, vilket innebar en kodifiering av dittills rådande rättspraxis. Besluten om verkställigheten överfördes dock till länsstyrelsen, som var högre barnskyddsmyndighet; första besvärinstans var regeringsrätten. I och med länsstyrelseformen 1971 inrättades i samband med länsstyrelserna förvaltningsdomstolar, länsrätter, och de ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt överfördes till dessa.

I Sverige föreslogs i slutet av 1970-talet att verkställighetsärendena skulle överföras från länsrätten till allmän underrätt (Barnets rätt 2, SOU 1979:63). Underrätterna ansågs ha gott om sådan sakkunskap som behövdes vid behandlingen av ärenden som gällde vårdnaden om barn och umgängesrätt. Också behand-

lingssättet i underrätten ansågs vara lämpligare, bl.a. kunde muntlig behandling och hörande av sakkunniga lätt ordnas. Om lång tid hade förflutit mellan begäran om verkställighet och beslutet, kunde frågan om vårdnaden och umgängesrätten prövas på nytt. Till denna del ledde förslaget dock inte till någon ändring i lagen.

Föräldrabalkens 21 kapitel ändrades i sin helhet år 1983. Till följd av den samnordiska beredningen har lagstiftningen om verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt delvis samma innehåll i Sverige och Finland. Ansökan om verkställighet av en dom eller ett beslut som gäller vårdnad om ett barn, umgängesrätt eller överlämnande av ett barn görs numera till länsrätten. Ändring söks hos den högre förvaltningsdomstolen, kammarrätten. I lagen ingår inget uttryckligt stadgande om forum. I den juridiska litteraturen har man dock ansett att av sakens natur följer att en ansökan om verkställighet alltid kan göras hos länsrätten i det län där barnets vårdnadshavare är bosatt. Om vårdnadshavaren tillfälligt har fört barnet till annan ort, är också den länsrätten behörig. Om barnet och vårdnadshavaren vistas inom olika län är vardera länsrätten behörig. Den länsrätt som har tagit saken till behandling är behörig att fortsätta behandlingen även då själva verkställigheten skall ske utanför länet. Om det behövs en utredning om personer som vistas inom ett annat län eller om förhållandena där, kan länsrätten av ändamålsenlighetsskäl överföra ärendet till länsrätten i länet i fråga.

Innan länsrätten beslutar om verkställighet kan den ge en företrädare för socialsektorn eller någon annan lämplig person i uppdrag att försöka få parten att frivilligt iaktta domen. Den som fått uppdraget skall inom en av länsrätten utsatt tid lämna en utredning om de åtgärder som han eller hon vidtagit samt om vad som framkommit i ärendet. Denna tid får inte vara längre än två veckor. Länsrätten kan dock förlänga tiden, om det finns möjligheter att förpliktelsen uppfylls frivilligt.

När länsrätten beslutar om verkställighet kan den förelägga vite eller förordna att barnet skall hämtas. Ett beslut om hämtning skall verkställas av polisen. När det gäller ett beslut om vårdnad eller överlämnande får det förordnas att barnet skall hämtas endast om det inte finns andra sätt att få beslutet verkställt eller om hämtning är nödvändig för att skydda

barnet för allvarlig skada. Men om det är frågan om umgängesrätt kan det förordnas att barnet skall hämtas bara om beslutet inte kan verkställas på annat sätt och barnet har ett särskilt starkt behov av kontakt med föräldern i fråga.

I den svenska lagen om vite, 1985:206, ingår allmänna stadganden om vite. Enligt lagen är det möjligt att utsätta s.k. löpande vite i de fall då detta med beaktande av omständigheterna kan anses lämpligt. Ett löpande vite utsätts så att det fastställs ett visst belopp för varje period av en viss längd, under vilken förpliktelsen inte har blivit uppfylld. Om förpliktelsen är återkommande utsätts ett visst belopp för varje gång förpliktelsen inte har blivit uppfylld.

Länsrätten beslutar på ansökan om utdömande av vite. Böter eller vite som dömts till betalning och som inte har kunnat drivas in av tillgångarna kan inte i Sverige förvandlas till fängelse annat än i undantagsfall, enligt bötesverkställighetslagen (1979:189). Bara om det är uppenbart att underlåtenheten att betala böter beror på att den bötfällda tredska eller om en förvandling annars av särskilda är motiverad med hänsyn till det allmänna bästa kan tingsrätten på åklagarens yrkande förvandla böterna till fängelse, varvid tiden i fängelse blir mellan 14 dagar och 3 månader. Stadgandena i fråga är från 1983.

Länsrätten kan då den beslutar om verkställighet av en laga kraft vunnit dom som gäller umgängesrätt jämka villkoren och tidpunkten för umgängesrätten, om detta behövs på grund av att förhållandena har förändrats efter det domen meddelades.

Om barnet har fyllt 12 år får verkställighet inte ske mot dess vilja utom i det fall att länsrätten finner det nödvändigt för barnets bästa. Detsamma gäller ett barn som inte har fyllt 12 år men som är så utvecklat att avseende på samma sätt bör fästas vid dess vilja.

Länsrätten kan avslå ansökan om verkställighet om det är uppenbart att förhållandena har förändrats efter det domen meddelades och om det är i barnets intresse att frågan om vårdnaden eller umgängesrätten prövas på nytt. Länsrätten kan förbjuda verkställigheten också annars om det föreligger en risk som inte är ringa för att barnets fysiska eller mentala hälsa skall komma till skada.

I föräldrabalken ingår ett handräckningsstadgande, enligt vilket länsrätten också då det

inte finns något beslut om vårdnaden på begäran av vårdnadshavaren kan förordna att barnet skall överlämnas åt vårdnadshavaren. Ett sådant förordnande får dock inte ges om det är i barnets intresse att frågan om vårdnaden prövas av allmän domstol. Handräckning kan komma i fråga också då föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet och den ena av dem utan godtagbar orsak på eget bevåg har fört bort barnet eller inte har återlämnat barnet.

Hämtning och andra åtgärder som gäller barnet skall skötas så hänsynsfullt som möjligt. När ett barn hämtas skall det finnas en stödperson närvarande, eventuellt också en barnläkare, barnpsykiater eller barnpsykolog. Verkställandet av hämtningen uppskjuts till en senare tidpunkt om barnet inte kan flyttas på grund av sjukdom eller annat hinder. Länsrätten kan förordna att barnet skall undersökas av en läkare.

I föräldrabalken ingår också ett stadgande om hur länsrätten eller polisen skall förfara i brådskande fall, t.ex. om det finns en risk att barnet för ut ur landet.

När länsrätten behandlar ärenden som gäller vårdnad och umgängesrätt skall den ordna muntlig behandling, om detta inte uppenbart är onödigt. Barnet kan höras vid sammanträdet om det finns särskilda skäl till detta och det är uppenbart att det inte är skadligt för barnet att bli hört.

I Sverige har man diskuterat möjligheten att frångå verkställighetsprocesserna och överföra verkställigheten till socialnämnden, (SOU 1987:7, s. 201—202). Detta förslag har dock inte lett till lagstiftningsåtgärder. Behandlingen av utökningsbesvär har vid ingången av 1994 överförts till tingsrätterna. Samtidigt har man vid justitiedepartementet i Sverige övervägt möjligheten att låta tingsrätten behandla besluten om verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt.

Norge

I Norge stadgas om verkställigheten av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt i lagen om barn och föräldrar (lov om barn og foreldre), och i den nya lagen om tvångsverkställighet och säkringsåtgärder (lov om tvangsfullbyrdelse og midlertidig sikring), nedan Tvfb, från 1992. I samband med revi-

deringen av den sistnämnda lagen har de berörda stadgandena i den förstnämnda lagen ändrats.

I 42 § lagen om barn och föräldrar behandlas verkställighet av vårdnadsbeslut (avgjerd om foreldreansvaret eller kven barnet skal bu saman med). På verkställigheten av vårdnadsbeslutet tillämpas enligt lagrummet i fråga Tvfb 13 kap., närmast dess 14 §. Utsökningsrätten, vanligen den allmänna underrätten, dvs. herreds- eller byretten, förordnar om verkställighetssättet genom ett beslut som kallas kjen-nelse.

Enligt 13 kap. 14 § Tvfb 1 kan ett vårdnadsbeslut verkställas på tre olika sätt:

1) utsökningsrätten kan ge sökanden lov att själv driva igenom sitt yrkande,

2) utsökningsmyndigheten driver igenom yrkandet eller

3) en part som tredskas föreläggs vite. Ärendets art påverkar valet av verkställighetssätt. Utsökningsrätten kan också fråga sökanden och utmätningssmannen vilket verkställighetssätt de anser vara lämpligt. När utsökningsmyndigheten hämtar ett barn kan biträdande personal användas.

Om verkställigheten av ett beslut rörande umgängesrätt, samvaersrätt, stadgas i 48 § lagen om barn och föräldrar, där ordalydelsen från 1992 anger att beslutet skall verkställas vid äventyr av vite. Andra tvångsmedel än vite kan inte användas vid verkställighet av ett beslut om umgängesrätt.

Enligt 13 kap. 14 § Tvfb 1 föreläggs vid verkställigheten av ett beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt ett löpande vite för varje dag eller vecka under vilken beslutet inte iakttas. I 13 kap. 8 § 3—5 mom. ingår närmare stadganden om det vite som kan tillämpas vid verkställigheten. Ett vite som inte betalats kan drivas in i utsökningsväg på initiativ av den som ansökt om verkställighet. Löpande vite indrivs för en period av högst åtta veckor i sänder.

Om vite som används vid verkställighet av umgängesrätt ingår också ett stadgande i 48 § lagen om barn och föräldrar. Utsökningsdomstolen kan enligt stadgandet också för en viss tid utsätta ett (fast) vite som separat gäller för varje gång umgängesrätten inte tillgodoses.

För att vite skall kunna utsättas måste en underlåtelse redan ha skett. Det är således inte tillräckligt att man väntar sig att umgängesrät-

ten inte kommer att bli tillgodosedd, om försummelse inte tidigare har skett.

Utsökningsdomstolen kan enligt 6 kap. 4 § Tvfb 1 ändra sitt beslut om verkställighetssätt. Sökanden eller utmätningssmannen kan föreslå att ett nytt beslut skall fattas, men utsökningsdomstolen kan också på eget initiativ gå in för ett annat verkställighetssätt.

Utsökningsdomstolen kan på begäran av sökandens motpart upphöra med indrivningen av vite och upphäva en eventuellt verkställd utmätning, om motparten visar att det är omöjligt att tillgodose sökandens yrkande, eller att det redan blivit uppfyllt. Kungen kan i särskilda fall efterskänka ett utdömt vite.

Om utmätningssmannen eller sökanden hämtar ett barn med stöd av utsökningsdomstolens beslut är det den som inte frivilligt har iakttagit vårdnadsbeslutet som måste stå för kostnaderna. De sannolika kostnaderna för hämtningen av barnet kan åläggas motparten redan i förväg samtidigt som rätten beslutar om ett lämpligt verkställighetssätt. Utsökningsdomstolen får inte utfärda ett sådant förordnande annat än på begäran av den som ansöker om verkställighet, varvid denne också skall lämna de uppgifter som behövs för beräkning av kostnaderna. Detta förfarande antas utgöra ett påtryckningsmedel för att förpliktelsen skall uppfyllas frivilligt.

Danmark

Enligt den danska rättegångslagen (retsplej-lov), nedan Rpl, kan grunden för verkställighet utgöras av ett domstolsbeslut som gäller vårdnaden om barn och umgängesrätt eller ett av myndigheterna styrkt avtal (478 § Rpl). Avgörandet kan verkställas genast, om inte verkställigheten är begränsad i beslutet eller avtalet (483 § Rpl).

Enligt 536 § Rpl kan ett avgörande som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt verkställas genom att vite utsätts eller barnet hämtas, "ved umiddelbar magtanvendelse". Fogderätten, dvs. den avdelning vid den allmänna underrätten som behandlar utsökningssärenden, försöker i alla skeden av ärendets behandling få parterna att komma överens om saken. Fogderätten beslutar om verkställighetssättet och i sitt beslut är den inte bunden av parternas önskemål.

Om medlingen misslyckats verkställs ett

vårdnadsbeslut vanligen så att barnet hämtas. När umgängesrätten verkställs används i regel vite, även om 536 § Rpl inte direkt förbjuder hämtning av barnet. Om ett barn hålls undangömt kan man som påtryckningsmedel utöver vite också använda omhändertagande för viss tid enligt 497 § Rpl.

Verkställigheten kan inte genomföras, om den allvarligt skulle äventyra barnets mentala eller fysiska hälsa. I oklara fall kan fogderätten inhämta en utredning av en sakkunnig i saken. Avseende fästs också vid barnets egen åsikt, så långt dess ålder och utveckling tillåter.

Fogderätten kan utse en opartisk person för att bevaka barnets intresse i ett verkställighetssärende. För uppgiften kan t.ex. en kommunal tjänsteman utses. Han kan enligt omständigheterna för en kort period avbryta verkställigheten av överlämnande eller umgängesrätten. Fogderätten har allmän behörighet att uppskjuta verkställigheten t.ex. i de fall då parterna enligt domstolens uppfattning ännu kan ha nytta av medling.

Om vite används utsätter fogderätten ett vite som förfaller till betalning varje dag eller vecka till dess förpliktelsen blir uppfylld. För att tillgodose umgängesrätten kan det, vilket också vanligen sker, förfaras så att fogderätten fastställer ett vite för den händelse att umgängesrätten försummas ett visst antal gånger.

Ett vite som dömts ut kan förvandlas till fängelse om ett utmätningsförsök har visat sig resultatlöst.

Vissa andra länder

Tyskland. Beslut om verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt fattas i en sammansättning med en domare i familje- eller förmynderskapsrätten, Familien-/Vormundschaftsgericht, vilken är en avdelning vid den allmänna underrätten.

Vid verkställigheten kan man använda vite, påtryckningsfängelse eller vid behov hämta barnet med kraftåtgärder. Vid verkställighet av vite fungerar domstolen också som verkställighetsmyndighet och utmätningsmannen kan vid indrivningen få handräckning av polisen. Också om ett barn skall hämtas kan polisen anlitas, men domstolen berättigar vanligen barnskyddsmyndigheterna att hämta barnet, vid behov med bistånd av utmätningsmannen eller polisen.

Beslut om verkställighet fattas enligt ett

självständigt förfarande med iakttagande av den allmänna principen att parterna skall höras; ett barn kan t.ex. höras personligen. Barnet har också grundläggande rättigheter: ju äldre barnet är, desto större rätt har det att själv påverka verkställigheten om det med kraftåtgärder hämtas hos den ena föräldern. I rättspraxis har ett barn på ca 10 år betraktats som vuxet då det gäller de grundläggande rättigheterna.

Att hämta ett barn med kraftåtgärder är tillåtet som sista utväg först efter det att vite inte har haft önskad verkan. Men om det är nödvändigt att omedelbart hämta ett barn, kan hämtningen ske genast. Innan beslut om hämtning fattas måste det separat utredas hur beslutet påverkar barnets välbefinnande.

Vite är ett påtryckningsmedel och det kan utsättas och dömas ut flera gånger. Ett vite som inte betalats kan inte förvandlas till fängelse. Trots att vite satts ut kan domstolen besluta att en person skall förpassas i påtryckningshäkte. Om man inte i samband med verkställigheten har funnit barnet kan domstolen också förordna att den som är skyldig att överlämna barnet skall ge en edlig försäkran om var barnet befinner sig.

Österrike. Om verkställigheten av ett beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt beslutar på ansökan den allmänna underrätten i egenskap av familjedomstol, Pflegschaftsgericht. Domaren skall särskilt beakta barnets intresse innan han går med på verkställighetsåtgärder. Verkställighet kan i allmänhet inte ske mot barnets vilja, om barnet har fyllt 14 år.

Ett barn kan förordnas bli hämtat för verkställande av beslut som gäller både vårdnad och umgängesrätt. Barnskyddsmyndigheterna sköter hämtningen, vid behov biträdda av polisen.

Vid verkställighet av beslut som gäller både vårdnad och umgängesrätt kan också vite utnyttjas. Ett vite som dömts ut drivs in med stöd av domstolens beslut, men kan inte förvandlas till fängelse.

Domaren har en omfattande prövningsrätt vid beslut om verkställighet. Med undantag av fängelse är också andra åtgärder än hämtning och vite möjliga.

Holland. I Holland avgör den allmänna underrätten ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt. I behandlingen deltar en domare som specialiserat sig på ärenden som gäller barn. Han leder behandlingen, om

ärendet avgörs i en sammansättning med en domare. Ett barn som fyllt 12 år skall beredas tillfälle att bli hört i domstolen.

I civilprocesslagen ingår stadganden om verkställighet. Enligt artikel 925 fogas till ett beslut om vårdnad om barn ett förordnande att barnet skall överlämnas till vårdnadshavaren. Enligt artikel 926 kan av åklagarmyndigheten befullmäktigade tjänstemän — i praktiken poliser — ge handräckning vid verkställigheten av ett beslut om överlämnande. De har då rätt att komma in där de vill. Huruvida stadgandet om hämtning av barn kan tillämpas på beslut som gäller umgängesrätt är en tolkningsfråga, och i varje händelse är det exceptionellt att så sker.

Vid verkställighet av vårdnadsbeslut tillämpas inte vite, eftersom ett barn i sista hand överlämnas till vårdnadshavaren med myndigheternas hjälp. Men om någon ett barn hålls undangömt för att förhindra verkställighet kan domstolen på begäran utfärda ett förordnande om att barnet skall överlämnas vid äventyr av vite. Vitet utsätts för varje dag till dess barnet överläts. Förfarandet med vite kan användas också för att verkställa umgängesrätten.

En person som inte överlämnar ett barn till den av domstolen förordnade vårdnadshavaren gör sig skyldig till ett brottsligt förfarande. Han kan dömas till bötes- eller fängelsestraff enligt artikel 279 i strafflagen. Det är oklart om fängelse kan användas som påtryckningsmedel vid verkställigheten. I rättspraxis har dock i ett fall den ena föräldern förpliktigats att överlämna barnet åt den andra föräldern vid äventyr av fängelse.

2.4. Bedömning av nuläget

Indragningen av överexekutor medför redan i sig ett behov att omorganisera verkställigheten av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt, eftersom det i och med indragningen måste avgöras till vilken myndighet de verkställighetsärenden som gäller barn skall överföras. I samband därmed måste det också bedömas till vilka delar det faktum att en ny verkställighetsmyndighet tar över kräver ändringar i stadgandena om verkställighetsförfarandet. Förutom stadgandena om förfarandet kan i denna proposition göras en bedömning bl.a. av tvångsmedlen i gällande verkställighetslag.

Förfarandet hos överexekutor är huvudsak-

ligen skriftligt. Det har förekommit missförhållanden i samband med ordnandet av vittnesförhör, såsom konstaterats ovan i avsnitt 2.2. Avsaknaden av ett muntligt förfarande har också återverkat så att medlaren inte aktivt har kunnat delta i själva processen, utan har gett en skriftlig rapport åt den som avgör ärendet.

Verkställigheten är i dag ett helt separat förfarande i förhållande till själva grunden, dvs. processen om vårdnaden om barnet och umgängesrätten. Överexekutor har t.ex. inte möjlighet att på något sätt ändra villkoren eller tidpunkten för umgängesrätten. Den måste godkänna ansökan eller förkasta den, om förhållandena väsentligt har förändrats efter det domen utfärdades. I sitt avgörande HD 1978 II 42 ansåg högsta domstolen att magistraten hade överskridit sina befogenheter då den ändrade domstolens avgörande beträffande umgängesrätten. Magistraten hade då den förelade sökandens motpart vite samtidigt väsentligt ökat sökandens umgängesrätt.

Överexekutor är ingen domstol utan en administrativ myndighet, länsstyrelsen, som fungerar som högre utskökningsmyndighet. T.ex. utsättande och utdömande av vite vid verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt är sådan lagskipning som av rättssäkerhetsskäl är bättre lämpad för domstol.

De nuvarande tvångsmedlen har kritiserats. Särskilt stark har kritiken varit mot att vite som dömts ut vid en verkställighetsprocess kan förvandlas till fängelse. I många fall har underrätterna inte gått med på att förvandla ett vite som dömts ut men inte kunnat drivas in till fängelse, trots åklagarens yrkande. Många vårdnadshavare som förelagts vite för att tillgodose umgängesrätten eller för vilka ett sådant vite dömts ut har ansökt om benådning hos republikens president. Det har emellertid inte ansetts att någon kan bli benådad i fråga om ett beslut om föreläggande av vite. Där emot har presidenten i många fall helt eller delvis efterskänt ett vite som efter förläggandet dömts ut.

När överexekutor dömt ut vite har den inte alltid tillräckligt väl kunnat reda ut orsaken till att umgänget har misslyckats: är orsaken motstånd hos den förälder som har barnet hos sig eller misstankar t.ex. om att barnets säkerhet eller välbefinnande äventyras, har barnet ändrat åsikt eller är det kanske den förälder som fått umgängesrätten som inte själv har medver-

kat. Den som ansökt om verkställighet av ett beslut som gäller umgängesrätt och om utsättande av vite för motparten kan själv ha försummat att umgås med barnet i enlighet med beslutet.

I dag har det inte varit möjligt att hämta ett barn för att tillgodose umgängesrätten ens i det fall att barnet självt absolut vill träffa den andra föräldern och att sammanträffandet är viktigt för barnets bästa. Också i dessa fall har det endast kunnat tillgripas vite mot den förälder som treddas. I de fall då vitet inte har utgjort ett tillräckligt påtryckningsmedel kan följden ha blivit att barnet med tiden har blivit främmande för den andra föräldern.

Vid verkställigheten har man inte heller vid vite kunnat ålägga sökanden eller motparten andra skyldigheter, även om detta hade behövts för att säkra verkställigheten och för att skydda barnets intresse. Sökandens motpart har t.ex. inte när ett beslut om hämtning skall verkställas vid vite kunnat åläggas att meddela var barnet befinner sig. Bara den överexekutor som behandlar verkställighetsärendet har kunnat besluta om tillfällig placering av barnet i det fall att någon i syfte att förhindra verkställigheten försöker föra ut barnet ur landet. I brådskande fall har polismyndigheterna bara kunna förhindra utresan ur landet utan vårdnadshavarens tillstånd. Ibland har man kanske konstgjort blivit tvungen att åberopa stadgandena i barnskyddslagen.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1. Barnets och övriga parter rättsskydd

I 1 och 2 §§ lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt betonas både när det gäller vårdnaden och när det gäller umgängesrätten de aspekter som har att göra med barnets intresse, t. ex. barnets välbefinnande, behov, önskemål och nära människokontakter samt tillsynen av och omsorgen om det. Syftet med verkställigheten av beslut som gäller vårdnad och umgängesrätt är att förverkliga det tillstånd som domstolen i enlighet med lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt har ansett vara bäst för barnet. Därmed är det klart att man också vid verkställigheten främst vill tillgodose barnets rättssäkerhet och intressen.

Verkställigheten av beslut som gäller vårdnad och umgängesrätt avviker från verkställigheten av beslut som gäller t.ex. penningfordringar såtillvida att det vid verkställigheten är nödvändigt att också själva grunden, dvs. det beslut som skall verkställas, blir föremål för prövning: barnets intresse förblir inte nödvändigtvis detsamma när förhållandena förändras. Därför föreslås att det också i den nya lagen tas in ett stadgande som i sak motsvarar 7 § i den nuvarande verkställighetslagen, enligt vilken ansökan om verkställighet skall förkastas om verkställigheten på grund av att förhållandena har förändrats eller av någon annan orsak uppenbart inte längre är i barnets intresse.

Utöver vad som objektivt sett är barnets bästa skall avseende också fästas vid barnets subjektiva uppfattning om hur frågan borde ordnas. I propositionen föreslås ingen ändring i den principen att om ett barn som fyllt 12 år uttrycker sin vilja i saken bör den beaktas vid verkställigheten. Om ett barn som fyllt 12 år motsätter sig verkställigheten får den inte inledas. Verksamhet får inte heller ske mot barnets vilja om barnet är yngre än 12 år men är så utvecklat att avseende kan fästas vid dess vilja.

Internationellt är 16 års ålder en rätt allmän övre gräns för verkställighet. Därför får verkställighet av beslut och förordnanden enligt 45 och 46 §§ lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt inte längre ske efter det att barnet har fyllt 16 år. I förslaget ingår dock inte något stadgande om en motsvarande övre åldersgräns. Om barnet har fyllt 16 år föreligger det ytterst sällan något behov av verkställighet i utsökningsväg, eftersom barnets vilja avgör hur vårdnaden och umgänget skall genomföras. Vårdnaden om barnet upphör när barnet fyller 18 år eller därförinnan ingår äktenskap.

Enligt lagförslaget bibehålls också i den nya lagen den nuvarande principen enligt vilken hämtning av barn och andra åtgärder skall utföras så skonsamt som möjligt och på ett sätt som inte upprör barnet. Vid hämtning skall en företrädare för socialvårdsmyndigheten och vid behov även en läkare vara närvarande. Hämtningen eller andra åtgärder skall skjutas upp till en senare tidpunkt om de inte kan utföras på grund av att barnet är sjukt eller upprört eller av någon annan orsak.

Vid verkställigheten skall man också se till att övriga parter har ett tillräckligt rättsskydd,

vilket ofta har samband med barnets intresse. Rättsskyddet för den som ansökt om verkställighet och barnets intresse förutsätter att det vid behov finns tillgång till effektiva tvångsmedel för att genomföra ett beslut om vårdnad eller umgängesrätt. Å andra sidan kräver rättsskyddet för den förälder som har barnet hos sig eller för någon annan part att tvångsmedlen används bara när det är i barnets intresse och att beslut om tvångsmedel fattas enligt ett sakligt ordnat förfarande.

3.2. Verkställighetsmyndigheter

De ovan nämnda kraven på rättssäkerhet och den prövning som gäller verkställighetsgrunden kräver att beslut om verkställighet också i fortsättningen i regel fattas genom en separat verkställighetsprocess. Ett system enligt vilket man efter det att domstolen har meddelat ett beslut om vårdnad eller umgängesrätt eller fastställt motsvarande avtal obegränsat skulle kunna vända sig direkt till verkställighetsmyndigheten garanterar inte tillräckligt barnets och övriga parter rättssäkerhet. I propositionen anses emellertid att när ett beslut eller ett avtal om vårdnad och umgängesrätt är alldeles färskt äventyras parternas rättssäkerhet inte för mycket fastän man också direkt av verkställighetsmyndigheten, dvs. av utmätningsman, kan ansöka om verkställighet.

Den prövning som är förknippad med verkställigheten av beslut som gäller vårdnad och umgängesrätt, och som avser både verkställighetsgrunden och verkställighetssättet inklusive tvångsmedel, förutsätter också att beslut om verkställigheten fattas av en instans som på bästa sätt beaktar barnets och övriga parter rättssäkerhet.

I propositionen anses att alla parter rättssäkerhet på bästa sätt kan garanteras om de allmänna domstolarna anförtros uppgiften att förordna om verkställigheten. Särskilt i första instans, i tingsrätten, kan verkställighetsprocessen ordnas på ett sätt som möjliggör ett förfarande med full prövning av de frågor som gäller verkställigheten. I tingsrätten kan man höra de vittnen och sakkunniga som behövs. Lagen om ansökningsärenden (307/86) och rättegångsbalken erbjuder smidiga förfaringsformer, desamma som huvudsakligen används också vid prövning av själva grunden, dvs. det

ärende som gäller vårdnaden och umgängesrätten.

Enligt förslaget skall den tingsrätt som behandlar verkställighetsärendet både i kansli och vid sammanträde vara domför med ordföranden ensam: verkställighetsärenden behandlas alltid i en sammansättning med en domare. Förslaget motsvarar till denna del propositionen om utökningsmyndigheterna och ändringssökande i utökningsärenden, som på ovan nämnt sätt förföll vid den riksdag som avslutades i år. Enligt nämnda proposition skulle tingsrätten vid behandling av en ansökan om ändring i utökning vara domför med ordföranden ensam. Sammansättningen med en domare passar för brådsökande verkställighetsärenden. En part kan oberoende av verkställigheten alltid separat få frågan om vårdnaden om barnet och umgängesrätten prövad av underrätten i dess fulltaliga sammansättning (ordförande och tre nämndemän).

För parterna är det också viktigt att alla tingsrätter kan behandla verkställighetsärenden som gäller vårdnaden om barn och umgängesrätt. Förslagets stadganden om tingsrätternas regionala behörighet är flexibla. Med stöd av dem är det möjligt att vid behov överföra ett verkställighetsärende till en annan tingsrätt.

Det faktum att rättegångarna rörande grunden och verkställigheten förs i samma instans, tingsrätten, har många fördelar. Sakkunskapen koncentreras då till tingsrätterna. Tingsrätten kan också i verkställighetsskedet i någon mån precisera eller ändra villkoren för umgängesrätten, om det främjar genomförandet av umgängesrätten och är i barnets intresse. Ett ärende som gäller verkställigheten av ett beslut och ett ansökningsärende som gäller vårdnaden om barn och umgängesrätt skall enligt förslaget dock inte kunna behandlas vid samma rättegång, på grund av ärendenas olika karaktär.

När grunden och verkställigheten avgörs i samma domstol finns det en risk att domaren oftare än vad som nu är fallet är jävig att avgöra det ärende som behandlas i tingsrätten. Eventuella frågor i samband med jäv kan avgöras på normalt sätt genom tingsrätternas interna arbetsarrangemang. Det vore att rekommendera att beslutet om verkställigheten om möjligt fattas av andra domare än beslutet om vårdnaden och umgängesrätten. Detta även om det inte alltid är frågan om egentligt domarjäv enligt rättegångsbalken. Enligt artikel 6 i den konvention om skydd av de

mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna som undertecknades i Rom den 4 november 1950 (FördrS 19/90), nedan Europeiska människorättskonventionen, har var och en rätt till rättegång vid en oberoende och opartisk domstol. Domarens opartiskhet kunde vara tvivel underkastad t.ex. om han efter att ha förkastat en ansökan om verkställighet, eftersom den klart strider mot barnets intresse, börjar behandla ett nytt ärende som gäller vårdnaden om barnet och umgängesrätten och som har anhängiggjorts på grund av förkastandet.

Tingsrätten måste få tillgång till alla uppgifter som behövs för att barnets intresse skall kunna tillgodoses. Därför föreslås det att i medlarens rapport kan tas in också sådana uppgifter som enligt socialvårdslagen (710/82) skall hållas hemliga, om detta är nödvändigt för barnets bästa. Man har försökt finna en relativt stram formulering för stadgandet och de därmed sammanhängande stadgandena om hemlighållande av uppgifter, eftersom det annars finns en risk att förtroendet för socialmyndigheterna som är bundna av skyldigheten att hemlighålla uppgifter försvagas, och då försvåras deras möjligheter att få uppgifter.

Enligt det nuvarande systemet är det utmätningsmannen som sörjer för den konkreta verkställigheten. Utmätningssmännen är lagskipningsmyndigheter med juristutbildning, och de kan anförtros den prövningsrätt som behövs vid verkställigheten av ett beslut om vårdnad eller umgängesrätt. Beslut om verkställighet som gäller barn skall fattas av utmätningsmannen själv och uppgiften att besluta om detta kan inte överlätas åt en biträdande utmätningsman.

Enligt förslaget söks ändring i utmätningsmannens beslut och verkställighetsåtgärder i den ordning som stadgas i utsökningslagen. Överförs behandlingen av ärenden som gäller ändringssökande i utsökningsärenden från överexekutor till 19 tingsrätter på det sätt som föreslogs i den förfallna propositionen RP 23/1994 rd kommer även ändringssökande i de verkställighetsärenden som det nu är fråga om att dirigeras till nämnda tingsrätter.

Samarbetet mellan utmätningsmannen och tingsrätten vid verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt överensstämmer med den nuvarande trenden, där förhållandet mellan underrätten och utsökningsmyndigheterna också i övrigt blir fastare:

t.ex. tingsrättens beslut om säkringsåtgärder enligt 7 kap. rättegångsbalken verkställs av utmätningsmannen.

Utsökningsmyndigheterna får större möjligheter att begära handräckning av socialmyndigheterna. Syftet med handräckningen är att förmå den hos vilken barnet vistas att frivilligt iakttä beslutet. Också polismyndigheterna skall ge tingsrätten och utmätningsmannen handräckning för att få klarhet i var barnet vistas och säkra verkställigheten.

Som ovan konstaterats, är utgångspunkten inte att man skall slopa förfarandet med tre skeden, dvs. fastställandet av grunden för vårdnaden eller umgängesrätten, förordnandet om verkställighet och själva verkställigheten. Eftersom förfarandet dock inte heller skall ha flera skeden än vad parternas rättssäkerhet kräver, föreslås att en part direkt av utmätningsmannen kan begära verkställighet av ett beslut om vårdnad om barn och umgängesrätt, om mindre än tre månader har förflutit från det beslutet gavs. Förhållandena kan antas ha förblivit oförändrade under den tiden. Utmätningssmännen kan då hämta barnet, om man inte annars går med på verkställigheten. Men om utmätningsmannen anser att förhållandena har förändrats på ett sätt som påverkar verkställigheten eller om verkställigheten kräver att man tillgriper sådana medel som medling eller vite, vilka också påverkar parternas rättssäkerhet, skall utmätningsmannen överföra verkställighetsärendet till tingsrätten.

Den föreslagna möjligheten att direkt verkställa ett vårdnadsbeslut kan försvaras med att man därigenom snabbare uppnår det läge som domstolen fastställt och som är det bästa för barnet. Om utmätningsmannen måste överföra ärendet till tingsrätten kommer försöket att direkt verkställa beslutet i någon mån att fördröja verkställigheten. Men också i dessa fall skall utmätningsmannen kunna ge tingsrätten värdefull information om orsakerna till att den direkta verkställigheten inte lyckades och därmed påskynda förordnandet om verkställighet i tingsrätten.

3.3. Tvångsmedel

Då det gäller tvångsmedlen är det framför allt frågan om barnets föräldrars rättssäkerhet, som indirekt är förknippad också med barnets rättssäkerhet. De tvångsmedel som riktas mot

barnets vårdnadshavare eller mot någon annan som har barnet hos sig har inte något värde i sig, utan de betjänar verkställighetsprocessens primära syfte, som är att uppnå det tillstånd som fastställts i beslutet om vårdnad eller umgängesrätt. I nämnda beslut kommer för sin del till uttryck domstolens uppfattning om vad som är barnets fördel i den mening som avses i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt.

De primära förfaringsätten vid verkställigheten av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt är andra än tvångsmedel. Verkställighetslagen måste emellertid innehålla tillräckligt effektiva tvångsmedel för situationer då andra förfaringsätt så som medling och behandling av ärendet vid domstol inte leder till resultat. Utan möjligheten att tillgripa tvångsmedel blir det beroende av den persons övervägande som har barnet hos sig om han iakttar domstolens beslut eller inte. I en rättsstat måste man dra försorg om att det tillstånd som fastställts i en rättegång vid behov kan förverkligas med tvång. I annat fall skulle det inte alltid vara någon idé att inleda en rättegång, varvid den starkare parten skulle få bestämmanderätt i fråga om barnet. Sörjer man inte för tvångsmedlens effektivitet kan följden bli att parterna redan före en rättegång om vårdnad och umgängesrätt eller under den strävar efter att hålla barnet endast hos sig för den händelse att motparten inte underkastar sig ett interimistiskt förordnande eller ett slutligt beslut. I värsta fall kunde detta innebära att den ena föräldern på ett för barnet destruktivt sätt förhindras att ha barnet hos sig.

Det är dessutom troligt att ifall tvångsmedlens effekt kännbart försvagas minskas åtminstone i vissa fall parternas uppriktiga vilja att medlingsvägen komma till ett avgörande. Parternas vetskap om att de judiciella myndigheterna i sista hand med tvångsmedel ingriper i situationen ifall parterna inte kommer till en överenskommelse är ägnad att öka parternas villighet att redan under medlingsskedet hitta en lösning.

De tillämpliga tvångsmedlen förblir vite och hämtning.

Enligt förslaget skall ett vite som dömts ut inte längre i allmänhet förvandlas till fängelse. För att vitet skall förbli effektivt föreslås dock att en förvandling skall vara möjlig om det finns vägande orsaker. Så länge domstolen inte har beslutat att förordna förvandlingsstraff

eller att inte förordna sådant med stöd av 23 § i den föreslagna verkställighetslagen, skall ett utdömt vite kunna drivas in av tillgångarna på normalt sätt genom utskökningsförfarande. Om inget förvandlingsstraff förordnas kan indrivningen i utskökningsväg av det vite som skulle ha förvandlats forgå tills verkställigheten preskriberas.

Vite utsätts i regel till ett fast belopp. Av särskilda skäl skall ett s.k. löpande vite kunna utsättas. Då bestäms för vitet ett fast grundbelopp samt ett tilläggsbelopp för varje i beslutet nämnd vitesperiod eller för varje gång skyldigheten inte blivit uppfylld. Det löpande vitet är inte avsett att tillgripas i första hand, utan det skall användas närmast då ett fast vite har visat sig ineffektivt och barnet inte kan hämtas t.ex. för att man inte vet var det finns. Då det gäller vitets storlek och utdömande av vite till ett mindre belopp än det utsatta samt föreläggande av nytt vite och preskribering av vite iaktas de tillämpliga stadgandena i viteslagen (1113/90).

Enligt förslaget kan hämtning tillämpas också för att tillgodose umgängesrätten, om det kan anses sannolikt att barnet och föräldern annars inte skulle träffas och om det med tanke på barnets bästa finns mycket vägande skäl för hämtningen. Om det mycket klart är i barnets intresse att det genast får träffa den andra föräldern måste också hämtning kunna användas som tvångsmedel. Om vitet för varje gång innebär ett allt mindre effektivt hot kan följden annars, som ovan konstaterats, bli att barnet så småningom blir främmande för föräldern.

Domstolen kan enligt förslaget när den förordnar om verkställighet utfärda också andra sådana för sökanden och motparten förpliktande förordnanden som behövs för att säkerställa verkställigheten och skydda barnets intresse. Som åtgärd för att säkerställa verkställigheten skall domstolen t.ex. kunna förordna att barnet inte får byta vistelseort eller att den som ansöker om verkställighet av ett beslut som gäller umgängesrätt på förhand måste meddela om förhinder när det gäller att träffa barnet. Motparten kan förpliktigas att deponera ett giltigt utrikespass hos utmätningssmannen. Dessa skyldigheter skall då uppfyllas vid äventyr av vite. Stadgandet om åtgärder för säkerställande av verkställigheten, som inte har sin motsvarighet i den nuvarande lagen, bygger delvis på Europarådets rekommendation

(Council of Europe, Emergency Measures in Family Matters. Recommendation No R(91)9).

I förslaget har det inte ansetts nödvändigt att införa nya tvångsmedel utöver vite och hämtning, även om användningsområdet för hämtning har utvidgats enligt ovanstående. Påtryckningshäkte kunde vara ett effektivt tvångsmedel t.ex. då ett barn utan tillstånd har förts till en sådan främmande stat som inte har anslutit sig till de internationella konventionerna om återlämnande av barn, och den som har fört bort barnet vistas i Finland. I sådana fall kan enligt förslaget dock utsättas vite, som vid behov också kan vara löpande. Om vitet inte kan drivas in skall det kunna förvandlas till fängelse av vägande skäl. Vite kan således utsättas och utdömas också i sådana fall då hämtning inte är möjlig. I vissa fall skall den som fört bort barnet kunna dömas till straff för egenmäktigt omhändertagande av barn enligt 25 kap. 5 § strafflagen (578/95). I samband med att utsökningslagstiftningen revideras måste det också avgöras om det i vissa situationer behövs ett särskilt straffstadgande som kunde tillämpas om någon förhindrar eller försvårar verkställigheten.

3.4. Andra stadganden som gäller förfarandet

Enligt förslaget bibehålls det nuvarande medlingsförfarandet huvudsakligen oförändrat. På samma sätt som för tillfället skall medling vara det primära sättet att lösa en konfliktsituation. Betydelsefullt för att medlingen skall lyckas är, förutom stadgandena om detta förfarande, hur medlingen i praktiken ordnas. Utbildningen av medlare innehar härvid en avgörande roll.

Medlingen blir en uppgift som enligt socialvårdslagen skall skötas av kommunen och kommunens socialvårdsmyndighet utser de personer som kan förordnas till medlare. Om det finns en motiverad anledning skall tingsrätten också kunna förordna en annan lämplig person till medlare. För att betona medlingens betydelse föreslås att stadgandet om medlingssättet flyttas från förordningen om verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt (936/75), nedan *verkställighetsförordningen*, till verkställighetslagen. Medlaren kan aktivare än förut ta del i lösandet av en konfliktsituation eftersom förfarandet med muntlig behandlig i domstolen gör det möjligt

att kalla medlaren att höras vid sammanträdet. Det föreslås att medlingen och domstolens möjligheter att erhålla uppgifter effektivteras också på så sätt att i medlarens berättelse kan intas uppgifter som skall hållas hemliga, om detta är nödvändigt med tanke på barnets fördel.

Stadgandet i 20 § (411/87) äktenskapslagen föreslås bli ändrat så att medlarna i familjefrågor på begäran skall kunna ge hjälp och stöd också då det förekommer konflikter beträffande iakttagandet av ett beslut eller avtal som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt. Därmed skall medlingsförfarandet enligt äktenskapslagen kunna användas också efter äktenskapsskillnaden och utan att man först behöver söka verkställighet av beslutet i enlighet med verkställighetslagen.

Den nuvarande verkställighetslagens 8 §, som gäller överlämnande av barnet till vårdnadshavaren eller "handräckning", ersätts med ett stadgande i 1 § 3 mom. i den nya lagen. Enligt detta sistnämnda lagrum iakttas verkställighetslagens stadganden också på överlämnande av ett barn till den lagliga vårdnadshavaren och på verkställighet av umgängesrätten, om barnet vårdas av någon annan än den som i egenskap av vårdnadshavare, med stöd av umgängesrätt eller på annan laglig grund, har rätt att hålla barnet hos sig. Då är verkställighet möjlig även om det inte finns något beslut mot den som har barnet i sin vård. I sak förblir stadgandet huvudsakligen oförändrat. Det blir dock tingsrätten och inte överexekutor som beslutar om överlämnande av barnet och barnet kan förordnas bli överlämnat också för att umgängesrätten skall kunna tillgodoses.

Om någon försöker förhindra verkställigheten, t.ex. genom att föra ut barnet ur landet, kan överexekutor enligt den nuvarande lagen i brådskande fall utan att höra motparten ge ett interimistiskt förordnande om att barnet skall placeras på anstalt eller i annan lämplig vård. Enligt förslaget kan domstolen i dessa fall förordna inte bara om interimistisk placering utan också om användning av åtgärder för säkring av verkställigheten (interimistiska säkringsåtgärder). I synnerligen brådskande fall, då det inte är möjligt att få ett domstolsförordnande, skall utmätningsmannen eller polismyndigheten på vårdnadshavarens begäran kunna ta hand om barnet och be kommunens socialvårdsmyndighet placera barnet. Åtgärden skall genast underställas domstolen. I synner-

ligen brådskande fall skall vårdnadshavaren också enligt den föreslagna 48 a § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt kunna kräva att barnet skall placeras interimistiskt för att förhindra att barnet utan tillstånd förs ut ur landet.

I syfte att försnabba verkställigheten föreslås att domstolen på sökandens begäran skall sända beslutet om hämtning av barnet direkt till den behöriga utmätningsmannen och uppmana denne att sköta verkställigheten av beslutet.

4. Propositionens verkningar

4.1. Ekonomiska verkningar

Förslaget har inga större samhällsekonomiska eller kommunalekonomiska verkningar.

Om verkställigheten av beslut som gäller vårdnad och umgängesrätt överförs från länsstyrelserna till tingsrätterna uppstår ett visst behov av mera resurser vid tingsrätterna samtidigt som resursbehovet hos överexekutorerna (länsstyrelserna) minskar. Men eftersom antalet verkställighetsärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt är relativt litet, sammanlagt bara ca 200 ärenden per år (år 1994 sammanlagt 223 ärenden) uppstår inget större behov av extra resurser vid tingsrätterna. En del av verkställighetsärendena kan behandlas vid tingsrättens kansli i en sammansättning med en domare och i en del ärenden görs ansökan om verkställighet direkt till utmätningsmannen. Alla tingsrätter är behöriga att behandla verkställighetsärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt och det genomsnittliga antalet ärenden per tingsrätt blir mycket litet. Därmed kan tingsrätternas behov av extra resurser beaktas i samband med beräkningen av tingsrätternas allmänna resursbehov, samtidigt som det besluts om det resursbehov som även annars uppstår när överexekutor dras in.

Också enligt den nuvarande lagen är det utmätningsmännen som konkret ansvarar för verkställigheten av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt. Den föreslagna s.k. direkta verkställigheten medför inget nämnvärt behov av extra resurser, eftersom utmätningsmännen också tidigare i motsvarande fall som gäller hämtning av barn (med stöd av vård-

nadsbeslut) har utfört verkställighetsåtgärder på förordnande av överexekutor.

Staten står på samma sätt som tidigare för de separata ersättningar som betalas åt medlare och läkare, trots att medlingen enligt förslaget skall skötas av kommunen i enlighet med socialvårdslagen. Hur kostnaderna för ordnande av medlingsverksamheten skall fördelas mellan kommunen och staten bestäms i enlighet med lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården (733/92). Arvodena till vittnen och sakkunniga som hörts på tingsrättens förordnande samt kostnaderna för placering av barn betalas likaså av statens medel också i fortsättningen. Även om en interimistisk placering av ett barn enligt förslaget kan komma i fråga i flera fall än tidigare, blir det dock sannolikt också i fortsättningen mycket sällsynt att barn placeras. Kommunerna och staten har i dag varit tvungna att ta på sig en del av de utgifter som uppstår för placering enligt förslaget, i form av kostnader för barnskyddsåtgärder.

I ett verkställighetsärende kan i domstolen beviljas fri rättegång på samma sätt som i andra ansökningsärenden. Det relativt låga totala antalet ärenden innebär dock att utgifterna på årsnivå ökar med högst några hundra tusen mark. För utbildning med anledning av reformen samt för förnyande av ADB-program och blanketter behövs uppskattningsvis högst lika mycket.

4.2. Verkningar i fråga om organisation och personal

Uppgiften att besluta om verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt överförs enligt förslaget från överexekutorerna till tingsrätterna och utmätningsmännen. Behandlingen förändras en hel del då det gäller förfaringssätten, eftersom ett verkställighetsärende vid tingsrätten vid behov kan behandlas muntligt vid tingsrättens sammanträde på samma sätt som andra ansökningsärenden. Det blir lättare för medborgarna att sköta sina angelägenheter när antalet myndigheter som tar hand om ärendena ökar.

Propositionen har tillsammans med de övriga lagförslag som gäller indragande av överexekutor personalpolitiska verkningar särskilt för de tjänstemän som hos överexekutor (länsstyrelsen) behandlat verkställighetsärenden.

Frågan om den ledigblivande personalens ställning behandlas närmare i den regeringsproposition om indragande av överexekutor som inom kort kommer att avlåtas till riksdagen.

4.3. Verknningar för medborgarna

Den stora ökningen av antalet myndigheter som behandlar verkställighetsärenden och de förfaringsätt som regelmässigt kan användas vid tingsrätten, t.ex. muntlig behandling, förbättrar medborgarnas rättsskydd. När man vid tingsrätten kan ta emot muntligt bevismaterial har också motparten till den part som ansökt om tvångsmedel bättre möjligheter än tidigare att lägga fram en motutredning om varför tvångsmedlen är onödiga eller om att grund för sådana saknas.

5. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts i en av justitieministeriet tillsatt arbetsgrupp. Justitieministeriet ordnade en diskussion om förslaget, och till protokollet över denna har fogats utlåtanden av olika myndigheter och andra instanser samt sakkunniga. Vid diskussionen förhöll man sig i huvudsak positivt till förslaget, även om vissa av dem som hördes kritiserade närmast verkställighetsmetoderna.

Efter diskussionen har i förslaget gjorts vissa sådana ändringar som där föreslogs och nästan enhälligt understöddes. Vidare har förutsättningarna för tillgripande av tvångsmedel delvis skärpts på grund av den kritik som framfördes. I 48 a § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt föreslås ett nytt stadgande om interimistiska säkringsåtgärder.

6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

6.1. Samband med andra propositioner

Överföringen av verkställighetsuppgifterna i samband med beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt från överexekutor till tingsrätten är det första skedet i den totalrevidering av utsökningslagen som syftar till en indragning av överexekutor. Det andra skedet omfattar en överföring av överexekutors reste-

rande uppgifter till andra myndigheter. Om överföringen av ändringssökande i utsökningsärenden avlåtas inom kort en ny proposition som huvudsakligen motsvarar den förfallna regeringspropositionen RP 23/1994 rd. I år färdigställs också ett förslag om överföring av överexekutors ännu återstående uppgifter till andra myndigheter och om indragande av överexekutorsinstitutionen.

Indragandet av överexekutorsinstitutionen har samband såväl med totalrevideringen av utsökningslagen som med lokalförvaltningsreformen. Frågan om utsökningens administrativa mellaninstans och å andra sidan om överexekutor och dess lagskipningsuppgifter berör båda länsstyrelsens ställning i utsökningsväsendet.

Det är ändamålsenligt att gemensamma övergångsstadganden uppgörs för alla lagar som gäller indragandet av överexekutor och revideringen av utsökningsorganisationen och att dessa lagar träder i kraft i samband med reformen av lokalförvaltningen som avses träda i kraft den 1 december 1996. Förvarande proposition har emellertid uppgjorts i en, med tanke på senare propositioner, självständig form så att de lagförslag som ingår i denna proposition vid behov kan sättas i kraft särskilt. I detta fall måste emellertid särskilda övergångsstadganden stiftas om verkställigheten av ett beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt.

I denna proposition föreslås ändringar i gällande 1 kap. 4 § utsökningslagen. Nämda paragraf gäller kompetensfördelningen mellan utmättningsman och biträdande utmättningsman. Om det senare avlåtas en sådan proposition med förslag till revidering av lagstiftningen om utsökningsmyndigheterna och ändringssökande i utsökningsärenden som motsvarar den förfallna propositionen, kommer 1 kap. utsökningslagen att ändras i sin helhet. I detta fall bör den nu föreslagna ändringen intas i det nya 1 kap. utsökningslagen.

6.2. Samband med internationella fördrag

Den konvention om barnets rättigheter som undertecknades i New York den 20 november 1989 trädde för Finlands del i kraft den 20 juli 1991 (FördrS 60/91). Enligt artikel 3 skall vid alla åtgärder som rör barnen i domstolar, hos administrativa myndigheter och lagstiftande

organ barnets bästa komma i främsta rummet. Enligt artikel 9 stycke 3 skall konventionsstaterna respektera rätten för det barn som är skilt från den ena av eller bägge föräldrarna att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande och direkt kontakt med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa. Enligt artikel 10 stycke 3 gäller den ovan nämnda rätten också i de fall då barnets föräldrar bor i olika stater.

Enligt artikel 12 skall konventionsstaterna tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras i alla rättsliga och administrativa förfarande som rör barnet, antingen direkt eller genom företrädare, på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler. Barnets åsikter måste beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad.

Den europeiska människorättskonventionen jämte tilläggsprotokoll har för Finlands del trätt i kraft den 23 maj 1990. Enligt artikel 8 stycke 1 har var och en rätt att åtnjuta respekt för familjelivet. Det primära syftet med denna artikel är att säkerställa att myndigheterna inte ingriper i familjelivet annat än då lagen det tillåter och då det är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. Artikeln har dock också ansetts ålägga staten en viss aktiv skyldighet att säkerställa existerande vårdnads- och umgängesrättsrelationer. Europeiska människorättsdomstolen har i ett avgörande av den 23 september 1994 ansett att de finska myndigheterna har brutit mot den ovan nämnda artikeln om skydd för familjelivet när de inte tillräckligt effektivt hade verkställt ett beslut enligt vilket fadern hade rätt att träffa sin dotter som vårdades av morföräldrarna (50/1993/445/524).

I Luxemburg undertecknades den 20 maj 1980 en europeisk konvention om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård av

barn (FördrS 56/94), och denna trädde för Finlands del i kraft den 1 augusti 1994. Som fördragsslutande stat har Finland förbundit sig att under vissa förutsättningar erkänna och verkställa beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt, då dessa har utfärdats i en annan fördragsslutande stat. Enligt artikel 14 skall varje fördragsslutande stat tillämpa ett enkelt och snabbt förfarande för erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnaden om barn.

Också den i Haag den 25 maj 1980 undertecknade konventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn (FördrS 57/94) har för Finlands del trätt i kraft den 1 augusti 1994. Enligt konventionen har Finland förbundit sig att återlämna ett barn som är bosatt i en annan fördragsslutande stat och som med kränkande av vårdnadshavarens rättigheter olovligen har hämtats till Finland eller olovligen inte återlämnats härifrån t.ex. efter det att den tid som avtalats eller förordnats för utnyttjande av umgängesrätten har löpt ut. Enligt artikel 11 skall de fördragsslutande staternas domstolar och administrativa myndigheter iakttä ett brådskande förfarande för att återlämna barnet.

Om verkställbarheten av ett beslut som har meddelats i ett annat nordiskt land och som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt stadgas i 8 § lagen om erkännande och verkställighet av nordiska domar angående privaträttsligt anspråk (588/77). För Islands del tillämpas denna lag inte, utan i stället iakttas bestämmelserna i konventionen av den 16 mars 1932 om erkännande och verkställighet av domar de nordiska länderna emellan (FördrS 9/33). Enligt konventionen verkställs ett sådant i Island utfärdat beslut om vårdnad om barn som enligt den s.k. nordiska äktenskapskonventionen (FördrS 20/31) erkänns i Finland.

De ovan nämnda fördragen har beaktats vid beredningen av propositionen.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen**1.1. Lag om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt****1 kap. Allmänna stadganden**

1 §. *Tillämpningsområde.* Paragrafens 1 och 2 mom. har vad innehållet beträffar sin motsvarighet i den nuvarande verkställighetslagen. Ordalydelsen och uppbyggnaden har dock ändrats i någon mån.

Med ett beslut som skall verkställas i enlighet med den föreslagna lagen avses enligt 1 mom. domstolens beslut och interimistiska förordnande som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt. Exempelvis de interimistiska förordnanden som nämns i 17, 21 och 40 §§ lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt är sådana beslut som avses i 1 mom.

Enligt 1 § 2 mom. i den nuvarande verkställighetslagen skall stadgandena om verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn i tillämpliga delar iakttas också vid verkställighet av domstols beslut och interimistiska förordnande om hos vem ett barn skall bo samt beslut om överlämnande av ett barn till dess vårdnadshavare. Ett motsvarande stadgande ingår i det föreslagna 1 § 1 mom. Såsom har konstaterats i motiveringen till den nuvarande lagen (RP 96/1974 rd) är det i praktiken ovanligt med domstolsbeslut som skall verkställas separat och som innehåller en uttrycklig skyldighet att överlämna ett barn.

Genom en ändring av 6 § socialvårdslagen har socialnämnden den 1 januari 1993 ersatts med ett i lagrummet definierat kommunalt organ, som i detta förslag kallas kommunens socialvårdsmyndighet. Enligt det föreslagna 1 § 2 mom. skall ett avtal som socialvårdsmyndigheten har fastställt i enlighet med 8 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt verkställas i den ordning som anges i den nya verkställighetslagen, på samma sätt som ett domstolsbeslut som har vunnit laga kraft. Ett stadgande om verkställbarheten av ett fastställt avtal ingår också i 8 § 2 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, men förklarhets skull konstateras detta också i verkställighetslagen. Ett avtal som fastställts av socialvårdsmyndigheten kan, på samma sätt som ett domstolsbeslut, gälla vem som skall ha

vårdnaden om barnet och hos vem barnet skall bo samt rätten att umgås med barnet.

I 8 § i den nuvarande verkställighetslagen ingår ett stadgande enligt vilket överexekutor kan ge s.k. handräckning för att överlämna ett barn till vårdnadshavaren. Den lagliga vårdnadshavaren kan be överexekutor om hjälp för att få barnet till sig, om barnet vårdas av någon annan än den som i egenskap av vårdnadshavare, med stöd av umgängesrätt eller på annan laglig grund, har rätt att hålla barnet hos sig. Verkställighetsgrunden är då inte det beslut om vårdnaden om barnet eller umgängesrätten som domstolen har givit i en tidigare rättegång mellan parterna i handräckningsärendet, utan vårdnadshavarens yrkande bygger på hans rätt att i egenskap av barnets lagliga vårdnadshavare bestämma om barnet och var det vistas.

Verkställighetslagens nuvarande 8 § ersatte i tiden som ett specialstadgande om vårdnaden om barn stadgandet om handräckning i 7 kap. 14 § utskökningslagen. Detta stadgande har sedermera upphävts den 1 december 1993. I dag är det tingsrätten som med stöd av 5 kap. 3 § 2 punkten och 7 § rättegångsbalken beslutar om återställande av besittning eller ett rubbat förhållande.

Paragrafens 3 mom. ersätter 8 § 1 mom. i den nuvarande lagen. Det nya stadgandet motsvarar det gällande stadgandet i fråga om överlämnande av barnet till den lagliga vårdnadshavaren utom däri att rätten att besluta om saken överförs till tingsrätten. Frågan om överlämnande av ett barn blir enligt förslaget anhängig i tingsrätten på basis av ansökan. Ärendet behandlas med iakttagande av stadgandena om verkställighet av beslut som gäller vårdnaden om barn. Enligt det föreslagna 4 § 2 mom. kan ansökan om överlämnande av ett barn dock inte göras direkt till utmätningsmannen.

Enligt 3 mom. iakttas lagens stadganden också vid verkställighet av umgängesrätten, om barnet på motsvarande sätt vårdas hos någon annan person. I den nuvarande lagen finns inget motsvarande stadgande. Den förälder som barnet enligt beslut eller avtal har rätt att träffa kan ansöka om verkställighet av umgängesrätten, även om den berörda andra personen inte är part i beslutet eller avtalet om umgängesrätten.

Enligt det föreslagna stadgandet kan en förälder — oberoende av om han är (gemensam) vårdnadshavare eller inte — ansöka om verkställighet av umgängesrätten även om (den andra) vårdnadshavaren bestående har lämnat barnet i vård hos någon annan person. Denna person kan på ansökan vid vite förpliktas att tillåta umgänget. Vanligen kommer dock ansökan om föreläggande av vite sannolikt att gälla den vårdnadshavare hos vilken barnet borde bo. Vårdnadshavaren skall då se till att den person som sköter barnet tillåter umgänget. I oklara fall kan ansökan om verkställighet riktas mot både vårdnadshavaren och den person som har barnet i sin vård.

Vården utom hemmet för ett barn som omhändertagits med stöd av barnskyddslagen (683/83) kan ordnas som familjevård eller anstaltsvård eller på något annat ändamålsenligt sätt. Socialnämnden eller föreståndaren för anstalten beslutar om kontakterna mellan barnet och föräldrarna, och rätten för ett barn i vård utanför hemmet att träffa sina föräldrar kan begränsas. Eftersom den som vårdar barnet utom hemmet enligt barnskyddslagen håller barnet hos sig på laglig grund, kan ansökan om överlämnande av ett omhändertaget barn till vårdnadshavaren eller om verkställighet av umgängesrätten inte göras med stöd av 1 § 3 mom. i lagförslaget.

I den nuvarande verkställighetslagens 8 § 2 mom. ingår ett stadgande om avslag på ansökan om överlämnande av ett barn. Ett motsvarande stadgande om förkastande av ansökan ingår i 14 § 2 mom. i lagförslaget. I 14 § 1 mom. finns ett stadgande om förkastande av ansökan som gäller umgängesrätt enligt det föreslagna 1 § 3 mom.

Den nuvarande verkställighetslagen tillämpas antingen som sådan eller, med vissa undantag, på verkställigheten i Finland av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt och som fattats i främmande stater. I 1 § 4 mom. i den föreslagna verkställighetslagen hänvisas till lagens 30 §. I den ingår hänvisningar till de lagar och fördrag som reglerar hur verkställighetslagen skall tillämpas på beslut som utfärdats i främmande stater och på i Finland utfärdade förordnanden om återlämnande av barn.

2 §. *Beaktande av barnets vilja.* Stadganden om beaktande av barnets vilja samt om utförande av åtgärder som berör barnet har i förslaget inplacerats bland de allmänna stad-

gandena i början av lagen, som 2 och 3 §§. Syftet med detta är att betona vikten av de stadganden som gäller barnets bästa och de allmänna verkställighetsprinciperna.

Stadgandet i 2 § om beaktande av barnets vilja motsvarar 6 § i den nuvarande verkställighetslagen. De myndigheter som deltar i verkställigheten skall i alla verkställighetsskeden ta hänsyn till barnets vilja, om barnet motsätter sig verkställigheten och har fyllt 12 år eller är yngre än 12 år men är tillräckligt utvecklat motsätter sig verkställigheten.

I fråga om gällande lag har det varit oklart huruvida skyldigheten att beakta barnets vilja också gäller utmätningsmannen. Med förslagets ordalydelse avses att viljan hos ett tillräckligt utvecklat barn skall beaktas i samtliga skeden av verkställigheten, också t.ex. i en konkret hämtningssituation, oberoende av om utmätningsmannen handlar på basis av tingsrättens verkställighetsförordnande eller om det är fråga om s.k. direkt verkställighet som avses i 4 § 2 mom.

Enligt den nuvarande lagen kan verkställigheten i princip fortgå till dess vårdnaden om barnet upphör, dvs. tills barnet fyller 18 år eller därförinnan ingår äktenskap (3 § 2 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt). Enligt undersökningar som justitieministeriet utfört beträffande åren 1977, 1986 och 1987 har de barn som verkställigheten gällt vanligen varit 3—6 år gamla och bara i mycket sällsynta fall har verkställigheten gällt barn som fyllt 15 år.

3 §. *Skyddande av barnet i samband med verkställighet.* Paragrafen motsvarar i sak 9 § i den nuvarande verkställighetslagen. Alla åtgärder som gäller barnet skall enligt den föreslagna 3 § utföras så hänsynsfullt som möjligt och på ett sätt som inte upprör barnet och de skall i de fall som nämns i 3 mom. uppskjutas till en senare tidpunkt.

I paragrafen ingår särskilt stadganden om hämtning av barn. De skall iaktas i alla situationer som gäller hämtning och också då utmätningsmannen med stöd av 15 § 1 mom. hämtar ett barn eller då ett barn med stöd av 18 § 3 mom. hämtas vid verkställighet av umgängesrätten.

Också när ett barn interimistiskt placeras i enlighet med 24 § skall stadgandena i denna 3 § iaktas. Tingsrätten kan ge ett placeringsförordnande direkt åt socialvårdsmyndigheten som vid behov kan be utmätningsmannen om

handräckning. Om någon ber utmätningsmannen verkställa ett förordnande skall han samarbeta med socialvårdsmyndigheten. Utmätningssmannen eller polisen kan dock besluta om synnerligen brådskande omhändertagande enligt 24 § 2 mom., även om socialvårdsmyndigheten inte är närvarande. Om möjligt skall dessa dock alltid på förhand komma överens med socialvårdsmyndigheterna om åtgärden, och socialvårdsmyndigheterna skall genast efter omhändertagandet placera barnet.

Justitieministeriet har meddelat föreskrifter om hämtning (Justitieministeriets brev av 10.6.1991, nr. 1908/36/91 OM). Enligt föreskrifterna kan hämtningen bäst skötas hänsynsfullt och på ett sätt som inte upprör barnet då en företrädare för socialvårdsmyndigheten tar den aktiva rollen och utsökningssmyndigheten bara bistår vid förrättningen. Hämtningen skall skötas med undvikande av publicitet, eftersom publiciteten kan uppröra barnet. Förfarandet enligt föreskrifterna stämmer överens med den föreslagna 3 §.

4 §. *Ansökan om verkställighet.* Av de orsaker som nämns i den allmänna motiveringen (punkt 3.2) skall verkställighet i första hand sökas hos tingsrätten och inte hos överexekutor. Om det har förflutit mindre än tre månader sedan beslutet om vårdnaden om barnet och barnets boende meddelades, skall ansökan om verkställighet dock också kunna göras direkt hos utmätningsmannen.

I 1 mom. ingår ett stadgande om tingsrättens regionala behörighet. Momentet motsvarar i huvudsak 2 § i den gällande lagen, där det stadgas om överexekutors regionala behörighet. Enligt det sistnämnda stadgandet får verkställighet dock sökas på annan ort än den där barnet är bosatt endast om barnet inte har känd boningsort. Eftersom det inte är skäl att göra stadgandena om domstolens regionala behörighet onödigt rigida föreslås det att domstolen på den ort där man vet att barnet är bosatt inte längre på samma sätt skall vara ett primärt forum som utesluter andra alternativ. Genom de föreslagna stadgandena om överföring av ärenden i 5 § garanteras att en ansökan om verkställighet kan behandlas vid den tingsrätt där det uppenbart är mest ändamålsenligt att den behandlas.

Verkställighet skall enligt förslaget sökas hos den tingsrätt inom vars domkrets barnet eller sökandens motpart är bosatt eller där någondera av dem vistas. Alla nämnda tingsrätter är

lika behöriga i ärendet: om mer än en tingsrätt är behörig skall ansökan kunna göras till vilken som helst av dessa tingsrätter. I praktiken kommer verkställighet enligt förslaget dock i första hand att sökas hos tingsrätten på den ort där barnet är bosatt, eftersom barnet och sökandens motpart vanligen bor och vistas tillsammans på samma ort.

Enligt 13 § 1 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt skall ett ärende som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt i första hand anhängiggöras vid domstolen på den ort där barnet är bosatt. Enligt den tidigare lagen skulle ärendet anhängiggöras vid domstolen på den ort där barnet hade sin hemort. I motiveringen till lagändringen (RP 60/1993 rd) konstateras att avsikten också har varit att klarlägga hur stadgandet om hemort skall tolkas, eftersom uttrycket "den ort där barnet är bosatt" visar att det är frågan om den ort där barnet de facto bor. Den ort där barnet de facto bor enligt lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt kan också betraktas som boningsort enligt verkställighetslagen. Eftersom hemkommunen enligt lagen om hemkommun (201/94), vilken trädde i kraft den 1 juni 1994, vanligen bestäms på basis av den ort där personen i fråga de facto bor, finns boningsorten enligt verkställighetslagen vanligen i den kommun som är hemkommun enligt lagen om hemkommun.

En mycket kortvarig vistelse på en ort innebär inte att barnet eller sökandens motpart vistas på den orten på det sätt som avses i förslaget. Man kan utgå från att vistelsen på orten skall vara åtminstone så lång att tingsrätten, om den handlar raskt, hinner delge sökandens motpart ansökan om verkställighet.

Om sökanden inte har kunnat reda ut vilken överexekutor som är behörig kan ansökan enligt 2 § 2 mom. i den nuvarande verkställighetslagen lämnas till länsstyrelsen i Nylands län. Länsstyrelsen skall i enlighet med 12 § vidta åtgärder för att utreda barnets och sökandens motparts vistelseort. Detta stadgande har i regeringens proposition (RP 96/1974 rd) motiverats med att verkställigheten av domen kan försvåras om inte sökanden känner till var barnet bor eller vistas. Särskilt om sökanden är bosatt utomlands kan det vara svårt för honom att reda ut dessa fakta. I och med att det blivit vanligare med internationell verkställighet kunde antalet dylika fall antas öka. För att verkställigheten inte skulle försvå-

ras intogs i den nuvarande lagen de ovan nämnda stadgandena i 2 § 2 mom. och 12 §. Enligt uppgift från länsstyrelsen i Nylands län har de dock tillämpats bara i mycket sällsynta fall.

Av de orsaker som nämndes i motiveringen till den nuvarande lagen föreslås att det också i den nya lagen tas in ett motsvarande stadgande. När sökanden inte har kunnat reda ut var barnet eller motparten bor eller vistas kan verkställighet enligt den andra meningen i 4 § 1 mom. sökas hos den tingsrätt inom vars domkrets sökanden bor eller, om han inte bor i Finland, hos Helsingfors tingsrätt. Om tingsrättens skyldighet att begära handräckning för att reda ut var barnet och sökanden befinner sig samt om dess rätt att överföra ärendet till en annan tingsrätt föreslås bli stadgat i 5 § 2 mom.

I ansökan om verkställighet skall enligt det föreslagna 10 § 1 mom. ingå en behövlig utredning om parternas boningsorter och postadresser samt om domstolens behörighet, med iakttagande i tillämpliga delar av stadgandena i 6 § och 20 § 1 mom. lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt (307/86), nedan lagen om ansökningsärenden, samt 5 kap. 2 § 1 mom. 5 punkten och 2 mom. rättegångsbalken. Om sökanden inte känner barnets eller motpartens adress, skall han meddela vad han har gjort för att få reda på adressen. Beträffande barnets eller motpartens vistelseort torde det vanligen räcka med sökandens uppgift om den adress där barnet och motparten kan påträffas. Enligt 26 § 1 mom. befolkningsdatalagen (507/93) skall domstolar och andra förvaltningsmyndigheter på tjänstens vägnar ur befolkningsdatasystemet skaffa fram de uppgifter som behövs för behandlingen av ett ärende, om inte den registrerade meddelar att han själv inlämnar de utredningar som behövs eller särskilda skäl föreligger till något annat förfarande.

I 10 kap. 13 § rättegångsbalken ingår ett stadgande enligt vilket den domstol vid vilken talan har väckts förblir behörig även om de omständigheter som behörigheten grundar sig på förändras efter att talan väcktes. Enligt 10 § 1 mom. i lagförslaget och 20 § 1 mom. lagen om ansökningsärenden tillämpas stadgandet också vid behandling av ansökan enligt verkställighetslagen. Om ansökan redan från början har gjorts till en tingsrätt som saknar behörig-

het skall ärendet på sökandens begäran enligt 5 § 1 mom. överföras till en annan domstol.

Enligt 4 § 2 mom. i lagförslaget kan ansökan om verkställighet av ett beslut som gäller barnets vårdnad och boende av den anledning som nämns i den allmänna motiveringen (punkt 3.2) göras direkt hos utmättningsmannen på den ort där barnet bor eller vistas, om mindre än tre månader har förflutit från det beslutet meddelades. Inom den tid som nämns i stadgandet kan ansökan också göras till den i 1 mom. angivna tingsrätten, varför utmättningsmannen inte ensam är behörig i ärendet. Enligt 15 § kan utmättningsmannen överföra behandlingen av ansökan till tingsrätten.

Momentet tillämpas på verkställighet dels av domstolens beslut eller interimistiska förordnande som gäller barnets vårdnad och boende och dels av ett avtal om vårdnaden eller boendet som fastställts av socialvårdsmyndigheten. Då det gäller ett beslut om umgängesrätt med ett barn kan verkställighet inte sökas direkt hos utmättningsmannen, och utmättningsmannen kan inte utan förordnande av tingsrätten hämta ett barn med stöd av 1 § 3 mom. för att överlämna det till den lagliga vårdnadshavaren. Tingsrätten skall enligt det lagförslag som ingår i propositionen också besluta om verkställighet av ett förordnande om återlämnande av ett barn enligt 44 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Ett i en främmande stat meddelat beslut om vårdnaden om ett barn, vilket är verkställbart i Finland, kan också direkt komma till utmättningsmannen för verkställighet, om mindre än tre månader har förflutit från det beslutet meddelades i staten i fråga.

Den tre månaders period som nämns i stadgandet börjar så snart beslutet har meddelats. Tiden räknas enligt lagen om beräkning av laga tid (150/30). Om verkställighet har sökts inom den angivna tiden kan utmättningsmannen också efter det tiden löpt ut utföra en verkställighetsåtgärd på basis av ansökan och hämta ett barn.

Enligt 43 § 1 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt kan domstolens beslut om barnets vårdnad och boende verkställas genast även om beslutet inte har vunnit laga kraft, om inte annat anges i beslutet. Tiden löper oberoende av om beslutet vunnit laga kraft, och den löper även om fullföljdomstolen bestämmer att verkställigheten av beslutet skall avbrytas. På motsvarande sätt

skall verkställighet av fullföljdsdomstolens beslut kunna sökas direkt av utmätningsmannen inom den tid som räknas från det beslutet i fråga meddelades.

Enligt 17 § 2 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt får ändring inte sökas i ett interimistiskt domstolsförordnande om barnets vårdnad och boende. Utmättningsmannen kan direkt verkställa ett interimistiskt förordnande om barnets vårdnad och boende innan tre månader har förflutit från det förordnandet gavs. Ett avtal som fastställts av socialnämnden är enligt 8 § 2 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt i kraft och verkställbart på samma sätt som ett domstolsbeslut med laga kraft. Tidsfristen enligt momentet räknas från socialnämndens beslut om fastställelse.

Ansökan om verkställighet skall göras hos utmätningsmannen på den ort där barnet bor eller vistas. Utmättningsmannen skall enligt 15 § 1 mom. hämta barnet om beslutet inte iakttas frivilligt. Därför bör utmätningsmannen ha en verklig möjlighet att nå barnet och behörigheten skall bestämmas i enlighet härmed. Om barnet vistas på annan ort än på boningsorten har utmätningsmännen på både bonings- och vistelseorten lika behörighet.

För att ett barn skall kunna hämtas med stöd av 15 § 1 mom. förutsätts det vanligen att den som saken gäller först ges en möjlighet att frivilligt iakttä beslutet. Utmättningsmannen kan med stöd av 29 § 1 mom. i lagförslaget begära handräckning av socialnämnden, för att förmå den hos vilken barnet finns att frivilligt iakttä beslutet. Utmättningsmannen kan med anledning av en ny ansökan som gjorts inom den tid som anges i 4 § 2 mom. hämta barnet också en andra gång, men ofta upprepade hämtningar kan strida mot barnets bästa. Utmättningsmannen kan då enligt 15 § 2 mom. i lagförslaget, om det finns en grundad anledning, överföra ärendet till tingsrätten.

Samtidigt föreslås att 1 kap. 4 § utsökningslagen ändras så att utmätningsmannen själv skall besluta om verkställigheten av ett beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt. Utmättningsmannen kan inte förordna att en biträdande utmätningsman skall besluta om sådan verkställighet. Det stadgande som föreslås bli fogat till utsökningslagen gäller också utmätningsmannens verkställighetsåtgärder på basis av tingsrättens beslut i ett verkställighetsärende.

Enligt 10 § 3 mom. i lagförslaget och 3 kap. 21 a § utsökningslagen kan utmätningsmannen överföra verkställigheten av ett beslut som gäller vårdnad om ett barn till en annan utmätningsman.

Enligt 4 § 3 mom. i lagförslaget skall ansökan om verkställighet göras skriftligen. Till ansökan skall fogas beslutet i original eller i kopia bestyrkt av den myndighet som har meddelat beslutet. Stadgandet motsvarar 3 § 1 mom. i den nuvarande verkställighetslagen. Det hör till god kundservice att en kopia av ett beslut som finns i arkivet vid samma domstol fogas till ansökningshandlingarna utan att ansökan återsänds till parten. I motiveringen till det föreslagna 24 § 2 mom. har det ansetts att en sådan brådskanie åtgärd som avses i lagrummet kan vidtas också på basis av en icke officiell kopia av ett beslut, om det inte finns möjlighet att lägga fram beslutet i original eller i kopia bestyrkt av myndigheten.

Det föreslagna 4 § 3 mom. gäller ansökan både till tingsrätten och till utmätningsmannen. I förslaget har det inte av rättssäkerhetsskäl ansetts möjligt att ansökan görs muntligt. Detta trots att det föreslås att uppgiften att besluta om verkställighet överförs från överexekutor till tingsrätten och utmätningsmannen, till vilka ansökan i vissa fall också kan göras muntligt med stöd av 6 § 3 mom. lagen om ansökningsärenden och 3 kap. 21 § 2 mom. utsökningslagen. En tillräckligt detaljerad skriftlig ansökan minskar sannolikheten att det skall uppstå oklarheter i de ofta nog så stridiga verkställighetsärendena, vilket förbättrar parternas rättssäkerhet.

Om inte annat stadgas i den föreslagna verkställighetslagen tillämpas enligt 10 § 1 mom. på domstolsbehandlingen av ett verkställighetsärende vad som stadgas om ansökningsärenden. Därmed tillämpas på en ansökan till tingsrätten också 6 § lagen om ansökningsärenden, vilken gäller ansökan. I ansökan skall bl.a. anges domstolens namn, sökandens yrkande och behövliga grunder för det, parternas namn, yrken och boningsorter samt sökandens eller hans ombuds telefonnummer samt postadress. I 9 § lagen om ansökningsärenden finns också ett stadgande om komplettering av ansökan. Därför behöver ett sådant stadgande om komplettering av ansökan som ingår i 3 § 2 mom. i den nuvarande verkställighetslagen inte införas i den nya lagen.

Enligt 10 § 3 mom. i den föreslagna lagen

gäller om utmätningsmannens verkställighetssåtgärder i tillämpliga delar vad som i utskönningslagen stadgas om verkställighet. I utskönningslagen finns inte närmare stadganden om innehållet i ansökan till utmätningsmannen. I ansökan skall dock anges vilka som är parter i förfarandet och deras adresser samt vilket slag av verkställighet ansökan gäller. Kraven på ansökans innehåll motsvarar därmed i huvudsak kraven på ansökan enligt lagen om ansökningsärenden. Till god utskönningspraxis hör att sökanden bereds tillfälle att komplettera en bristfällig ansökan inom en viss tid.

5 §. *Överföring av ett ärende.* Vanligen avvisas en ansökan som gjorts till en tingsrätt som saknar regional behörighet. Om avvisandet överklagas kan den hovrätt som behandlar besvären överföra ärendet till rätt tingsrätt med stöd av 10 kap. 29 § rättegångsbalken.

Enligt 5 § 1 mom. i lagförslaget skall en tingsrätt som saknar behörighet överföra ärendet till den behöriga domstolen på sökandens begäran. Ett motsvarande stadgande ingår i 1 c § konkursstadgan. På det sätt som nämns i motiveringen i den regeringsproposition där detta stadgande ingick (RP 216/1993 rd) blir ansökan anhängig även om den inlämnats till en tingsrätt som saknar behörighet, och den förblir anhängig även om den överförs. Möjligheten till överföring kan försnabba behandlingen av ett verkställighetsärende som anses vara brådskande och göra det lättare att sköta ärendena.

Den domstol som prövar frågan om överföring skall i enlighet med motiveringen till den i föregående stycke nämnda propositionen preliminärt ta ställning till vilken domstol som är behörig i ärendet, men ställningstagandet är inte bindande för den domstol till vilken ärendet överförs. Om sökandens utredning trots begäran om komplettering förblir så bristfällig att domstolen inte kan ta ställning till frågan om till vilken domstol ärendet skall överföras, skall ansökan avvisas. Om den domstol till vilken ärendet har överförts anser att den inte är behörig skall ansökan enligt 3 mom. i den ifrågavarande paragrafen avvisas.

Ansökan om verkställighet kan enligt 4 § 1 mom. i lagförslaget göras till domstolen på den ort där barnet eller sökandens motpart bor eller vistas samt under vissa förutsättningar också till tingsrätten på sökandens boningsort eller till Helsingfors tingsrätt. Därför kan ansökan bli anhängig vid en sådan behörig

tingsrätt där det uppenbart vore mindre ändamålsenligt att den behandlades än vid någon annan tingsrätt. Om t.ex. barnet och sökandens motpart bestående har flyttat till annan ort strax efter det att ansökan har blivit anhängig och redan innan medling anordnats, kunde det vara mera ändamålsenligt att saken behandlades vid tingsrätten på den nya boningsorten. I förevarande 5 § 1 mom. föreslås det således bli stadgat att den tingsrätt som behandlar ett verkställighetsärende kan överföra ärendet till en annan behörig domstol, om det uppenbart är mera ändamålsenligt att ärendet behandlas vid den sistnämnda domstolen. I den nuvarande verkställighetslagen finns inget motsvarande stadgande om överföring.

Överföring sker enligt tingsrättens prövning. Tingsrätten skall i sin prövning fästa avseende vid parternas önskemål, särskilt om dessa är eniga om överföringen. När ansökan som sig bör har inlämnats till en behörig tingsrätt krävs det för att ärendet skall kunna överföras mot parternas och särskilt sökandens vilja, att fördelarna av överföringen klart överväger nackdelarna av den. Därför anges i stadgandet i fråga som en förutsättning för en överföring på ovan nämnda sätt att det klart skall vara mera ändamålsenligt att ärendet behandlas i den andra tingsrätten än i den domstol där ärendet redan är anhängigt. Om t.ex. behandlingen av verkställighetsärendet redan är i sitt slutskede, är en överföring nästan alltid oändamålsenlig.

Ansökan om verkställighet får enligt 4 § 1 mom. i lagförslaget göras till tingsrätten på sökandens hemort eller, om sökanden saknar hemort i Finland, till Helsingfors tingsrätt, om det inte har kunnat redas ut på vilken ort barnet eller sökandens motpart bor eller vistas. I det föreslagna 5 § 2 mom. ingår ett stadgande som motsvarar 12 § i den nuvarande verkställighetslagen och enligt vilket tingsrätten då skall vidta åtgärder för att reda ut var barnet och sökandens motpart vistas. Enligt den föreslagna 29 § kan tingsrätten då få handräckning av polisen. Om också någon annan tingsrätt än den som behandlar ansökan konstateras vara behörig, dvs. det blir klarlagt på vilken ort barnet eller sökandens motpart bor eller vistas, kan verkställighetsärendet med stöd av 1 mom. överföras till den andra behöriga domstolen. Också då förutsätts det att det är klart mera ändamålsenligt att ärendet behandlas i den sistnämnda domstolen. T.ex. inom huvudstads-

regionen är det knappast ändamålsenligt att ett ärende överförs från en domstol till en annan.

Den tingsrätt som avses i 2 mom. och till vilken ansökan har riktats skall vidta de åtgärder som verkställighetslagen kräver till dess ärendet har överförts. Tingsrätten kan t.ex. med stöd av 24 § 1 mom. besluta om interimistisk placering av ett barn. Delgivning- en av ansökan åt sökandens motpart kan enligt 11 § lagen om ansökningsärenden och 11 kap. 9 och 10 §§ rättegångsbalken skötas genom en kungörelse i officiella tidningen. Därefter kan verkställighetsärendet avgöras genom tingsrät- tens beslut i kansli, om sökandens motpart inte har besvarat ansökan. För att saken skall kunna avgöras krävs dock att medling inte skall förrättas i saken. Om man inte vet på vilken ort barnet eller sökandens motpart bor eller vistas är det omöjligt att ordna medling. Då kan behandlingen av ansökan inte fortsätta innan man fått reda på bonings- eller vistel- seorten.

På samma sätt som i 10 kap. 22 c § 1 mom. rättegångsbalken och 23 § konkursstadgan fö- reslås det här i 5 § 3 mom. bli stadgat att den överförande tingsrättens beslut och andra åtgärder i ärendet är i kraft tills den tingsrätt dit ärendet har överförts beslutar något annat. Om det t.ex. har utsetts en medlare skall denna fortsätta sitt arbete enligt den överförande domstolens förordnande, om inte förordnandet återtas. Också ett beslut om fri rättegång förblir i kraft.

Ett verkställighetsärende kan enligt 3 mom. återföras endast om nya särskilda skäl det kräver. Om en sådan tingsrätt som avses i första meningen i 1 mom., och till vilken ett ärende har överförts från en tingsrätt som saknar behörighet, finner att den inte är behö- rig i ärendet, skall den avvisa ärendet. Ärendet kan i det sistnämnda fallet inte föras tillbaka och inte heller överföras till en ny domstol.

Den överförande tingsrätten skall alltid gen- ast underrätta parterna om ett beslut om överföring. Också den mottagande domstolen skall genast underrättas om överföringen, och handlingarna i ärendet skall snabbt skickas till den. Överföringen skall redan på förhand diskuteras med den mottagande domstolen.

Enligt 4 § 2 mom. i lagförslaget kan ansökan om verkställighet göras direkt till utmätnings- mannen. Utmätningssmannen kan med stöd av det föreslagna 15 § 2 mom. överföra ärendet till tingsrätten. Enligt 3 kap. 21 a § utsökningsla-

gen kan utmätningsmannen överföra ett ärende till en annan utmätningsman. Enligt det före- slagna 10 § 3 mom. iakttas det sistnämnda stadgandet i tillämpliga delar också vid verk- ställighet enligt verkställighetslagen.

Enligt den föreslagna 27 § får ändring inte sökas i tingsrättens och utmätningsmannens beslut om överföring av ett ärende.

2 kap. Medling

6 §. *Förordnande av medlare.* Paragrafens 1 mom. motsvarar i huvudsak 4 § 1 mom. i den nuvarande verkställighetslagen. Ordalydelsen föreslås dock bli ändrad så att tingsrätten när ansökan har kommit in skall ge en medlare i uppdrag att anordna medling. Enligt 4 § 1 mom. i den nuvarande verkställighetslagen skall överexekutor ge medlaren motsvarande uppdrag "innan ärendet avgörs". Genom den nya ordalydelsen vill man uppnå att en medlare skall tillsättas så snart som möjligt efter det att ansökan har kommit in, för att förfarandet skall bli snabbare.

Enligt stadgandet kan medlaren få sitt upp- drag redan innan sökandens motpart har blivit hörd, om ett sådant förfarande anses vara ändamålsenligt. Innan medlaren tar kontakt med sökandens motpart borde denne dock åtminstone inofficiellt av tingsrätten få medde- lande om ansökan och om att en medlare har tillsatts. Om det verkar sannolikt att medling kommer att anordnas i ärendet kan en kopia av ansökan sändas medlaren till kännedom även om det egentliga medlingsförordnandet ges först efter det att sökandens motpart har beretts tillfälle att bli hörd.

Innan en medlare tillsätts skall tingsrätten vid behov också vara i kontakt med medlaren. Då får man uppgifter om eventuellt jäv för medlaren och om hans arbetssituation. Vanli- gen är det tillräckligt att en person förordnas till medlare. Det här föreslagna 6 § 1 mom. förhindrar dock inte att man i exceptionella fall förordnar också en annan medlare. Om man förfar på detta sätt skall tingsrätten vanligen i enlighet med 7 § 4 mom. i lagförslaget ge medlarna närmare anvisningar om hur uppdrag- get skall utföras, t.ex. om ansvarsfördelningen dem emellan.

Tingsrätten kan ge medlingsuppdraget åt en person som socialvårdsmyndigheten utsett med stöd av den föreslagna 9 §. När medlingen

enligt verkställighetslagen föreslås bli en uppgift som sköts av kommunen i enlighet med socialvårdslagen är det motiverat att socialvårdsmyndigheten utser de personer som sköter medlingsuppgifterna och att medlingen i första hand anförtros dessa personer.

Enligt den nuvarande lagen kan överexekutor ge medlingsuppdraget antingen åt en person som förordnats av socialnämnden eller åt en annan person som den anser lämplig. Enligt förslaget till 6 § 1 mom. kan också tingsrätten, om det finns grundad anledning, till medlare förordna någon annan lämplig person än den som kommunen utsett. En grundad anledning kan vara t.ex. att parterna har lagt fram ett gemensamt önskemål beträffande medlarens person eller att den av kommunen utsedda medlaren är jävig eller någon annan motsvarande omständighet.

Då tingsrätten till medlare förordnar någon annan än den person som kommunen utsett skall denna person vara lämplig för uppgiften. Han skall t.ex. vara opartisk på ett sådant sätt att det blir möjligt att utföra uppdraget. Medlaren skall ha den kompetens som uppgiften kräver, dvs. ha tillräcklig kunskap och skicklighet, även om han inte behöver vara inkommen i uppfostrings- eller familjerådgivningsarbete eller i barnskyddsarbete på det sätt som avses i den föreslagna 9 §. Medlaren måste känna till syftet med medlingen i samband med verkställigheten och medlarens tystnadsplikt. För att ett förordnande skall kunna ges måste också den person som föreslagits till medlare ge sitt samtycke. Tingsrätten kan befria en medlare från sitt uppdrag om han visat sig olämplig för det.

Paragrafens 2 mom., enligt vilken medling i vissa fall inte behöver anordnas, motsvarar fränsett 1 punkten med vissa små ändringar 4 § 3 mom. i den nuvarande verkställighetslagen. Medling är vid verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt enligt förslaget också i fortsättningen huvudregel vid verkställigheten.

Enligt 1 mom. skall medling inte anordnas om mindre än tre månader har förflutit från det att det beslut som skall verkställas meddelades, om det inte finns särskild anledning att anordna medling. Eftersom det då är ett relativt färskt beslut om vårdnaden om barnet och umgängesrätten som skall verkställas, och socialnämndens utredning enligt 16 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt i

de flesta fall har inhämtats i samband med det, har det i förslaget inte ansetts nödvändigt att i ett sådant fall anordna medling. Stadgandet iakttas vid verkställighet av såväl beslut som gäller vårdnad som beslut som gäller umgängesrätt.

Att ett beslut som nämns i föregående stycke verkställs utan medling kan också motiveras med att den utmätningsman som har förordnats att hämta barnet även efter tingsrättens verkställighetsförordnande tillsammans med socialvårdsmyndigheterna skall försöka komma fram till att beslutet iakttas frivilligt. Utmätningsmannen kan enligt den föreslagna 29 § få handräckning av socialvårdsmyndigheten vid verkställigheten och vid hämtning skall en företrädare för socialvårdsmyndigheten alltid vara närvarande. Frågan om när ett beslut anses ha blivit meddelat har behandlats ovan i samband med motiveringen till 4 § 2 mom.

Av särskild anledning kan det dock förordnas att medling skall anordnas även om mindre än tre månader har förflutit från det beslutet meddelades. En särskild anledning kan vara t.ex. att sökandens motpart har meddelat att förhållandena har förändrats, vilket kan leda till att verkställigheten klart strider mot barnets bästa, och därmed förhindras den enligt 14 § 1 mom. Eftersom det dock är ett relativt färskt beslut som skall verkställas måste invändningen om att förhållandena förändrats vara synnerligen trovärdigt också enligt tingsrättens uppfattning innan invändningen kan leda till att det anordnas medling och verkställigheten skjuts upp.

Stadgandet har också samband med de föreslagna 4 § 2 mom. och 15 §. Om verkställighet av ett vårdnadsbeslut söks direkt hos utmätningsmannen inom den tid som anges i 4 § 2 mom., vilket motsvarar tiden enligt det lagrum som nu behandlas, hämtar utmätningsmannen barnet utan att det anordnas medling. Men om utmätningsmannen anser att det i saken finns särskild anledning att anordna medling, skall han överföra ärendet till tingsrätten. Också då prövar tingsrätten självständigt om den skall förordna om medling.

Den föreslagna 6 § 2 mom. 2 punkten avviker från nuvarande motsvarande stadgande däri att inte bara ett beslut om vårdnaden om barnet utan också ett beslut om umgängesrätten av vägande skäl kan verkställas genast, utan förordnande om medling, om barnets bästa så kräver.

Vid beredningen av förslaget har man närmast tänkt på sådana fall då den förälder som har barnet hos sig, utan att bry sig om barnets bästa, försöker förhindra att barnet och den andra föräldern träffas en längre tid under semestern, och man känner till omständigheter som indikerar att barnet själv mycket gärna vill träffa den andra föräldern. Medlingen kunde då ha till följd att beslut i verkställighetsärendet kan fattas först efter det att den tid då barnet borde ha varit hos den andra föräldern redan är förbi och det t.ex. på grund av semesterplaner är svårt både för föräldern och barnet att flytta tidpunkten med stöd av den föreslagna 13 §.

I en sådan situation kan det bli aktuellt att utan medling verkställa t.ex. ett av samma tingsrätt fattat relativt färskt beslut att låta barnet vara hos den ena föräldern, då beslutet bygger på en utredning av socialnämnden. Att ett beslut som gäller umgängesrätt verkställs utan medling blir dock även i fortsättningen mycket exceptionellt. I regel lämpar sig verkställighet utan föregående medling inte för normalt veckoslutsumgänge.

Med stöd av det föreslagna 18 § 3 mom. kan det i undantagsfall förordnas att ett barn skall hämtas också för att umgängesrätten skall bli tillgodosedd. Om det av vägande skäl besluts att umgängesrätten skall tillgodoses utan anordnande av medling, kan det också finnas grunder för ett förordnande om hämtning.

Med sådana vägande skäl som kräver att ett beslut om vårdnad om ett barn verkställs omedelbart utan medling avses enligt motiveringen i propositionen med förslag till den nuvarande lagen (RP 224/1982 rd) närmast sådana fall där anordnandet av medling skulle föra med sig sådana dröjsmål i verkställigheten att barnets fysiska eller psykiska hälsa skulle äventyras till följd av dröjsmålet. En omedelbar verkställighet av ett beslut som gäller vårdnad kommer enligt nämnda proposition i fråga framför allt då man i ärendet också med stöd av barnskyddslagen skulle kunna vidta brådsakande barnskyddsåtgärder.

I lagförslaget motsvaras 6 § 2 mom. 3 punkten av 4 § 3 mom. i den nuvarande verkställighetslagen. Förordnande om medling skall inte ges om det med beaktande av tidigare medling är uppenbart att medlingen inte leder till resultat. Om t.ex. vite har utsatts efter en medling som inte lett till resultat blir en ny medling sannolikt resultatlös om man snart

efter beslutet om utsättande av vite ansöker att vitet skall dömas ut. Då kan det knappast förväntas att parternas attityder efter den föregående medlingen skall ha förändrats på ett sådant sätt att en ny medling skulle kunna leda till resultat.

Det är klart att någon medlare inte behöver förordnas om ansökan genast förkastas på grund av att förutsättningar för verkställighet saknas.

7 §. Medlingens syfte och anordnande av medling. Enligt 4 § 2 mom. i den nuvarande verkställighetslagen är syftet med medlingen att förmå den hos vilken barnet är att frivilligt fullgöra vad som är föreskrivet i beslutet. Det föreslås att ett stadgande om syftet med medlingen intas i 7 § 1 mom. i den nya verkställighetslagen. Enligt stadgandet är syftet med medlingen att förmå parterna att iakttä beslutet. Med denna ordalydelse vill man betona båda parternas ansvar i lösningen av konflikter som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt.

I stadgandet ställs beslutet om vård och umgängesrätt som utgångspunkt för medlingen. Om parterna emellertid ser ut att komma till enighet från annan grund, kan medlaren utan hinder av stadgandet i praktiken ge sin hjälp också i dylika situationer.

Paragrafens 2 och 3 mom. gäller frågan om hur medlingen skall förrättas. Motsvarande stadganden ingår i 4 § i den nuvarande verkställighetslagen. För att understryka medlingens betydelse föreslås att ett stadgande om förrättande av medlingen tas in i lagen.

Medlaren skall enligt 2 mom. personligen ta kontakt med parterna så snart han fått sitt förordnande av tingsrätten. Det är viktigt att medlingen kommer i gång omedelbart och att hela den tid som reserverats för medlingen kan utnyttjas effektivt. Med personlig kontakt avses att medlaren träffar parterna och diskuterar saken med dem.

I det nu aktuella momentet föreslås också bli stadgat att medlaren skall försöka ordna en gemensam förhandling med båda parterna. Medlaren skall kalla båda parterna till en första förhandling tillsammans, om detta bara är möjligt. Detta erbjuder en rättvis utgångspunkt för medlingen och ger också bättre förutsättningar att bedöma möjligheterna att nå en lösning i godo. En gemensam förhandling kan också försnabba medlingsförfarandet.

Enligt 3 mom. skall medlaren personligen samtala med barnet, om detta är möjligt med

beaktande av barnets ålder och utvecklingsnivå. Vid samtalet skall han försöka utreda barnets egna önskemål och åsikter på det sätt som stadgas i 11 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Enligt 2 mom. i det sistnämnda lagrummet skall barnets åsikt uredas på ett hänsynsfullt sätt och med beaktande av barnets utvecklingsstadium samt så att förhållandet mellan barnet och föräldrarna inte blir lidande.

Samtalet med barnet skall försiggå utan att någondera föräldern är närvarande, för att barnets verkliga vilja skall framkomma på ett tillräckligt tillförlitligt sätt.

Medlarna har haft en relativt enhetlig praxis då det gäller att samtala med barnet, visar en utredning som justitieministeriet tidigare gjort. Medlarna har nästan alltid samtalat med de barn som fyllt 7 år och relativt ofta också med 4–6-åringar. Denna praxis stämmer överens med 7 § 3 mom. i förslaget.

Enligt 4 mom. kan tingsrätten ge medlaren närmare anvisningar om hur uppgiften skall utföras. Behovet av anvisningar kan t.ex. förmedlas av att det redan tidigare har anordnats medling i saken eller av de synpunkter som sökandens motpart har lagt fram. I varje händelse är det att rekommendera att tingsrätten vid behov meddelar i detalj vilka uppgifter den vill få fram genom medlingen.

Enligt den föreslagna 28 § skall kostnaderna för utförandet av medlarens uppgift betalas av statens medel och bäras av staten.

8 §. *Medlarens rapport och tystnadsplikt.* Stadgandena i 1 och 2 mom. om att medlaren inom utsatt tid skall lämna in en rapport och om rapportens innehåll motsvarar i sak 4 a § 1 och 2 mom. i den nuvarande verkställighetslagen.

Medlingstiden har i praktiken i vissa fall överstigit fyra veckor, trots att maximitiden för medlingen genom en lagändring 1983 förlängdes från två veckor till fyra veckor och att tiden bara av tvingande skäl kan vara längre. Vanligen har då överexekutor av grundad anledning, t.ex. medlarens semester, på begäran förlängt medlingstiden. Många gånger har det behövts en medlingstid på upp till fyra veckor. Men anmärkningsvärt ofta har medlaren i praktiken vidtagit åtgärder först ca två veckor efter det han fått uppdraget, vilket kan anses vara en alltför lång tid. Tingsrätten borde därför inte schematiskt fastställa medlingstiden till fyra veckor. Också tingsrätten kan på

medlarens begäran förlänga medlingstiden. Även då får hela medlingstiden bara av tvingande skäl bli längre än fyra veckor.

Om medlingen lyckas och det beslut som skulle ha verkställts iakttagits frivilligt förfaller verkställigheten vanligen. Så sker t.ex. om barnet redan medan medlingen pågått har varit överlämnat till vårdnadshavaren. Dock kan t.ex. den verkställighet av umgängesrätten om vilken parterna kommit överens ske först senare och fortgå i framtiden. Sökanden kan då utgående från motpartens tidigare beteende anse att man inte borde låta ansökan förfalla. Trots att motparten meddelar att han eller hon frivilligt kommer att iaktta beslutet i framtiden, kan sökanden yrka t.ex. att vite sätt ut. Medlaren skall därför vid behov till sin rapport försöka foga parternas meddelande om att de frivilligt iakttagit beslutet och avstår från verkställighet. Då behöver tingsrätten inte i oklara fall mera när medlarens rapport har lämnats in separat fråga sökanden om verkställigheten skall fortgå. Om parterna beträffande vårdnaden och umgängesrätten har ingått ett nytt avtal som ersätter det avtal som borde ha verkställts, skall också avtalet fogas till rapporten, eftersom verkställigheten av det tidigare avtalet då vanligen förfaller.

Enligt den föreslagna 31 § utfärdas närmare stadganden om lagens tillämpning genom förordning. Enligt 13 § i den nuvarande verkställighetsförordningen har justitieministeriet fastställt formuläret för den blankett på vilken medlaren skall göra sin rapport. En motsvarande fullmakt kommer att ingå också i den nya förordningen. Den information som inhämtats vid medlingen skall antecknas så att den når tingsrätten i så exakt form som möjligt. Frågorna enligt formuläret för medlingsblanketten och den plats som på den färdigtryckta blanketten reserverats för svaren får inte vara någon begränsning för att den information som behövs för att saken skall kunna lösas tas med i medlarens rapport.

I 3 mom. ingår ett nytt stadgande om komplettering av medlarens rapport. Det motsvarar 1 § 3 mom. förordningen om vårdnad om barn och umgängesrätt (556/94). Även om ett verkställighetsärende skall behandlas i brådskande ordning kan det ibland vara nödvändigt att få en komplettering av medlarens rapport. Om det genast när rapporten kommer in konstateras att den är bristfällig kan tingsrätten genast i kansli besluta om kompletter-

ingen. Beslut om komplettering kan dock fattas ännu när verkställighetsärendet behandlas i sammanträde, om det först då kommer fram att rapporten är bristfällig eller om det vid sammanträdet kommer fram nya fakta. Den tid inom vilken rapporten skall kompletteras bör med beaktande av 1 mom. vara så kort som möjligt. Om medlaren hörs vid sammanträdet men t.ex. med någon av de närvarande måste diskutera frågan om att i rapporten ta in sådana uppgifter som denna person har men som borde hållas hemliga, kan tiden utsättas så att behandlingen kan fortsätta genast samma dag.

I 4 mom. ingår ett stadgande om medlarens tystnadsplikt och om intagande i medlarens rapport av uppgifter som skall hållas hemliga. Enligt detta gäller beträffande medlarens tystnadsplikt vad som stadgas i socialvårdslagen. Stadgandet har betydelse speciellt för andra medlare än sådana som utsetts av kommunen, eftersom stadgandena i 56—58 §§ socialvårdslagen om rätten att få uppgifter samt om tystnadsplikt och plikten att lämna uppgifter tillämpas på en i verkställighetslagen nämnd av kommunen utsedd medlare, om denna är anställd inom socialvården i kommunen. Också på andra av kommunen utsedda medlare tillämpas stadgandet om tystnadsplikt i 57 § socialvårdslagen. Förordnar tingsrätten i enlighet med 6 § 1 mom. i förslaget till medlare en annan person än den som kommunen utsett, har denne enligt föreslagna 8 § 3 mom. verkställighetslagen samma tystnadsplikt. Detta är viktigt med tanke på parternas rättssäkerhet och också medlarens egen ställning.

I medlarens rapport kan dock utan hinder av tystnadsplikten under vissa förutsättningar med stöd av nämnda 8 § 4 mom. också tas in sådana uppgifter som enligt 57 § 1 mom. socialvårdslagen skall hemlighållas. Så kan man enligt förslaget förfara om det med tanke på barnets bästa är nödvändigt att domstolen då den avgör verkställighetsärendet känner till dessa uppgifter som bör hemlighållas.

Stadgandet motsvarar 16 § 3 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, vilket gäller en utredning som domstolen inhämtat av socialnämnden i ett ärende som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt. I motiveringen till detta sistnämnda lagrum (RP 60/1993 rd) konstateras, att syftet inte har varit att ändra nuvarande praxis, enligt vilken en utredning huvudsakligen bygger på de positiva

omständigheter som har betydelse då ärendet avgörs. "Avsikten är bara att säkerställa att domstolen får kännedom också om negativa omständigheter som är väsentliga för avgörandet, t.ex. förekomsten av allvarligt familjevåld, och därmed kan basera sitt avgörande på riktiga uppgifter."

Också vid beslut som gäller verkställighet av beslut om vårdnad om barn och umgängesrätt är det viktigt att domstolen får kännedom om sådana omständigheter som är väsentliga med tanke på barnets bästa men som annars bör hemlighållas. Särskilt i de fall då det har förflutit en relativt lång tid sedan beslutet om vårdnaden och umgängesrätten fattades och man då det beslutet fattades inte kunde beakta nyare information som var väsentlig med tanke på barnets bästa, kan det vara motiverat att ta in denna information i medlarens rapport.

I momentet föreslås därtill bli stadgat att en uppgift som med stöd av det nämnda stadgandet tagits in i medlarens rapport skall hållas hemlig. Ett motsvarande stadgande ingår t. ex. i 3 och 11 §§ straffregisterlagen (770/93).

Det föreslagna stadgandet innebär ett undantag från 9 § 1 mom. lagen om offentlighet vid rättegång, där det stadgas att angående rättegångshandlingars och annat rättegångsmaterials offentlighet gäller vad som stadgas om allmänna handlingars offentlighet. När medlarens rapport tas in i rättegångsmaterialet skall den i fråga om där ingående uppgifter som skall hållas hemliga inte vara offentlig ens när rapporten har lagts fram för domstolen eller någon annan myndighet. Domstolen behöver inte separat besluta att rapporten till denna del skall hållas hemlig, utan hemlighållandet följer direkt av den nu aktuella paragrafen.

De uppgifter i medlarens rapport som skall hållas hemliga kan ges åt en part i ärendet i fråga för att denna skall kunna bevaka sina rättigheter vid behandlingen. På samma sätt skall rapporten i sin helhet finnas tillgänglig för alla de domstolar och myndigheter som deltar i verkställigheten av samma beslut. Sådana myndigheter är åtminstone fullföljdsdomstolen samt den domstol som senare beslutar om verkställighet på basis av samma beslut om vårdnad och umgängesrätt. Också utmätningsmannen och en myndighet som ger ett utlåtande till tingsrätten kan få del av en sådan uppgift i medlarens rapport som skall hållas hemlig. En tjänsteman och en anställd inom ett offentligträttsligt samfund är skyldiga att hålla

uppgiften hemlig och brott mot denna plikt bestraffas enligt 40 kap. 5 § strafflagen (578/95) så som brott mot tjänstehemlighet eller brott mot tjänstehemlighet av oaktsamhet. En enskild part är skyldig att hålla uppgiften hemlig i enlighet med 19 a § (601/82) lagen om allmänna handlingars offentlighet.

Brott mot tystnadsplikten enligt 57 § socialvårdslagen bestraffas med stöd av hänvisningsstadgandet i 58 § sagda lag så som sekretessbrott eller sekretessförseelse enligt 38 kap. 1 eller 2 §§ strafflagen (578/95), om inte gärningen på ovan nämnt sätt är straffbar med stöd av 40 kap. 5 § strafflagen. Också brott mot tystnadsplikten enligt 19 a § lagen om allmänna handlingars offentlighet bestraffas med stöd av 27 § sagda lag enligt 38 kap. 1 eller 2 §§ strafflagen.

Vid justitieministeriet har färdigställts ett förslag till revidering av lagstiftningen om offentlighet för myndigheters handlingar och hemlighållande av dem (Utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om offentlighet för myndigheters handlingar och lagar som har samband därmed, Helsingfors 1994). Eftersom frågan om socialvårdens tystnadsplikt och brott mot den enligt förslaget skall regleras i lagen om offentlighet för myndigheters handlingar, upphävs 57 § socialvårdslagen och 58 § ändras så att den innehåller bara ett stadgande om brott mot skyldigheten att lämna uppgifter. Enligt lagen om offentlighet för myndigheters handlingar är brott mot tystnadsplikten straffbart på ovan nämnda sätt med stöd av 38 kap. 1 och 2 §§ samt 40 kap. 5 § strafflagen.

I lagförslaget ingår i 12 § 2 mom. ett stadgande enligt vilket en person som i tingsrätten hörs som vittne kan yppa en uppgift som skall hållas hemlig, om den med stöd av 8 § 3 mom. har intagits i medlarens rapport. I paragrafen i fråga föreslås också ingå ett undatagsstadgande som gäller den muntliga behandlingens och rättegångsmaterialets offentlighet.

9 §. *Tillsättande av medlare.* I 15 a § i den nuvarande verkställighetslagen ingår ett stadgande om förordnande av medlare. Den föreslagna 9 § avviker till vissa delar från det gällande stadgandet, vilket t.ex. i fråga om medlarens verksamhetsperiod har byggt på stadgandena om medling vid hemskillnad i äktenskapslagen, vilka upphävts den 1 januari 1988. De har ersatts med nya 20—23 a §§ om medling i familjefrågor.

Enligt paragrafen skall socialvårdsmyndigheten utse ett tillräckligt antal personer för att i kommunen sköta de medlingsuppgifter som avses i 6—8 §§. Uttrycket ”skall utse” i förslaget avviker inte i sak från uttrycket ”skall förordna” i den nuvarande lagen. I förslaget har också det gällande stadgandet om medlarnas antal — ”två eller flera” — ersatts med uttrycket ”ett tillräckligt antal”. Någon egentlig skillnad i sak finns inte mellan de två stadgandena, eftersom det för att medlingen skall kunna skötas inom den tid som nämns i lagen måste ha utsetts minst två medlare, redan med tanke på semestrar och motsvarande. Ett tillräckligt antal medlare i lagens mening har utsetts när en medlare så snart han eller hon fått sitt förordnande av tingsrätten kan inleda medlingen och slutföra den inom den utsatta tiden.

Enligt förslaget behöver medlaren inte längre vara en person bosatt i den kommun som utser honom eller henne till medlare, utan han eller hon kan vara bosatt inom en annan kommun. Detta gör det lättare att utse medlarna och förbättrar samarbetet mellan kommunerna.

Medlarna har enligt den nuvarande lagen förordnats för högst fyra kalenderår i sänder. I förslaget begränsas inte verksamhetsperiodens längd, och en person som är anställd inom kommunens socialvård kunde permanent sköta medlaruppgifter som en del av sin tjänst. Om man för uppgiften utser någon annan än en tjänsteman i kommunen, kan beslut om verksamhetsperioden fattas i samband med att medlaren utses; han kan då utses för en viss tid eller tills vidare.

Uppgiften att ordna medlingsverksamheten enligt verkställighetslagen skall enligt det förslag till ändring av socialvårdslagen som ingår i denna proposition skötas av kommunen. Därmed blir det sannolikt vanligen en kommunal socialvårdsarbetare som utses till medlare.

Enligt andra meningen i 9 § kan till medlare utses endast personer som är inkomna i uppfostrings- och familjerådgivningsarbete eller i barnskyddsarbete. Kravet på medlarens behörighet är då detsamma som enligt 15 a § i den nuvarande verkställighetslagen. Ett motsvarande stadgande ingår också i 23 § äktenskapslagen, vilken gäller medlare i familjefrågor.

Enligt 5 § 2 mom. socialvårdslagen kan kommunen ombesörja anordnandet av socialvården i enlighet med vad som är stadgat i 4 § lagen om planering av och statsandel för social-

och hälsovården. Där stadgas att sådan service också kan anskaffas hos en annan offentlig eller privat serviceproducent, t.ex. de familjerådgivningscentraler som verkar inom kyrkan. Om kommunen anskaffar service av en privat serviceproducent måste den försäkra sig om att servicen motsvarar den nivå som krävs av motsvarande kommunala verksamhet.

Den tredje meningen i paragrafen motsvarar i sak 15 a § i den nuvarande verkställighetslagen. Socialvårdsmyndigheten skall utan dröjsmål underrätta tingsrätten i fråga om en medlare har tillsatts och ett tillsättande har återtagit. Socialvårdsmyndigheten och medlaren skall utan dröjsmål underrätta tingsrätten om förhinder för medlaren.

3 kap. Behandlingen av ärenden

10 §. *Tillämpliga stadganden.* Enligt 1 mom. tillämpas på domstolsbehandlingen av ett verkställighetsärende vad som stadgas om ansökningsärenden, om inte annat stadgas i verkställighetslagen.

Ett verkställighetsärende är ett ansökningsärende enligt 1 § 1 mom. lagen om ansökningsärenden, vilket behandlas på ansökan, och på det tillämpas t.ex. de stadgandena om ansökningsärenden som ingår i lagen om fri rättegång (87/73) och i tingsrättslagen (581/93). Utöver lagen om ansökningsärenden tillämpas i tingsrätten och i fullföljdsdomstolen enligt förslaget också sådana stadganden om ansökningsärenden som ingår i andra lagar.

Enligt 3 § lagen om ansökningsärenden behandlas ett verkställighetsärende i tingsrättens kansli eller vid dess sammanträde. Om ett vittne eller någon annan skall höras personligen i saken skall ett ansökningsärende dock alltid behandlas vid sammanträde.

Beträffande tingsrättens sammansättning ingår här i 10 § 2 mom. ett stadgande som avviker från 4 och 5 §§ lagen om ansökningsärenden. Den tingsrätt som behandlar ett verkställighetsärende är både i kansli och vid sammanträde domför med ordföranden ensam, dvs. ett ärende behandlas av den anledning som nämns i avsnitt 3.2 i den allmänna motivering- en alltid i en sammansättning med en domare.

Enligt den föreslagna 4 § skall ansökan om verkställighet göras skriftligen och till ansökan skall fogas det beslut som skall verkställas. Därtill gäller om ansökan det som i 6 § lagen

om ansökningsärenden stadgas om ansökan. Beträffande anhängiggörande av ansökningsärenden, kanslibehandling och komplettering av ansökan gäller 7—9 §§ lagen om ansökningsärenden. Ett verkställighetssärende kan med stöd av 10 § lagen om ansökningsärenden överföras från kansli till sammanträde och i saken kan med stöd av 20 § lagen om ansökningsärenden ordnas förberedelse och huvudförhandling enligt 5 och 6 kap. rättegångsbalken.

Tingsrätten skall i enlighet med 11 § lagen om ansökningsärenden bereda sökandens motpart tillfälle att bli hörd. Tingsrätten kan dock utan att höra motparten besluta t.ex. om interimistiska säkringsåtgärder enligt den föreslagna 24 §. Medling enligt verkställighetslagen ersätter inte hörandet av sökandens motpart.

I det första skedet av behandlingen av ansökan kan hörandet ske så att sökandens motpart genast när ansökan kommit in bereds tillfälle att inom en kort tid, t.ex. 5—7 dagar, från det han fått del av ansökan ge ett skriftligt utlåtande (svar). Enligt lagen om ansökningsärenden skall tingsrätten normalt ge sökandens motpart en uppmaning att inkomma med ett skriftligt utlåtande och delge honom ansökan om verkställighet jämte bilagor. Delgivningsförfarandet förändras radikalt, för enligt den praxis som följts under den nuvarande lagens giltighetstid är det vanligen sökanden som har sört för delgivningen av överexekutors interimistiska beslut. I fråga om innehållet i motpartens utlåtande gäller enligt 20 § lagen om ansökningsärenden i tillämpliga delar vad 5 kap. rättegångsbalken stagar om svaromål i tvistemål.

Om det har förordnats att medling skall anordnas i saken och om beslutet trots medlingen inte iakttas frivilligt, skall tingsrätten när medlingen slutförts utan dröjsmål kalla in parterna till muntlig behandling vid sammanträde — vanligen förberedande sammanträde i enlighet med 5 kap. rättegångsbalken. Tingsrätten kan dock, om den finner det befogat, ännu begära ett skriftligt utlåtande av parterna före sammanträdet. Ett stridigt verkställighetssärende kan knappast avgöras i kansli.

Också stadgandena i 12 § lagen om ansökningsärenden om underlåtelse att iakttas uppmaning tillämpas på behandlingen av verkställighetsärenden. Parterna kan i enlighet med 13 § lagen om ansökningsärenden åläggas att

personligen närvara vid behandlingen av ärendet vid sammanträde.

Ett verkställighetsärende avgörs i enlighet med 15 § lagen om ansökningsärenden genom ett beslut. En tredsakod om är inte möjlig. I ett stridigt ärende skall beslutet motiveras. Avgörandet meddelas i enlighet med 16 § lagen om ansökningsärenden i kansli eller vid sammanträde. Meddelande om när beslutet ges skall lämnas i enlighet med 16 § 2 mom. lagen om ansökningsärenden, om inte beslutet avkunnas vid sammanträde. Sökanden behöver därmed inte längre enligt nuvarande praxis delge motparten beslutet. Besvärstiden börjar löpa genast när beslutet har meddelats, trots att parten inte alltid utan egen aktivitet får kännedom om beslutets innehåll. Enligt det föreslagna 20 § 3 mom. skall dock tingsrätten alltid separat meddela om en förpliktelse som ålagts vid äventyr av vite och om vitets belopp.

I den föreslagna 25 § ingår ett stadgande om när ett beslut som saknar laga kraft kan verkställas. Sökanden kan genast när beslutet har meddelats be utmätningssmannen verkställa t.ex. ett tingsrättens beslut som gäller hämtning av ett barn, om inte tingsrätten separat har begränsat beslutets verkställbarhet. Enligt den föreslagna 26 § skall tingsrätten på sökandens begäran sända beslutet om hämtning av barnet direkt till utmätningssmannen för verkställighet. Utmätningssmannen skall dock vanligen innan han hämtar barnet ännu ge sökandens motpart en möjlighet att frivilligt iaktta beslutet.

I fråga om protokoll och dagbok, expeditioner och ändringsansökande i ett verkställighetsärende gäller enligt förslaget stadgandena i 17—19 §§ lagen om ansökningsärenden. Om eventuella avgifter som uppbärs för behandlingen av en ansökan om verkställighet stadgas dock i lagen och förordningen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer (701/93 och 774/93).

Enligt 20 § lagen om ansökningsärenden skall vid behandlingen av ett ansökningsärende i tillämpliga delar följas vad som gäller om behandlingen av tvistemål vid underrätt. I saken kan det t.ex. ordnas sammanträde med muntlig behandling och huvudförhandling med iakttagande i tillämpliga delar av stadgandena i 5 och 6 kap. rättegångsbalken. I fråga om rättegångskostnaderna iaktas i tillämpliga delar vad 21 kap. rättegångsbalken stadgar om tvistemål.

Tingsrättens beslut överklagas enligt 19 §

lagen om ansökningsärenden genom besvär hos hovrätten i enlighet med 25 kap. rättegångsbalken. Enligt 10 § i den föreslagna verkställighetslagen skall en ändringsansökan som inom utsatt tid har lämnats in till tingsrätten genast sändas till hovrätten och hovrätten skall genast besluta om avbrytande av verkställigheten på det sätt som stagas 25 §. Sistnämnda paragraf innehåller igen en hänvisning till de stadganden i utsökningslagen som gäller avbrytande av verkställighet i samband med besvär över utmätning.

Frågan om ändringsansökans inverkan på verkställigheten behandlas närmare i samband med motiveringen till 25 §. I den föreslagna 27 § stadgas om vissa förbud mot sökande av ändring.

Ansökningsärendena skall enligt 8 och 16 §§ lagen om ansökningsärenden slutbehandlas så snabbt som möjligt. De verkställighetsärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt är av sådan karaktär att de i alla skeden och hos alla myndigheter skall behandlas i brådsakande ordning. Ett stadgande om saken föreslås ingå som sista mening i 10 § 2 mom. T.ex. 14 § 1 mom. 5 punkten hovrättsförordningen (211/94) förutsätter att ett ärende i lag stadgats vara brådsakande, innan det med avvikelse från den ordning i vilken ärendena blivit anhängiga kan behandlas före andra ärenden. Verkställighetsärendet får inte bli en rättegång där frågan om vårdnaden om barnet och umgängesrätten prövas på nytt.

Behandlingen av ett verkställighetsärende i tingsrättens kansli skall ordnas så att behandlingstiden blir så kort som möjligt på grund av att verkställigheten är brådsakande. Behandlingen skall gå vidare så snart sökandens motpart har lämnat in sitt svaromål eller medlarens rapport har kommit in till domstolen.

Enligt 1 § 1 mom. 1 punkten lagen om fri rättegång kan fri rättegång beviljas i ett ansökningsärende som gäller verkställighet. Enligt 10 § 2 mom. 1 punkten i samma lag kan inget biträde förordnas i ärendet, om det inte föreligger särskilt vägande skäl. Det är mycket möjligt att sådana skäl finns i ett stridigt verkställighetsärende som gäller barnets bästa.

Enligt 17 § tingsrättslagen skall lagmannen under vissa förutsättningar kunna förordna en notarie att behandla ansökningsärenden som gäller verkställighet. Med beaktande av verkställighetsärendenas speciella karaktär och det

faktum att de är stridiga är det dock i allmänhet befogat att de ordinarie domarna behandlar dem.

Enligt 3 mom. gäller om utmätningsmannens verkställighetsåtgärder i tillämpliga delar vad som i utsökningslagen stadgas om verkställighet av dom eller beslut samt om kostnader och sökande av ändring, om inte annat stadgas i verkställighetslagen.

Stadgandet motsvarar 15 § i den nuvarande verkställighetslagen. Eftersom rätten att besluta om verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt föreslås bli överförd från överexekutor till tingsrätten, skall stadgandet inte längre tillämpas på överexekutors verkställighetsåtgärder. I utsökningslagen har 7 kap. 14 § som gäller handräckning upphävts den 1 december 1993 och därför hänvisas i förslaget inte längre till utsökningslagens stadgande om handräckning. Beslut om återställande av besittning eller ett rubbat förhållande samt om säkringsåtgärder fattas i enlighet med 5 och 7 kap. rättegångsbalken av tingsrätten.

Verkställigheten sker vanligen på sökandens begäran. Utmätningssmannen utför enligt förslaget verkställighetsåtgärder antingen med stöd av tingsrättens beslut eller förordnande i verkställighetsärendet eller på basis av en ansökan som gjorts direkt till utmätningsmannen i enlighet med 4 § 2 mom. och 15 § i lagförslaget. I vartdera fallet skall utmätningsmannen vid verkställigheten i första hand iaktta stadgandena i verkställighetslagen. Detta strider inte heller mot 3 kap. 1 § 2 mom. utsökningslagen, enligt vilket man vid verkställighet av en dom som gäller vårdnaden om ett barn eller överlämnande av barnet till dess vårdnadshavare eller umgängesrätten i tillämpliga delar skall iaktta stadgandena i utsökningslagen, om inte annat särskilt stadgas.

I verkställighetslagen ingår specialstadganden som är primära i förhållande till utsökningslagen och som gäller t.ex. utmätningsmannens regionala behörighet och ansökan om verkställighet (4 och 5 §§ i lagförslaget). Utmätningssmannen kan överföra ett oklart verkställighetsärende till tingsrätten (17 § i lagförslaget). Förslaget i RP 23/1994 rd om en mellanrättegång i utsökningsärenden, dvs. en verkställighetstvist, kommer alltså inte i fråga fastän nämnda proposition senare eventuellt förverkligas.

Av det förslag till ändring av 1 kap. 4 § utsökningslagen som ingår i propositionen föl-

jer att utmätningsmannen inte kan förordna att en biträdande utmätningsman skall besluta om verkställighet som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt. Utmätningssmannen kan dock med stöd av 3 kap. 21 § utsökningslagen överföra ett ärende till en annan utmätningsman.

I fråga om de egentliga utsökningskostnader som skall betalas åt utmätningsmannen iakttas i tillämpliga delar 8 kap. utsökningslagen, enligt vilket sökandens motpart i allmänhet ansvarar för att kostnaderna betalas åt utmätningsmannen. Tingsrätten kan vid behov i enlighet med 8 kap. 5 § utsökningslagen bestämma storleken av de kostnader som skall utsökas. Beträffande de utsökningsavgifter som skall betalas åt staten gäller lagen (34/95) och förordningen (35/95) om utsökningsavgifter. För ifrågavarande verkställighetsuppgifter uppbärs av sökandens motpart en normal förordningsenlig verkställighetsavgift, som för tillfället är 1 000 mark. I nämnda lag ges möjlighet att genom förordning stadga att utsökningsavgift inte uppbärs för vissa grupper av ärenden. Atminstone tillsvidare har det inte stadgats att avgiften inte uppbärs i fråga om verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt.

Vid verkställighet som sköts av utmätningsmannen har parterna enligt utsökningslagen i allmänhet inte rätt att av motparten få ersättning för sina egna rättegångskostnader eller partskostnader. Beträffande rättegångskostnaderna för behandlingen i tingsrätten iakttas i tillämpliga delar stadgandena i 21 kap. rättegångsbalken på det sätt som angetts ovan. Om en part har beviljats fri rättegång vid behandling av det ärende som ligger till grund för verkställigheten eller i verkställighetsärendet, befrias han från att betala verkställighetskostnaderna på det sätt som avses i 7 och 9 §§ lagen om fri rättegång.

Verkställighet som gäller ett barn förutsätter inte att det ställs säkerhet enligt utsökningslagen, eftersom inget sådant förpliktigande stadgande ingår i utsökningslagen.

I 3 kap. 14 och 37 §§ utsökningslagen ingår stadganden om ersättande av skada som uppstått genom att verkställigheten upphävts eller återkallats. Ett domstolsbeslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt kan enligt 43 § 1 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt verkställas omedelbart, även om beslutet inte vunnit laga kraft, om inte annat

bestäms i beslutet. Vanligen är det också i barnets intresse att beslutet verkställs snabbt, och också de myndigheter som sköter verkställigheten skall sörja för att barnets bästa blir tillgodosett. Fullföljdsdomstolen kan på begäran av motparten till den som ansöker om verkställighet genast avbryta verkställigheten eller ge ett nytt interimistiskt förordnande. Enligt vad som nämns i föregående stycke förutsätts för verkställigheten inte att det ställs säkerhet. Med beaktande av dessa omständigheter kan den som ansökt om verkställighet bara i helt exceptionella fall anses ha åsamkat motparten sådan skada som skall ersättas. Om skadeståndsskyldighet som uppstår för en tjänsteman på grund av felaktig verkställighet eller för staten stadgas i skadeståndslagen (412/74).

Enligt förslaget söks ändring i utmätningsmannens verkställighetsåtgärder i enlighet med stadgandena i utsökningslagen. För tillfället stadgas om ändringssökande i 9 och 10 kap. utsökningslagen. Om de reformer som gäller ändringssökandet och som föreslogs i den förfallna regeringspropositionen RP 23/1994 rd förverkligas i ett senare skede, kommer det hänvisningsstadgande i verkställighetslagen som det nu är fråga om att innebära att det också i ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt söks ändring i utmätningsmannens åtgärder hos tingsrätten. Det skulle finnas sammanlagt 19 tingsrätter som behandlar besvär. Om tingsrätternas domkretsar skall det stadgas genom förordning. Ändring skall sökas hos den tingsrätt inom vars domkrets verkställighetsåtgärden har utförts.

Att söka ändring i utmätningsmannens åtgärder blir aktuellt närmast i de fall då verkställighet har begärts direkt hos utmätningsmannen. I den föreslagna 27 § förbjuds dock besvär mot vissa av utmätningsmannens beslut och verkställighetsåtgärder.

Utmätningsmannen kan i undantagsfall också på basis av tingsrättens verkställighetsbeslut utföra en sådan verkställighetsåtgärd som kan överklagas separat. Om tingsrätten t.ex. har förordnat att ett barn skall hämtas och utmätningsmannen inleder verkställigheten trots att ett 12-årigt barn i verkställighetsskedet klart motsätter sig detta, kan utmätningsmannens åtgärd överklagas hos tingsrätten. Besvär över utmätningsmannens verkställighetsåtgärd avbryter enligt utsökningslagen likväl i allmänhet inte verkställigheten. Om t.ex. utmätningsman-

nen redan har hämtat barnet och verkställigheten därmed har slutförts, förfaller behandlingen av ändringsansökan. Sökandens motpart måste då för att få tillbaka barnet till sig anhängiggöra ett nytt ärende som gäller vårdnaden om barnet.

Finns besvärsmöjlighet inte längre kan en part klaga över utmätningsmannens tjänsteåtgärd hos en högre myndighet.

11 §. *Hörande av barn i domstol.* Paragrafen motsvarar det stadgande som ingår i 11 § 1 mom. i den nuvarande verkställighetslagen. Eftersom det är viktigt att barnets åsikt utreds och att dess åsikt beaktas föreslås att i lagen tas in ett separat stadgande om hörande av barn i domstol. Om barnet är tillräckligt utvecklat är det av väsentlig betydelse för barnets rättigheter att barnet hörs i samband med behandlingen av verkställighetsärendet. Vanligen är det dock medlaren som i enlighet med 7 § 3 mom. skall höra barnet.

När ett barn skall höras iakttas i tillämpliga delar 11 § och 15 § 2 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Om verkställighetsärendena överförs från överexekutor till tingsrätten blir det lättare att ordna så att barnet hörs. Enligt det sistnämnda lagrummet kan dock ett barn personligen höras i domstol bara om det av vägande skäl är nödvändigt för att ärendet skall kunna avgöras. Barnet kan höras bara om det samtycker till detta och det är uppenbart att förfarandet inte kan skada barnet. T.ex. om ett barn upprepade gånger inom en kort tid hörs av socialnämnden, medlaren och domstolen både i fråga om beslut som gäller vårdnaden och umgängesrätten och i fråga om beslut som gäller verkställigheten av dem kan detta bli skadligt för barnet.

12 §. *Anman utredning.* Enligt 1 mom. kan domstolen inkalla medlaren för att höras vid sammanträdet. Detta är att rekommendera alltid om det i ärendet efter medlingen ordnas en muntlig behandling. På detta sätt kan domstolen direkt av medlaren få information om de omständigheter som kommit fram vid medlingen. Detta ger domstolen tillgång till mera sakkunskap, vilket också kan vara till fördel vid medlingen och bidra till att beslutet iakttas frivilligt. Om medlaren av motiverad anledning anser att det inte finns anledning eller möjlighet att höra honom skall han underrätta domstolen om saken. Till de skyldigheter som följer av medlarens uppgift kan dock anses höra att medlaren efter att ha fått

kallelse infinner sig i domstolen. Medlaren har rätt att av statens medel få ersättning för sina kostnader med stöd av 28 § 1 mom. i lagförslaget.

En medlare som i ett verkställighetsärende hörs i tingsrätten fungerar inte då som företrädare för socialmyndigheten (socialnämnden). Socialnämnden kan inte vara sökande i ett verkställighetsärende som gäller vårdnaden om barn och umgängesrätt. Lagförslaget motsvarar till denna del den nuvarande verkställighetslagen. Nämnden kan dock med stöd av 14 § 1 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt anhängiggöra ett nytt ärende som gäller vårdnaden om barnet och umgängesrätten och därmed påverka verkställigheten av det tidigare beslutet.

Första meningen i 2 mom. motsvarar stadgandet om överexekutor i 11 § 1 mom. i den nuvarande verkställighetslagen. Tingsrätten kan enligt lagförslaget vid behov på eget initiativ inhämta utredningar i saken och höra vittnen.

I praktiken har det närmast varit medlaren som har hört sakkunniga och andra personer. Han har sedan i rapporten över medlingen antecknat vad han fått höra av dem. Han har också till rapporten fogat eventuella skriftliga utlåtanden, brev och intyg. Syftet med förslaget är inte att ändra nuvarande praxis.

På basis av medlarens rapport kan tingsrätten vid behov överväga att skaffa fram ytterligare utredningar och att höra vittnen. Därvid skall den dock beakta vikten av att det beslut som gäller vårdnaden om barnet och umgängesrätten blir iakttaget och kravet att ett verkställighetsärende behandlas i brådska ordning. Grundliga och tidsödande undersökningar skall hellre utföras i samband med behandlingen av frågan om vårdnaden om barnet och umgängesrätten, och parterna har oberoende av verkställigheten alltid rätt att göra en ansökan enligt 12 och 14 §§ lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, om inte saken redan är anhängig vid domstolen.

Enligt andra meningen i 2 mom. kan en person som hörs i domstolen yppa en uppgift som enligt vad som stadgas eller bestäms skall hållas hemlig, om uppgiften med stöd av det föreslagna 8 § 3 mom. har intagits i medlarens rapport.

Genom detta stadgande vill man garantera att man får att fram viktiga fakta vid den

muntliga behandlingen i tingsrätten som vittne kan höra en person som för medlaren har yppat en sådan uppgift som skall hållas hemlig. I skyldigheten för en tjänsteman som hörs som vittne att inte yppa sådana uppgifter som skall hållas hemliga (17 kap. 23 § 1 mom. rättegångsbalken) föreslås här bara ett noggrant avgränsat undantag: medlaren skall först med beaktande av barnets bästa överväga om det är nödvändigt att i verkställighetsärendet yppa och i rapporten ta in en sådan uppgift som skall hållas hemlig. Först därefter är den som yppat uppgiften för medlaren skyldig att vid den muntliga behandlingen berätta om saken.

Här i 12 § 2 mom. föreslås också bli stadgat att den muntliga behandlingen till behövliga delar skall förrättas utan att allmänheten är närvarande och att rättegångsmaterialet till behövliga delar skall hållas hemligt med iakttagande i tillämpliga delar av stadgandena i lagen om offentlighet vid rättegång (945/84), när medlarens rapport innehållande sådana uppgifter som skall hållas hemliga läggs fram i tingsrätten eller när ett vittne i tingsrätten yppar uppgifter som skall hållas hemliga. Stadgandet ålägger domstolen att besluta om behandling inom stängda dörrar när det vid behandlingen läggs fram en handling som skall hållas hemlig eller yppas en uppgift som berörs av tystnadsplikt. Behandlingen skall bara till behövliga delar ske inom stängda dörrar, dvs. när de uppgifter som skall hållas hemliga behandlas. I fråga om de uppgifter som skall hållas hemliga är medlarens rapport hemlig också utan ett särskilt domstolsförordnande, enligt 8 § 4 mom. i lagförslaget. Sådant annat rättegångsmaterial av vilket den uppgift som skall hållas hemlig framgår skall domstolen förordna vara hemligt i enlighet med 9 § 2 mom. lagen om offentlighet vid rättegång.

Den första meningen i 3 mom. motsvarar stadgandet i 11 § 3 mom. i den nuvarande verkställighetslagen. Tingsrätten kan bestämma att ett barn skall undersökas av en läkare som anvisas av socialvårdsmyndigheten. Enligt den nuvarande verkställighetsförordningen har verkställigheten av en läkarundersökning som bestämts av överexekutor skötts av länsstyrelsens social- och hälsovårdsavdelning. I den föreslagna 28 § intas ett stadgande som motsvarar 14 § i den nuvarande lagen, om att ersättningen åt läkaren skall betalas av statens medel. Närmare stadganden om verställandet

av läkarundersökning kommer att ingå i den nya verkställighetsförordningen.

Den andra meningen i momentet är ny. Efter det att verkställighetsärendena har överförts till tingsrätten skall vårdnadshavaren vid vite kunna förpliktigas att se till att barnet förs till läkarundersökning. Därför föreslås att beträffande vårdnadshavarens skyldighet att iakttä domstolens förordnande om att barnet skall undersökas av en läkare i tillämpliga delar gäller vad som stadgas i lagen om vissa blodundersökningar och andra undersökningar rörande ärftliga egenskaper (702/75). Barnet självt kan inte föreläggas vite, inte ens om barnet redan fyllt 15 år. Ett så gammalt barn kan om det så önskar helt förhindra verkställigheten genom att meddela att det motsätter sig den.

I den föreslagna 28 § ingår ett stadgande enligt vilket åt parterna i förskott av statens medel betalas nödvändiga kostnader för resor och uppehälle på grund av läkarundersökning.

13 §. *Precisering av villkoren för umgängesrätten.* Enligt den nuvarande lagen kan överexekutor inte när den förordnar om verkställighet av ett beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt ändra det beslut som skall verkställas (HFD 1978 II 42). Överexekutor är inte behörig ens att precisera ett beslut om umgängesrätt eller att i någon mån ändra villkoren för umgänget och hållande av barnet, även om så någon gång har kunnat ske i praktiken.

Då det gäller beslut som gäller vårdnad om barn verkar det nödvändigt med ett förbud att ändra beslutet i samband med verkställigheten. I verkställigheten av ett vårdnadsbeslut kan inte utan att verkställigheten försvåras och verkställighetens karaktär fördunklas blandas in sådant som har att göra med fastställandet av verkställighetsgrunden. Om det är i barnets intresse att man avstår från verkställighet, kan ansökan om verkställighet av beslutet om vårdnaden om barnet förkastas med stöd av den föreslagna 14 §.

Däremot skulle en rätt att i samband med verkställigheten i någon mån ändra ett beslut som gäller umgängesrätten med ett barn kunna vara motiverad med beaktande av de praktiska behoven. Parterna behöver då inte separat ansöka om små ändringar i beslutet om umgängesrätt. Parternas rättssäkerhet äventyras inte, eftersom domstolen som enligt lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt

beslutar om umgängesrätten, i samband med verkställigheten kan besluta om smärre ändringar i umgängesrätten.

Av de orsaker som nämns i föregående stycke föreslås att domstolen då den beslutar om verkställighet av ett beslut som har vunnit laga kraft och som gäller umgängesrätt kan precisera eller göra mindre ändringar i villkoren för umgängesrätten, om detta är ägnat att främja genomförandet av umgängesrätten och är i barnets intresse. Domstolen kan inte med stöd av det föreslagna stadgandet ändra villkoren för umgänget mer än i någon mån. Stadgandet ger t.ex. inte möjlighet att mer än i någon mån förlänga eller förkorta den tid barnet skall umgås med eller vistas hos den ena parten eller att permanent ordna umgänget på nytt sätt. Ett beslut som gäller barnets vårdnad och boende kan inte alls ändras eller preciseras med stöd av detta stadgande.

Enligt den föreslagna 13 § har domstolen bara begränsad behörighet att i samband med ett verkställighetsärende besluta om ändring av villkoren för umgängesrätten. Behörighetens omfattning har i stadgandet beskrivits med det ovan nämnda uttrycket "precisera eller göra mindre ändringar". Domstolens åtgärd kan också betraktas som ett slags begränsad "jämkning" av villkoren för umgängesrätten, vilket också är det uttryck som använts i motsvarande gällande stadgande i Sverige (se avsnitt 2.3).

Det verkställbara beslut som gäller umgängesrätten och som preciseras med stöd av 13 § skall ha vunnit laga kraft. I annat fall kan ett ärende som gäller umgängesrätten samtidigt vara anhängigt vid fullföljdsdomstolen och den domstol som beslutar om verkställigheten. Detta kan leda till sinsemellan motstridiga beslut beträffande umgängesrätten.

Domstolen kan ändra eller precisera ett tidigare beslut bara om den ena parten så begär i samband med verkställighetsärendet. På tjänstens vägnar kan ändringar i tidigare beslut inte göras. Motparten till den som framställt begäran skall beredas tillfälle att uttala sig om saken och domstolens beslut om ändring av villkoren för umgängesrätten kan överklagas.

Ett domstolsbeslut genom vilket umgängesrätten har precisats med stöd av 13 § kan ändra innehållet i umgängesrätten bestående och i större utsträckning än bara i det ifrågasvarande verkställighetsärendet. Sålunda kunde också en umgängesrätt som tidigare genom ett laga kraft vunnet beslut har ändrats i samband

med ett verkställighetsärende även senare ändras på nytt med stöd av 13 §. Dock kan små ändringar eller preciseringar av umgängesrätten i vissa fall som närmare anges nedan också vara tillfälliga.

Domstolen kan enligt den föreslagna 19 § utfärda bestämmelser som säkerställer verkställigheten, och dessa kan ibland inverka på umgängesrätten på ett sätt som är jämförbart med 13 §. Dessa bestämmelser, som också kan utfärdas på tjänstens vägnar, gäller dock bara verkställighetsärendet i fråga.

Enligt förslaget kan en precisering av villkoren för umgängesrätten också bygga på fakta som har varit kända redan innan det beslut som skall verkställas meddelades, om det först i samband med verkställigheten kommer fram att beslutet i någon mån måste ändras på grund av dem.

För att villkoren för umgängesrätten skall kunna preciseras krävs att detta främjar möjligheterna att utöva umgängesrätten. Med stöd av stadgandet kan man precisera eller ändra t.ex. noggranna bestämmelser om det förfarande som skall iaktas när barnet hämtas och återlämnas. En ändring kan behövas t.ex. om den ena föräldern har fått ändrade arbetstider eller bytt boningsort. Om praxis enligt det tidigare beslutet om umgängesrätten har visat sig fungera uppenbart dåligt, kan också detta berättiga till en ändring eller precisering av beslutet.

Också i det fall att villkoren för umgänget och för hållande av barnet har blivit oklara på ett sätt som skapar konflikter, kan domstolen precisera villkoren. Om parterna bara har kommit överens om att den ena föräldern har rätt att träffa barnet och ha det hos sig, utan att alls närmare definiera tidpunkten för detta, kan villkoren inte preciseras med stöd av detta stadgande. Behovet att precisera eller ändra villkoren för umgängesrätten kan också bero på barnets ålder. När barnet växer och utvecklas behövs kanske inte längre alla de tidigare arrangemang i samband med umgänget som skapat konflikter.

Det föreslagna stadgandet kan tillämpas också i vissa ovan nämnda undantagsfall. I syfte att genomföra umgängesrätten kan man ha beslutat att barnet under sommarlovet i juli skall vara två veckor hos den andra föräldern. Den förälder hos vilken barnet bor kan strax innan denna period skall börja meddela att han inte kommer att tillåta att den andra föräldern

håller barnet hos sig. Om det därvid blir omöjligt för föräldern att hålla barnet under sommarlovet därför att den period då han enligt det beslut som skall verkställas får ha barnet hos sig redan helt eller delvis har passerat innan beslutet om verkställighet fattas, kan domstolen med stöd av detta stadgande förordna att föräldern har rätt att undantagsvis hålla barnet hos sig under en senare period samma sommar. Också då det gäller kortare perioder av umgänge och vistelse kan domstolen utfärda ett motsvarande förordnande och därmed tillfälligt ändra villkoren för umgängesrätten.

För att villkoren för umgängesrätten skall kunna preciseras med stöd av det ifrågavarande stadgandet måste främjandet av umgängesrätten genom ändring av villkoren för den vara i barnets intresse, i enlighet med de allmänna principerna för vårdnaden om barn och umgängesrätt.

14 §. *Förkastande av ansökan med beaktande av barnets bästa.* Stadganden motsvarande denna paragraf ingår för närvarande i 7 och 8 §§ verkställighetslagen.

Enligt 1 mom. skall tingsrätten förkasta en ansökan om verkställighet av ett beslut eller avtal som avses i 1 § 1 och 2 mom. och gäller vårdnad barn och umgängesrätt, om det på grund av att förhållandena har förändrats eller av någon annan anledning uppenbart inte är i barnets intresse att beslutet verkställs. Eftersom en sådan ansökan om verkställighet av umgängesrätten som grundar sig på 1 § 3 mom. kan jämföras med annan verkställighet av umgängesrätten, avgörs också frågan om förkastande av en sådan ansökan med stöd av det föreslagna stadgandet i 14 § 1 mom.

Enligt 7 § 1 mom. i den nuvarande verkställighetslagen skall överexekutor avslå ansökan om verkställighet av beslutet, om förhållandena efter det att beslutet gavs har förändrats så väsentligt att det är i barnets intresse att frågan om vårdnaden och umgängesrätten provas av domstol. Det nu föreslagna stadgandet ställer inte som förutsättning för att ansökan skall avslås att förhållandena har förändrats väsentligt. Men eftersom ett avslag kan komma i fråga bara i det fall att det klart strider mot barnets intresse att beslutet verkställs, kan förändringar i förhållandena som är mindre än väsentliga vanligen inte utgöra grund för att ansökan avslås. I annat fall kan verkställigheten av ett beslut som gäller vårdnad om barn

och umgägesrätt alltför mycket fördröjas genom påståenden om att förhållandena har förändrats.

Verkställigheten kan enligt detta stadgande klart strida mot barnets intresse också av annan orsak än att förhållandena har förändrats, och tingsrätten skall även då avslå ansökan om verkställighet.

I motiveringen till den nuvarande lagen (RP 96/1974 rd) nämns som sådana omständigheter som kan leda till att ansökan avslås bl.a. att barnet under en längre tid har blivit allt mera främmande för vårdnadshavaren eller för den av föräldrarna som vill få till stånd ett sammanträffande eller att det hos vårdnadshavaren har inträffat en sådan förändring som gör hans lämplighet som vårdnadshavare ifrågasatt. I dessa fall kan barnet komma till skada om domen verkställs. Dessa omständigheter kan leda till att ansökan avslås också med stöd av det här nämnda stadgandet.

Paragrafens 2 mom. motsvarar till största delen 8 § 2 mom. i den nuvarande verkställighetslagen, enligt vilken överexekutor i vissa fall skall avslå ansökan om att barnet skall överlämnas åt den lagliga vårdnadshavaren (s.k. handräckning) och anvisa parterna att anhängiggöra frågan om vårdnaden om barnet vid domstol. Om tillämpning av verkställighetslagen på en ansökan som gäller överlämnande av ett barn stadgas i 1 § 3 mom. i lagförslaget. I det här avsedda stadgandet i 14 § 2 mom. om förutsättningarna för förkastande av ansökan har det bara gjorts vissa språkliga justeringar.

I 2 mom. har avsikten på samma sätt som i den nuvarande lagen varit att precisera förutsättningarna för att ansökan om överlämnande av barnet skall kunna bifallas eller för att ansökan skall avslås (RP 224/1982 rd).

Syftet med den 1 punkt som år 1983 fogades till 8 § 2 mom. i den nuvarande verkställighetslagen var att man vid ett summariskt förfarande av den typ som handräckning innebär skulle undvika att blanda sig i ett fosterbarnsförhållande eller motsvarande långvarigt vårdförhållande som uppkommit på laglig väg utan rättegång. I motsvarande fall skall tingsrätten med stöd av 14 § 2 mom. 1 punkten i lagförslaget avslå ansökan om överlämnande av barnet.

Eftersom det är frågan om en ansökan som gjorts av barnets lagliga vårdnadshavare och ansökan gäller en person vars rätt att hålla barnet hos sig inte bygger på att han är

vårdnadshavare eller på umgägesrätt eller på någon annan sådan laglig grund, är det enligt 14 § 2 mom. 2 punkten möjligt att avslå ansökan bara om det av synnerligen vägande skäl är i barnets intresse att vårdnadsfrågan prövas av domstol.

Om verkställighet förhindras med stöd av 14 § 1 och 2 mom. skall detta beaktas på tjänstens vägnar.

Ett beslut genom vilket en ansökan om verkställighet har avslagits med stöd av 14 § 1 eller 2 mom. får enligt den föreslagna 27 § inte överklagas. Stadgandet motsvarar 13 § 2 mom. i den nuvarande lagen. Besvärsförbudet förhindrar uppkomsten av sinsemellan motstridiga beslut, för utan ett sådant föbud kunde den ena parten överklaga beslutet om förkastande till hovrätten och den andra parten i tingsrätten anhängiggöra en ny ansökan som gäller vårdnaden om barnet och umgägesrätten.

Paragrafens 3 mom. motsvarar 7 § 2 mom. i den nuvarande verkställighetslagen. Tingsrätten är redan enligt 15 § 2 mom. lagen om ansökningsärenden skyldig att motivera sitt beslut om förkastande av ansökan. I förslaget har man dock särskilt velat betona vikten av att beslutet om förkastande av ansökan motiveras, eftersom motiveringen har betydelse då det övervägs huruvida ett ärende som gäller frågan om vårdnaden om barnet och umgägesrätten skall anhängiggöras efter ett förkastande verkställighetsbeslut. Tingsrätten skall i motiveringen till sitt beslut i detalj ange på grund av vilka faktorer förhållandena anses ha förändrats och verkställigheten klart anses strida mot barnets intresse.

I 4 mom. ingår stadganden om anhängiggörande vid domstol av frågan om vårdnaden om barnet eller umgägesrätten eller om överlämnande av barnet, om tingsrätten enligt 1 eller 2 mom. har avslagit ansökan. Förutsättningen är att saken inte redan är anhängig vid domstol. Till denna del motsvarar förslaget 7 § 3 mom. och 8 § 2 mom. i gällande verkställighetslag. Tingsrätten skall meddela parterna i verkställighetsärendet om deras rätt att anhängiggöra saken vid domstol. Ett motsvarande stadgande om överexekutor ingår i 9 § i den nuvarande verkställighetsförordningen.

Enligt 7 § 2 mom. i den nuvarande verkställighetslagen skall socialnämnden på barnets hemort underrättas om ett förkastande beslut, och denna har rätt att anhängiggöra frågan om vårdnaden om barnet och umgägesrätten vid

domstol. Enligt 14 § 4 mom. i lagförslaget skall också tingsrätten underrätta socialnämnden om rätten att föra saken till domstol. Enligt 13 § 1 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt skall ett ärende som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt vanligen anhängiggöras i domstolen på den ort där barnet är bosatt. Därför skall tingsrätten skicka meddelandet i fråga till socialnämnden på den ort där barnet är bosatt.

Om ett ärende som gäller vårdnaden och umgängesrätten redan är anhängigt vid domstol med anledning av en ny ansökan eller besvär, skall tingsrätten underrätta också denna domstol om sitt beslut genom vilket ansökan har avslagits. Stadgandet motsvarar 7 § 3 mom. i den nuvarande verkställighetslagen, enligt vilken överexekutor skall underrätta fullföljdsinstansen om sitt beslut.

Också en person som har barnet i sin vård, och mot vilken den verkställighetsansökan som avslagits med stöd av 2 mom. var riktad, kan enligt 4 mom. på basis av sin ställning — sökandens motpart — ansöka att beslutet om vårdnaden om barnet skall ändras i enlighet med 12 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, även om han inte är barnets förälder eller vårdnadshavare som avses i 14 § 1 mom. i den sistnämnda lagen och vilka enligt det nämnda lagrummet har rätt att göra en sådan ansökan. Därmed skall också den som de facto har vårdnaden om barnet enligt lagförslaget ha rätt att anhängiggöra ett ärende som gäller vårdnaden om barnet, om vårdnadshavarens ansökan mot honom har avslagits.

En vårdnadshavare vars ansökan om verkställighet av ett beslut som gäller vårdnaden om barnet eller ansökan om överlämnande av barnet har avslagits, kan inte enligt den föreslagna 27 § överklaga beslutet om avslag. Stadgandet motsvarar 13 § 2 mom. i den nuvarande verkställighetslagen. Ett beslut om avslag i ett verkställighetsärende innebär att vårdnadsbeslutet inte är verkställbart, men till övriga delar bibehåller vårdnadshavaren sin ställning som vårdnadshavare. En vårdnadshavare vars ansökan om verkställighet har avslagits har dock ett juridiskt intresse av att ärendet på nytt tas upp i domstol. Vårdnadshavaren (sökanden) kan enligt 14 § 4 mom. i lagförslaget i enlighet med lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt anhängiggöra ett ärende som gäller vårdnaden om barnet. Vårdnadshavaren har därmed tillgång till ett effektivt rättsskyddsme-

del, eftersom ett nytt beslut om vårdnaden om barnet kan ges oberoende av om det tidigare beslutet har vunnit laga kraft eller rättskraft. Om vårdnadshavaren i enlighet med lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt anhängiggör ett ärende som gäller vårdnaden om barnet, återställer domstolens nya vårdnadsbeslut, vilket motsvarar det tidigare beslutet, beslutets verkställbarhet.

I ett utökningsärende kan man vanligen, trots att ansökan har avslagits, på nytt hos utmätningssmannen ansöka om verkställighet på samma verkställighetsgrund. Om tingsrätten har avslagit ansökan om verkställighet med stöd av 14 § i lagförslaget på grund av att förhållandena har förändrats så att verkställigheten klart skulle strida mot barnets intresse, kan parten dock inte efter det att ansökan har avslagits göra en ny ansökan om verkställighet på basis av samma beslut, utan han måste på nytt föra verkställighetsgrunden till domstol för avgörande. En eventuell ny ansökan om verkställighet avvisas utan prövning av tingsrätten i brist på verkställbarhet. Detta kan motiveras särskilt med att parten på ett sätt som avviker från annan verkställighet alltid har rätt att anhängiggöra ett nytt ärende som gäller grunden, dvs. vårdnaden om barnet och umgängesrätten.

Den föreslagna 14 § gäller avslag på ansökan om verkställighet med hänsyn till barnets bästa. Ansökan om verkställighet kan avslås också av andra orsaker. Om t.ex. sökandens motpart i ett ärende som gäller umgängesrätten har tillåtit sammanträffanden eller lagt fram en godtagbar orsak till att förpliktelsen inte iakttagits, skall ansökan om föreläggande eller utdömande av vite avslås. På samma sätt kan ansökan avslås på grund av barnets motstånd. Då kan beslutet om avslag överklagas och på basis av samma beslut kan ansökan om verkställighet senare göras på nytt, t.ex. på grund av att eventuella nya förpliktelser inte har iakttagits. Ansökan om verkställighet kan på motsvarande sätt också avvisas om det inte finns processuella förutsättningar för en prövning av saken.

15 §. *Verkställighet utan förordnande av domstol.* Enligt det föreslagna 4 § 2 mom. kan ansökan om verkställighet av ett beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt göras hos utmätningssmannen på den ort där barnet bor eller vistas, om mindre än tre månader har förflutit från det beslutet gavs.

Enligt 15 § 1 mom. skall utmätningsmannen när han beslutar om sådan verkställighet hämta barnet, om beslutet inte iakttas frivilligt. Ansökan om att barnet skall överlämnas till vårdnadshavaren eller om verkställighet av umgängesrätten kan inte göras direkt till utmätningsmannen.

Utmättningsmannen kan inte besluta om användning av andra tvångsmedel än hämtning, eftersom det för att verkställigheten skall vara entydig är motiverat att den myndighet som förelagt vite vid verkställighet som gäller ett barn också ansvarar för utdömandet av vitet. Utmättningsmannen kan inte enligt den nuvarande utsökningslagen döma ut vite och det är inte heller i detta sammanhang motiverat att ge utmätningsmannen sådana befogenheter. Utmättningsmannen kan inte heller vid sådan direkt verkställighet som avses här be tingsrätten besluta om andra säkringsåtgärder enligt 19 §. Behovet av säkringsåtgärder kan dock vara en sådan grundad anledning som nämns i 15 § 2 mom. att ärendet måste överföras till tingsrätten.

Utmättningsmannen skall vid verkställigheten försöka komma därhän att hämtning av barnet inte behöver tillgripas. Sökandens motpart skall vanligen ges tillfälle att iakttä beslutet vid äventyr av hämtning på det sätt som avtalats med utmätningsmannen och socialvårdsmyndigheterna. Enligt 29 § 1 mom. i lagförslaget har utmätningsmannen rätt att få handräckning av socialvårdsmyndigheten. Vid verkställigheten skall iakttas stadgandena i 2 och 3 §§ om beaktande av barnets vilja och om skyddande av barnet i samband med verkställigheten. En företrädare för socialvårdsmyndigheten skall vara närvarande vid hämtningen och han skall vid behov också tillkalla en läkare.

Enligt 2 mom. skall utmätningsmannen överföra ärendet för behandling i den tingsrätt som nämns i 4 § 1 mom., om han anser att verkställigheten i stället för hämtning kräver föreläggande av vite. Om hämtningen av barnet inte lyckas utan medverkan av sökandens motpart trots att ansökan har gjorts till utmätningsmannen på den ort där barnet bor eller vistas, kan tingsrätten vid äventyr av vite utöva påtryckning på honom för att få honom att agera så att vårdnadsbeslutet kan verkställas.

Utmättningsmannen skall överföra ärendet till tingsrätten också om omständigheterna efter det beslutet meddelades har förändrats

och detta kan ha betydelse för verkställigheten. Utmättningsmannen skall överföra ärendet även om verkställigheten av beslutet inte på det sätt som avses i 14 § 1 mom. klart strider mot barnets bästa. Det krävs inte heller att omständigheterna skall ha förändrats i väsentlig grad. Förändringen skall dock enligt utmätningsmannens uppfattning ha betydelse vid verkställigheten. Därmed behöver inte alla de påståenden som läggs fram av sökandens motpart berättiga eller förplikta utmätningsmannen att överföra ärendet till tingsrätten. Utmättningsmannen skall tillsammans med socialvårdsmyndigheten utreda t.ex. vad barnet verkligen vill, om det påstås att barnet motsätter sig verkställigheten.

Endast sådana beslut som har meddelats mindre än tre månader före ansökan om verkställighet gjordes kan komma till utmätningsmannen för verkställighet. I 6 § 2 mom. 1 punkten i lagförslaget har det ansetts att verkställigheten av beslutet i sådana fall vanligen inte kräver medling, om det inte finns särskilda skäl. Men om utmätningsmannen anser att medling av särskilda skäl behövs skall han enligt 15 § 2 mom. överföra ärendet till tingsrätten för avgörande. Bara domstolen kan bestämma att medling skall anordnas. De omständigheter som kan utgöra särskilda skäl till att medling måste anordnas har behandlats i motiveringen till 6 § 2 mom. 1 punkten.

När tingsrätten beslutar om verkställighet skall medling inte anordnas heller av de orsaker som nämns i 6 § 2 mom. 2 och 3 punkten i lagförslaget. Direkt av utmätningsmannen kan också ansökas om verkställighet av ett beslut som givits mindre än tre månader tidigare, om beslutet av vägande skäl skall verkställas genast på grund av att barnets bästa det kräver. I oklara fall kan utmätningsmannen av grundad anledning överföra ärendet. Om medling tidigare har anordnats i saken, är det sannolikt att mer än tre månader redan har förflutit från det att det beslut som skall verkställas gavs. Sådana ansökningar om verkställighet kan också vara förenade med att ett yrkande om att ett tidigare förelagt vite skall dömas ut, och utmätningsmannen är inte behörig att besluta om den saken.

Tröskeln för överförande av ett verkställighetsärende har här gjorts relativt låg. Utmättningsmannen kan överföra saken till tingsrätten också om det finns någon annan grundad anledning till överföringen. Stadgandet har

utarbetats enligt den tanken att i ett fall där det är oklart vad som är barnets bästa skall utmätningssmannen låta tingsrätten besluta om verkställigheten.

Utmätningssmannen skall själv avgöra saken, om den inte kan överföras med stöd av detta stadgande. Å andra sidan är han skyldig att överföra ärendet om det finns förutsättningar för en överföring. En överföring kan inte göras bara för att en part så yrkar.

Den tingsrätt till vilken ärendet enligt stadgandet överförs är tingsrätten inom utmätningssmannens verksamhetsområde. Om ansökan om verkställighet har gjorts till utmätningssmannen på barnets vistelseort, överför utmätningssmannen ärendet till tingsrätten på den orten. Men om barnet före det förflyttades varaktigt har flyttat bort från utmätningssmannens verksamhetsområde kan ärendet överföras till den tingsrätt som enligt 4 § 1 mom. är behörig. Utmätningssmannen skall agera så att det snabbt blir klart om det vid verkställigheten kommer att finnas ett behov att överföra ärendet till tingsrätten och så att överföringen inte i högre grad fördröjer verkställigheten.

Utmätningssmannen skall fatta beslut om överföring av ärendet och enligt 3 mom. i denna paragraf skall han i beslutet ange orsaken till överföringen. Utmätningssmannen skall utan dröjsmål sända beslutet och de handlingar som har samband med verkställigheten till tingsrätten. Han skall också genast underrätta parterna om överföringen. En ansökan som gjorts till utmätningssmannen förblir anhängig, och tingsrätten fortsätter därmed behandlingen av samma verkställighetsärende.

Utmätningssmannens beslut om överföring får enligt 27 § inte överklagas.

Den domstol som behandlar ansökan om ändring av det beslut som ligger till grund för verkställigheten kan enligt 3 kap. 12 § utsökningslagen förbjuda verkställigheten av beslutet, oberoende av om verkställighetsärendet är anhängigt vid tingsrätten eller hos utmätningssmannen.

16 §. *Hur ett ärende som gäller vårdnaden om barnet och umgängesrätten påverkar behandlingen av verkställighetsärendet.* Om det beslut som skall verkställas har överklagats och ärendet därmed med anledning av besvär är anhängigt vid domstol, kan beslutet trots det verkställas med stöd av 43 § 1 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt även om det inte vunnit laga kraft, om beslutet inte

förbjuder eller begränsar verkställigheten innan beslutet vunnit laga kraft. Den domstol som behandlar ändringsansökan kan enligt 3 kap. 12 § 2 mom. utsökningslagen förbjuda eller avbryta verkställigheten av beslutet samt enligt 17 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt meddela ett interimistiskt förordnande om vårdnaden, boendet och umgängesrätten. Ett interimistiskt förordnande kan inte överklagas och kan således verkställas genast.

Oberoende av att verkställighetsärendet är anhängigt kan ett nytt ärende som gäller vårdnaden om barnet och umgängesrätten anhängiggöras genom ansökan i enlighet med 14 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, om saken inte redan är anhängig i domstol. Den tingsrätt som behandlar ansökan kan då meddela ett interimistiskt förordnande enligt 17 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, vilket kan verkställas genast.

Verkställigheten kan inte fortsätta med stöd av ett tidigare beslut, om fullföljdsdomstolen eller den domstol som behandlar en ny ansökan ger ett nytt verkställbart beslut om vårdnaden eller umgängesrätten och detta avviker från det tidigare beslutet på ett sätt som påverkar verkställigheten. Om parterna har ingått ett nytt avtal som fastställts av socialnämnden förhindrar detta på samma sätt som annan förlikning att beslutet verkställs.

Av ovan nämnda anledning föreslås här i 16 § 1 mom. bli stadgat att den omständigheten att ett ärende som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt är anhängigt inte utgör hinder för verkställigheten av ett beslut, om inte verkställigheten av beslutet har förbjudits eller det inte har förordnats att verkställigheten skall avbrytas eller om inte ett annat verkställbart beslut eller interimistiskt förordnande har meddelats om vårdnaden eller umgängesrätten. Detta stadgande, vilket inte avviker från praxis enligt nu gällande stadganden, har ansetts nödvändigt för att man skall kunna reda ut de många olika oklara situationer som uppstår vid verkställighet.

Parterna skall underrätta den domstol som behandlar verkställighetsärendet eller utmätningssmannen om det nya beslutet eller det interimistiska förordnandet, för att det skall kunna beaktas vid verkställigheten. Om det nya beslutet eller förordnandet ersätter ett tidigare

beslut förfaller verkställigheten av det sistnämnda beslutet. Avbryter fullföljdsdomstolen verkställigheten enligt 3 kap. 12 § 2 mom. utsökningslagen skall utmätningsmannen så snart han fått meddelande om detta avbryta verkställigheten, även om verkställigheten bygger på tingsrättens förordnande i verkställighetsärendet. Har tingsrätten inte ännu avgjort ansökan om verkställighet skall även tingsrätten avbryta verkställigheten så snart den fått meddelande om förordnandet om avbrytande. När avbrottet upphört kan verkställigheten fortsätta, om inte det beslut som skall verkställas har ändrats.

I den förfallna propositionen om utsökningsmyndigheterna och ändringssökande i utsökningsärenden föreslogs att i fråga om grundbesvär iakttas i tillämpliga delar vad som stadgas om avbrytande vid handläggningen av besvär över utmätning. Förverkligas dessa förslag senare skall nämnda hänvisning till stadgandena om avbrytande vid besvär över utmätning tillämpas också då fullföljdsdomstolen behandlar besvär över beslut om vårdnad av barn och umgängesrätt.

Fullföljdsdomstolens beslut i vilket vårdnaden om barnet har anförtratts den andra av föräldrarna än i det tidigare beslutet, verkställs vid behov i enlighet med verkställighetslagen. Om begäran om verkställighet av det tidigare beslutet har gjorts till tingsrätten eller utmätningsmannen och verkställigheten redan har hunnit utföras, kan utmätningsmannen inte direkt "återkalla" den tidigare verkställigheten. En separat ansökan om verkställighet av det nya beslutet måste göras, och vid verkställigheten skall verkställighetslagen iakttas.

Av det som sagts i föregående stycke följer att domstolen, när den behandlar ett ärende som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt, måste fästa avseende vid att dess beslut skall vara verkställbart. Om det föreligger stor risk att barnet måste flyttas fram och tillbaka kan domstolen vid behov begränsa verkställbarheten av ett beslut som inte vunnit laga kraft. Om verkställigheten inte är begränsad är utgångsläget att beslutet skall verkställas i brådskande ordning. Den tingsrätt eller utmätningsman som behandlar verkställighetsärendet kan dock, i det fall att begäran om avbrytande av verkställigheten eller om ett interimistiskt förordnande kan bli godkänd, vänta på att begäran skall bli avgjord innan de skrider till slutlig

verkställighet. Domstolen måste vanligen mycket snabbt besluta om avbrytande och interimistiskt förordnande.

I den föreslagna 25 § stadgas om verkställbarheten av ett beslut i ett verkställighetsärende: också verkställigheten av ett sådant beslut kan skjutas upp eller fullföljdsdomstolen kan förbjuda verkställigheten av beslutet.

Eftersom samma tingsrätt i enlighet med lagen om ansökningsärenden kan behandla både ett verkställighetsärende och ett ärende som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt, kunde man tänka sig att båda ärendena skulle behandlas tillsammans, med beaktande av stadgandena i 18 kap. rättegångsbalken. I 16 § 2 mom. i lagförslaget förbjuds dock en sammanslagning av ärendena (kumulation): ett ärende som gäller vårdnaden om ett barn och umgängesrätten och ett ärende som gäller verkställighet i enlighet med den föreslagna lagen kan inte behandlas vid samma rättegång.

Ärendena bör behandlas separat därför att en sammanslagning kan fördröja verkställigheten på ett sätt som skadar barnets intresse. Om sökanden redan har ett beslut som kan verkställas med stöd av lag, kan det inte anses godtagbart att sökandens motpart, genom att alltid komma in med en ny ansökan om vårdnaden och umgängesrätten, kan tvinga fram en prövning av verkställighetsgrunden i samband med verkställighetsärendet. Ett sådant förfarande strider mot principerna för verkställigheten. Om ärendena behandlades tillsammans kunde det också lättare än tidigare på det sätt som nämns i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.2) resultera i situationer där domaren är jävig eller åtminstone hans opartiskhet ifrågasatt.

4 kap. Verkställighetsförordnande och tvångsmedel

17 §. *Verkställighet av vårdnadsbeslut.* Om ett beslut som gäller ett barns vårdnad eller boende inte iakttas frivilligt skall domstolen bestämma att sökandens motpart måste överlämna barnet till sökanden. Denna skyldighet har personen i fråga redan enligt beslutet om vårdnad och umgängesrätt. Ett stadgande om meddelande av verkställighetsförordnande och om dess innehåll föreslås ingå i 17 § 1 mom.

Vid verkställigheten kan tvångsmedel tillgripas. Enligt 2 mom. kan domstolen förordna att

verkställigheten skall ske antingen så att det bestäms att barnet skall hämtas på åtgärd av utmätningsmannen eller så att motparten vid vite som utsatts av domstolen förpliktigas att överlämna barnet till sökanden. Tvångsmedlen enligt förslaget är desamma som enligt 5 § i den nuvarande verkställighetslagen.

Ordet "kan" i 17 § 2 mom. innebär att domstolen kan pröva om tvångsmedel skall användas. Eftersom det ifall medlingen har misslyckats emellertid är uppenbart att ett förordnande utan påtryckningsmedel inte leder till att skyldigheten blir uppfylld, torde domstolens beslut i regel innehålla någotdera av de nämnda tvångsmedlen. Inom de gränser lagen uppställer kan domstolen välja vilketdera tvångsmedel som skall användas.

Hämtning av barnet är en klart kraftigare åtgärd än utsättande av vite. Eftersom man vid verkställigheten enligt prövning från fall till fall borde undvika överdrivna medel, skall hämtning inte tillgripas då ett vite kan antas utgöra ett tillräckligt påtryckningsmedel. Man har också fått goda erfarenheter av att om samarbetet mellan medlaren, socialvårdsmyndigheten och utmätningsmannen fortsätter ännu efter det beslutet om hämtning har utfärdats, kan beslutet bli iakttaget utan att man behöver gå så långt som till egentlig hämtning.

Eftersom ett beslut enligt 1 § 3 mom. om överlämnande av barnet åt vårdnadshavaren jämställs med ett vårdnadsbeslut, iakttas vid verkställigheten av beslutet om överlämnande de föreslagna 17 § 1 och 2 mom.

Utmätningsmannen kan enligt 15 § 1 mom. hämta barnet utan domstolens förordnande i de fall då ansökan om verkställighet med stöd av 4 § 2 mom. har gjorts direkt till honom. Detta är möjligt på basis av ett beslut om barnets vårdnad eller boende bara om det när ansökan om verkställighet görs har förflutit mindre än tre månader från det beslutet gavs. Här i 3 mom. hänvisas till nämnda 15 § 1 mom.

18 §. *Verkställighet av beslut som gäller umgängesrätt.* Med stöd av ett avtal enligt 7—8 §§ lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt eller ett domstolsbeslut enligt med 9 § i nämnda lag har barnet i syfte att genomföra umgängesrätten rätt att hålla kontakt med och träffa den av föräldrarna hos vilken det inte bor. Enligt 9 § 3 mom. i nämnda lag skall domstolen då den beslutar om umgängesrätten ge närmare föreskrifter om de villkor som skall gälla för umgängesrätten och rätten att hålla

barnet hos sig. I beslutet och det av socialnämnden fastställda avtalet ingår en skyldighet att iakta dem, och för verkställigheten kan tvångsmedel tillgripas.

Enligt 18 § 1 mom. i lagförslaget skall ett beslut som gäller umgängesrätten verkställas så att sökandens motpart förpliktas att tillåta sammanträffanden mellan barnet och sökanden samt att vidta andra åtgärder för att sammanträffandena skall komma till stånd på det sätt som bestämts i det beslut som skall verkställas.

Enligt 2 mom. förordnas verkställigheten ske så att sökandens motpart vid vite förpliktas att genomföra vad som bestäms i avtalet. Föreläggandet av vite är det tvångsmedel som i första hand skall tillgripas vid verkställighet av umgängesrätten.

I motsats till vad som är fallet enligt den nuvarande lagen kan det också bestämmas att barnet skall hämtas för att umgängesrätten skall bli tillgodosedd. Stadgandet om förutsättningarna för hämtning föreslås bli intaget i 3 mom. Enligt detta kan ett barn förordnas bli hämtat bara om det är sannolikt att sammanträffandet inte annars kommer till stånd och om det finns synnerligen vägande skäl till detta med tanke på barnets bästa.

En förutsättning för att ett barn skall kunna hämtas är att det med beaktande av sökandens motparts beteende är sannolikt att han inte frivilligt överlämnar barnet och att sammanträffandet inte kommer till stånd. Hämtning (eller användning av andra tvångsmedel) kommer inte i fråga om sökanden inte lägger fram en utredning om att motparten har förhindrat eller försvårat verkställigheten. Också den omständigheten att sökandens motpart själv kraftigt ger uttryck för en negativ åsikt kan ange att sammanträffandet inte kommer att genomföras frivilligt. Vanligen är situationen den att sökandens motpart inte ens vid hot om vite har gått med på att iakta beslutet om umgängesrätt.

För att ett barn skall kunna hämtas krävs det också att det finns vägande skäl med tanke på barnets bästa. Om barnet t.ex. mycket tydligt visar att det tillsammans med den av föräldrarna som inte har vårdnaden vill åka på semester som ordnats i enlighet med umgängesvillkoren, men detta förhindras, kan det bli aktuellt med hämtning. Det kunde också vara möjligt att hämta barnet till ett veckoslutssammanträffande som är särskilt viktigt för barnets bästa.

Vanligen är det inte möjligt att ge ett beslut om hämtning i form av ett bestående hot så att barnet kan hämtas varje gång den som håller barnet hos sig förhindrar ett sammanträffande. För en ny hämtning krävs ett nytt beslut av tingsrätten. Detta är också en orsak till att hämtning inte kan vara regel vid tvister som gäller umgängesrätten.

I undantagsfall kan det dock vara motiverat att utsträcka hämtningen att gälla flera sammanträffanden. Därför föreslås i 3 mom. bli stadgat att hämtningen kan gälla flera för barnet särskilt viktiga sammanträffanden under en period av högst sex månader räknat från den dag då hämningsbeslutet gavs, om det är sannolikt att sökandens motpart inte heller senare kommer att iaktta beslutet om umgängesrätten.

För barnet särskilt viktiga sammanträffanden kunde vara t.ex. en sådan längre vistelse hos den andra föräldern som redan nämnts ovan, eventuellt under en gemensamt planerad semester, eller en för barnet särskilt viktig bemarkersdag, då det speciellt förväntar sig att få träffa föräldern. Också då förutsätts det att sammanträffandena sannolikt inte annars kommer till stånd och att det med tanke på barnets bästa finns synnerligen vägande skäl för hämtningen. Också detta är en orsak till att hämtning inte lämpar sig för verkställighet av vanliga veckoslutssammanträffanden.

Genom stadgandet om fortlöpande hämtning under en viss tid vill man förhindra att barnet och föräldern blir främmande för varandra särskilt i de fall då de mycket gärna vill träffas. Genom ett förordnande om hämtning som är i kraft under en viss tid kan man då möjliggöra att de regelbundna sammanträffandena fortsätter.

Tingsrätten skall i sitt beslut bestämma tidsperioden och specificera de sammanträffanden som hämtningen gäller. I beslutet kan också ges förordnanden enligt 19 § för att säkerställa verkställigheten. Sökanden kan t.ex. åläggas att alltid på förhand meddela utmätningsmannen att hämtning behövs. Eftersom en företrädare för socialvårdsmyndigheten och vid behov också en läkare måste vara närvarande vid hämtningen, måste utmätningsmannen vara medveten om hämningsbehovet i tillräckligt god tid. Då har också utmätningsmannen själv ännu en möjlighet att med hjälp av socialvårdsmyndigheten försöka uppnå att umgängesrätten verkställs utan hämtning.

Domstolen bör då den fattar sitt beslut känna till vilka möjligheter utmätningsmannen och socialvårdsmyndigheten har att verkställa hämtningen på det sätt som förutsätts i fallet i fråga.

Om det har bestämts att hämtningen för att verkställa umgängesrätten med barnet skall gälla flera sammanträffanden, skall utmätningsmannen sköta hämtningen utan att det behövs en separat ansökan för varje gång. Ansökan är anhängig hos utmätningsmannen under hela den tid som nämns i beslutet om hämtning. Men om tingsrätten inte har bestämt att sökanden varje gång separat på förhand skall meddela om hämtning behövs, kan också utmätningsmannen ålägga sökanden denna skyldighet. Eftersom verkställigheten förutsätter särskild förberedelse av utmätningsmannen och övriga myndigheter och medverkan av sökanden, kan sökanden åläggas en sådan anmälningskyldighet, som också kan uppfyllas muntligt.

19 §. *Åtgärder för säkrande av verkställigheten.* I den nuvarande verkställighetslagen finns inget motsvarande stadgande. Stadgandet ger nya möjligheter att besluta om skyldigheter som är bindande både för sökanden och för dennes motpart och som skall iakttas vid äventyr av vite, i syfte att säkra verkställigheten. En förstärkning av de säkringsåtgärder som är tillgängliga vid verkställighet som gäller barn står också i överensstämmelse med Europarådets ovan nämnda rekommendation (punkt 3.3).

Enligt 1 mom. kan tingsrätten besluta om åtgärder för att säkra verkställigheten när den bestämmer att ett beslut som gäller barnets vårdnad eller boende eller umgängesrätten skall verkställas. Förordnandet om säkringsåtgärder meddelas utöver de skyldigheter som avses i 17 och 18 §§. Om tingsrätten inte har bestämt att ett beslut om vårdnad eller umgängesrätt skall verkställas med stöd av 17 eller 18 §, kan i saken inte heller bestämmas om säkringsåtgärder enligt 19 §, fränsett det undantagsfall som nämns i 24 §. Men om ett verkställighetsbeslut som fattats med stöd av 17 eller 18 § är i kraft kan tingsrätten, när verkställigheten går vidare, på särskild ansökan också besluta om skyldigheter enligt 19 §.

En förutsättning för att alla de säkringsåtgärder som nämns i 19 § skall kunna användas är enligt 1 mom. 7 punkten att säkringsåtgärden behövs för att säkra verkställigheten och

skydda barnets intresse. Om dessa omständigheter kräver ett förordnande om säkringsåtgärder, skall tingsrätten på partens begäran ge det förordnande som behövs. Om inte parterna i ansökan om verkställighet eller i sitt svar på den på något sätt har hänvisat till behovet av ett förordnande enligt 19 §, skall tingsrätten innan den eventuellt ger ett förordnande bereda dem tillfälle att yttra sig om saken. När ansökan om verkställighet har gjorts kan tingsrätten pröva vilket av de valbara tvångsmedlen som skall tillgripas.

En säkringsåtgärd kan anses vara behövlig på det sätt som avses i stadgandet om det finns en risk att en part börjar göra någonting eller försummar någonting och därmed försvårar verkställigheten. Om sökandens motpart t.ex. redan i samband med behandlingen av verkställighetsärendet har underlåtit att meddela om barnets vistelseort, är det nästan nödvändigt att ett förordnande i samband med beslutet om hämtning vid vite ålägga honom att meddela var barnet finns.

Genom en säkringsåtgärd som förordnas bli fullgjord vid äventyr av vite kan man försöka hindra en part från att förfara i strid med lag eller andra stadganden, t.ex. att vid gemensam vårdnad ensam bestämma om barnets boende på ett sätt som förhindrar verkställighet. Stadgandet om säkringsåtgärder kan då tillämpas oberoende av om förfarandet eventuellt är straffbart eller inte.

En säkringsåtgärd enligt 19 § får å andra sidan inte begränsa sökandens eller motpartens rättigheter mer än vad som är nödvändigt för att säkra verkställigheten och skydda barnets intresse. Genom en säkringsåtgärd kan man ingripa bara mot ett sådant direkt med verkställigheten sammanhängande förfarande som är avsett att äventyra eller skada sökandens eller motpartens eller barnets lagliga rättigheter.

I enlighet med den princip som allmänt iakttas vid verkställighet skall man avhålla sig från alltför kraftiga åtgärder. Om verkställigheten kan säkras genom lindrigare tvång är det förbjudet att använda ett kraftigare tvångsmedel. På samma sätt skall man alltid jämföra för- och nackdelar av ett tvångsmedel. De nackdelar som tvångsmedlet medför för en part får inte bli oskäliga.

I 1 mom. 1—5 punkten uppräknas vissa förpliktelser som kan åläggas för att säkra verkställigheten. I förteckningen, som inte är

uttömmande, har man försökt få med de mest typiska förpliktelser som kommer i fråga i samband med verkställighet som gäller barn. Enligt 6 punkten kan tingsrätten förplikta sökanden eller sökandens motpart att också i övrigt göra någonting eller förbjuda dem att göra någonting. Enligt 7 punkten kan tingsrätten meddela också andra för sökanden eller motparten förpliktande bestämmelser.

De förpliktelser som nämns i 1 mom. 1—3 punkten är relativt klara vad innehållet beträffar. Tingsrätten kan enligt 1 punkten förordna att sökandens motpart inte får byta vistelseort för barnet eller placera barnet i vård utanför hemmet. Förordnandet lämpar sig i första hand vid verkställighet av vårdnadsbeslut.

Enligt 2 punkten kan sökandens motpart förpliktas att meddela barnets vistelseort och enligt 3 punkten kan sökanden förpliktas att vara närvarande när barnet hämtas. Den förpliktelse enligt 4 punkten som skall uppfyllas vid äventyr av vite kan behövas då det enligt vad motparten till den som ansöker om verkställighet av umgängesrätten påstår kan anses sannolikt att sökanden efter det att vite har förelagts motparten inte som sig bör för egen del kommer att se till att sammanträffandena blir av, utan t.ex. uteblir från sammanträffandena utan att meddela om saken i förväg. Således kan den som ansöker om tvångsverkställighet av umgängesrätten vid vite förpliktas att för egen del se till att sammanträffandena blir av. Barnet och sökandens motpart behöver inte i onödan vänta på att sökanden skall komma för att träffa barnet.

Med stöd av momentets 5 punkt kan det bestämmas att pass skall deponeras hos utmätningsmannen. Eftersom utmätningsmannen sköter verkställighet som gäller barn föreslås här inte att passet skall deponeras hos polismyndigheten, vilket däremot är fallet enligt 34 § lagen om tryggnad av underhåll för barn (122/77).

Enligt stadgandet kan det förordnas att både sökandens och motpartens pass samt också barnets pass som finns hos parterna, skall deponeras. Stadgandet berättigar inte myndigheterna att frånta någon passet. Men om passet är deponerat har utmätningsmannen rätt att hålla passet hos sig i enlighet med beslutet om säkringsåtgärder. Därför skall i tingsrättens beslut tillräckligt noggrannt anges den tidsperiod som förpliktelsen gäller. Men om sammanträffandet redan har upphört och barnet åter-

lämnats till vårdnadshavaren, har den part som deponerat sitt pass och som träffat barnet rätt att återfå sitt pass.

Enligt 1 mom. 6 punkten kan sökanden eller dennes motpart t.ex. förpliktas att föra barnet till en viss plats. Också 7 punkten ger relativt stora möjligheter att meddela olika slag av bestämmelser.

Alla de bestämmelser som meddelats med stöd av 19 § måste dock alltid på det sätt som förklarats ovan vara nödvändiga för att säkra verkställigheten och skydda barnets intresse. Bestämmelserna får inte innebära att innehållet i det beslut beträffande vårdnaden och umgängesrätten som skall verkställas blir ett annat. I samband med verkställigheten kan ett vårdnadsbeslut inte ändras och också ett beslut som har vunnit laga kraft och som gäller umgängesrätten kan enligt 13 § på den ena partens begäran på ett bestående sätt ändras bara i någon mån.

I samma tingsrättsbeslut kan förordnas om flera förpliktelser som gäller sökanden eller dennes motpart och som säkrar verkställigheten. Om det t.ex. har bestämts att barnet skall hämtas kan sökanden samtidigt vid vite förpliktas att vara närvarande när barnet hämtas och det kan bestämmas att sökandens motpart vid vite inte får byta vistelseort för barnet. Om verkställigheten fortsätter kan innehållhet i förpliktelsen också förändras.

Om det har bestämts att huvudskyldigheten (överlämnande av barnet för verkställighet av vårdnaden eller tillåtande av sammanträffanden) skall verkställas vid nytt äventyr av vite, behöver sökandens motpart vanligen inte mera vid nytt vite förpliktas att vidta åtgärder enligt 19 §, eftersom han om han t.ex. gömmer undan barnet direkt bryter mot huvudskyldigheten, vilket kan leda till att det vite som förelagts honom med stöd av 17 eller 18 § döms ut. Sökanden kan dock i så fall vid vite förpliktas att t.ex. meddela om förhinder för ett sammanträffande eller att deponera sitt pass hos utmätningsmannen. Om en part vid vite åläggs flera skyldigheter med stöd av 17—19 §§, skall vanligen ett enda vite föreläggas honom. När detta vite döms ut kan man beakta i vilken omfattning han brutit mot sin skyldighet och vitet kan med stöd av den föreslagna 22 § dömas ut till ett mindre belopp än det utsatta, i enlighet med 11 § viteslagen.

Med tanke på parternas rättsskydd är det viktigt att tingsrättens beslut om säkringsåtgär-

der är klart. Av beslutet skall så entydigt som möjligt framgå vilka skyldigheter som ålagts parterna och bl.a. hur länge skyldigheten är i kraft. En åtgärd avsedd att säkra verkställigheten karakteriseras också av att ett tidigare beslut kan ändras eller återkallas (7 kap. 8 § rättegångsbalken). Tingsrätten kan enligt 22 § i lagförslaget med iakttagande i tillämpliga delar av 12 § 2 mom. viteslagen undanröja sitt beslut om utsättande av vite och helt eller delvis behandla saken på nytt.

Enligt den föreslagna 24 § kan tingsrätten i brådskande fall också interimistiskt bestämma om säkringsåtgärder enligt 19 § när den behandlar ett verkställighetsärende.

Utmätningssmannen kan inte när han beslutar om verkställighet av ett vårdnadsbeslut med stöd av 4 § 2 mom. och 15 § i förslaget (s.k. direkt verkställighet) bestämma om säkringsåtgärder med stöd av 19 §. Han kan inte heller be tingsrätten förordna om sådana åtgärder.

Enligt 2 mom. skall förpliktelserna för att säkra verkställigheten förordnas bli fullgjorda vid vite. Frågan om förhållandet mellan vite som utsätts med stöd av 19 § och andra tvångsmedel enligt 17 och 18 §§ har redan behandlats ovan. De föreslagna 20—22 §§ gäller utsättande och utdömande av vite enligt 19 §. De förpliktelser som nämns i paragrafen är dock sådana att beloppet av det vite som sätts ut vanligen borde vara mindre än det vite som sätts ut för försummande av den egentliga huvudskyldigheten.

I 7 kap. 3 § rättegångsbalken, som gäller säkringsåtgärder, finns ett stadgande som motsvarar 19 § och enligt vilket domstolen på ansökan kan förbjuda någon vid vite att göra någonting eller bestämma att någon skall göra någonting. För att ett förbud eller förordnande skall kunna meddelas med stöd av nämnda 3 § måste det föreligga en risk att sökandens motpart genom att göra, påbörja eller underlåta någonting eller på något annat sätt förhindrar eller försvagar sökandens möjligheter att göra sin rätt gällande.

Stadgandena i 7 kap. rättegångsbalken tillämpas då man på förhand vill säkra en fordran eller någon annan rätt. Också vid verkställighet som gäller ett barn kunde det vara möjligt att besluta om säkringsåtgärder särskilt med stöd av 7 kap. 3 § rättegångsbalken. Här i 19 § 3 mom. föreslås dock bli stadgat att om parten har en rättighet som kan verkställas i enlighet med verkställighetslagen

(t.ex. överlämnande av barnet till den lagliga vårdnadshavaren), kan man inte besluta om säkringsåtgärder enligt 7 kap. 3 § rättegångsbalken för att skydda denna rätt. Stadgandena om säkringsåtgärder i verkställighetslagen täcker det behov av säkringsåtgärder som förekommer vid verkställighet som gäller barn. Stadgandena har också utarbetats med beaktande av särdragen i detta slag av verkställighet. Vid verkställighet av säkringsåtgärder enligt verkställighetslagen behöver man därmed t.ex. inte ställa säkerhet i enlighet med utsökningslagen.

I det föreslagna 19 § 3 mom. har man inte tagit ställning till huruvida man i ett ärende som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt kan besluta om säkringsåtgärder med stöd av 7 kap. 3 § rättegångsbalken.

20 §. *Föreläggande av vite.* I ett verkställighetsärende som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt fastställer överexekutor vitet med stöd av 5 § i den nuvarande verkställighetslagen och 3 kap. 4 § utsökningslagen. Vite utdöms enligt 3 kap. 5 § 3 mom. utsökningslagen till ett visst belopp. Allmänna stadganden om föreläggande och utdömande av vite ingår i 2 kap. 4 b § 2 mom. strafflagen, enligt vilket vite som tvångsmedel föreläggs till ett visst belopp med beaktande av vederbörandes betalningsförmåga. Ett sådant vite kan av särskilda skäl dömas ut till ett lägre belopp än det förelagda. Överexekutorerna har vid verkställighet iakttagit också dessa stadganden i strafflagen.

I viteslagen finns detaljerade stadganden om föreläggande och utdömande av vite. Lagen tillämpas enligt dess nuvarande 2 § dock inte på vite som förelagts av en allmän domstol. Begränsningen av tillämpningsområdet för viteslagen gäller vite som förelagts av en allmän domstol, det må sedan vara frågan om en förstärkning av ett materiellrättsligt avgörande eller om ett s.k. processuellt vite som utsatts för att trygga rättegångens förlopp. Viteslagen tillämpas inte heller när föreläggandet av vitet hör till utmätningsmyndighetens behörighet. I förarbetet till lagen konstateras att det inte har förekommit problem med viten som förelagts av de allmänna domstolarna eller utsökningsmyndigheterna. I förarbetet nämns också planen att dra in överexekutorssystemet i samband med revideringen av utsökningslagen (RP 63/1990 rd).

På grund av särdragen vid verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och um-

gängesrätt föreslås att stadganden om vite tas in i den nya verkställighetslagen. Förutom dessa stadganden tillämpas i ärenden som gäller verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt också vissa stadganden i viteslagen. Samtidigt ändras 2 § viteslagen så genom lag särskilt kan stadgas att viteslagen skall tillämpas på vite som förelagts av allmän domstol. Stadgandena om vite i verkställighetslagen tillsammans med de stadganden i viteslagen som de förtstnämnda stadgandena hänvisar till utgör i ärenden som gäller verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt specialstadganden i förhållande till de allmänna stadgandena om vite i strafflagen.

Enligt det föreslagna 1 mom. föreläggs vite vanligen till ett fast belopp. Ett sådant vite kan kallas engångsvite.

I viteslagen finns också stadganden om s.k. löpande vite. Motsvarande stadganden finns inte i den nuvarande verkställighetslagen. I förarbetet till viteslagen motiverades möjligheten att förelägga löpande vite med att man ville göra användningen av förstärkningar effektivare. Det ansågs att man med hjälp av ett löpande vite kunde undvika nya vitesförelägganden och de ofta förekommande besvär som fördröjde förfarandet.

Sistnämnda motivering lämpar sig inte i ärenden som gäller verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt; enligt 13 § 1 mom. i den gällande verkställighetslagen kan överexekutors beslut verkställas genast, om inte annat bestäms i beslutet. Detta stadgande gäller också beslutet att förelägga vite och principen föreslås få kvarstå. Stadgandena finns i de föreslagna 21 och 25 §§. Ett vite som förelagts med stöd av verkställighetslagen kan dömas ut även om beslutet om föreläggande saknar laga kraft. Samtidigt kan ett nytt vite föreläggas (HD 1976 II 15).

Veterligen har vissa överexekutorer också vid verkställighet av ärenden som gäller verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt ibland tolkat dessa stadganden om vite i verkställighetslagen samt utsökningslagen och strafflagen så att det är möjligt att förelägga löpande vite. Enligt denna tolkning är det löpande vitet ett vite som utsatts till ett visst belopp. Vid föreläggande och utdömande av vite har då viteslagen iakttagits i tillämpliga delar.

Särskilt i de fall då ett engångsvite inte har

visat sig vara ett tillräckligt påtryckningsmedel vid verkställighet av ett vårdnadsbeslut eller då det redan från början kan förmodas att ett engångsvite inte är tillräckligt och barnet inte direkt kan hämtas t.ex. för att det hålls undangömt, kan föreläggandet av ett löpande vite vara ett effektivt tvångsmedel. En sådan förstärkning behövs också därför att man i förslaget inte för de aktuella fallen har velat ta in möjligheten att tillgripa så kallat påtryckningshåkte. Ett löpande vite kunde vara mera ändamålsenligt än ett engångsvite i fall av fortlöpande tredska, också för att tillgodose umgängesrätten. Också en internationell jämförelse visar att användningen av löpande vite i samband med verkställighet som gäller vårdnad och umgängesrätt är rätt vanlig (avsnitt 2.3 i den allmänna motiveringen).

Administrativt vite enligt viteslagen föreläggs dock vanligen inte för att en återkommande skyldighet skall bli uppfylld, så som det görs vid verkställighet av ett beslut som gäller umgängesrätt. Ett särdrag vid verkställighet i fråga om skyldigheter i samband med vårdnad om barn och umgängesrätt är också att sökandens motpart för att kunna uppfylla sin skyldighet delvis är beroende av sökandens medverkan, t.ex. att sökanden kommer för att hämta barnet. För att skyldigheten skall bli uppfylld behövs också barnets medverkan när barnet har fyllt 12 år eller annars är så utvecklat att avseende skall fästas vid dess vilja.

Dessa särdrag innebär att stadgandena om löpande vite i viteslagen inte som sådana är tillämpliga vid verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt. Inte heller då man i samband med totalrevideringen av strafflagstiftningen kommer att revidera de allmänna stadgandena om vite i strafflagen kan särdragen i verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt beaktas.

Av nämnda orsaker föreslås att i 20 § 2 mom. verkställighetslagen intas ett stadgande enligt vilket man vid verkställighet som gäller barn av särskilda skäl också kan förelägga löpande vite. Avsikten är inte att ändra huvudregeln, enligt vilken vite föreläggs som ett engångsvite till fast belopp. Inte heller de totala vitesbeloppen enligt nuvarande praxis förväntas bli ändrade i nämnvärd mån, även om ett löpande vite kan löpa upp snabbare än t.ex. två separat förelagda engångsviten.

Ett löpande vite föreläggs så att för vitet fastställs ett fast basbelopp och ett tilläggsbel-

opp för varje sådan i beslutet nämnd period under vilken beslutet inte har iakttagits. Denna period kallas vitesperiod. Ett likadant stadgande ingår i 9 § viteslagen och också motiveringen till den lagen (RP 63/1990 rd) kan ge ledning då man skall lösa problem som gäller föreläggande och utdömande av löpande vite. Domstolen indelar den period vitet är i kraft i ett för respektive ärende lämpligt antal vitesperioder. Också när ett löpande vite föreläggs skall enligt 22 § beaktas stadgandet i 8 § viteslagen om vitets belopp; bl.a. skall man beakta betalningsförmågan hos den person som föreläggs vitet.

När ett löpande vite sätts ut för att förstärka umgängesrätten kan det i vissa fall vara mera ändamålsenligt att förordna tilläggsraterna så att de inte baseras på vitesperioder utan på antalet gånger som beslutet inte iakttagits. Enligt 2 mom. skall också detta vara möjligt. För olika slag av försummelser kan också utsättas olika stora tilläggsrater. En tilläggsrat som gäller förhindrande av ett sammanträffande under ett veckoslut kunde t.ex. vara mindre än tilläggsraten för förhindrande av en längre tids vistelse hos sökanden.

Om tilläggsraten för ett löpande vite binds vid antalet gånger som ett beslut inte har iakttagits kan det bli svårare att komma med bevis när vitet skall dömas ut, eftersom frågan om utdömande av en tilläggsrat skall avgöras separat för varje gång beslutet inte iakttagits. När ett engångsvite (och grundraten för ett löpande vite) döms ut kan man däremot göra ett slags totalbedömning av om skyldigheten har fullgjorts eller inte. Om skyldigheten har försummats bara i ringa mån kan det både i fråga om engångsvite och löpande vite leda till att vitet döms ut till nedsatt belopp i enlighet med den här föreslagna 22 § och 11 § viteslagen.

Ett löpande vite som förelagts med stöd av viteslagen är i princip i kraft till dess förpliktelsen har fullgjorts. Det kan också ta mycket lång tid innan detta har skett. Ett beslut om vårdnad om barn och umgängesrätt kan verkställas till dess vårdnaden upphör, dvs. tills barnet fyller 18 år. Sådan verkställighet som gäller barn har dock vissa särdrag, enligt vad som förklarats ovan. Därför är det inte möjligt att föreslå att ett löpande vite som förelagts för att ett beslut skall bli verkställt skall vara i kraft till dess barnet fyller 18 år eller till dess beslutet om vårdnad och umgängesrätt ändras. I praktiken finns det många exempel på att ett förelagt vite inte har dömts ut eftersom sökan-

den inte själv har medverkat till verkställigheten eller barnet har motsatt sig verkställighet. Det skulle vara oskäligt om det enda sättet att bli kvitt ett med laga kraft utsatt hela tiden löpande vite också i dessa fall vore att försöka få beslutet om vårdnad och umgängesrätt ändrat eller att separat yrka att vitet skall avlyftas med stöd av den föreslagna 22 § och 12 § 2 mom. viteslagen.

Av de orsaker som nämns i föregående stycke föreslås här i slutet av 2 mom. bli stadgat att ett löpande vite per gång kan föreläggas bara för en period på högst sex månader, räknat från den dag då vitet förelades. Vitet kan då utdömas bara för de gånger skyldigheten försummats under denna tidsperiod. Beslutet om föreläggande av vite utsträcks inte till de försummelse som inträffat efter utgången av den period på högst sex månader som nämns i vitesbeslutet. Därefter är det möjligt att vid behov på ansökan förelägga engångsvite eller ett nytt löpande vite (eller bestämma att barnet skall hämtas).

I vitesbeslutet skall det klart anges vad personen i fråga är skyldig att göra och inom vilken tid. Särskilt då det gäller löpande vite är det viktigt att tidpunkterna anges tydligt.

Enligt 3 mom. skall den domstol som förelagt vitet omedelbart underrätta den som förpliktelsen gäller om förpliktelsen och vitet. Om beslutet inte har avkunnats så att den som förpliktelsen gäller varit närvarande, skall ett skriftligt meddelande om saken genast skickas till honom. Meddelandet, för vilket det kan finnas en blankett, kan skickas som vanligt brev. Om man inte känner till adressen för personen i fråga kan ett meddelande inte skickas. Beslutet skall iakttas oberoende av om ett meddelande enligt detta lagrum kan skickas eller inte. För att vitet skall kunna dömas ut måste personen i fråga dock ha varit medveten om den skyldighet han vid vite bort uppfylla. Därför kan den som ansöker om verkställighet i syfte att undvika oklarheter bli tvungen att delge motparten beslutet, om denne inte var närvarande när beslutet avkunnades eller gavs.

I verkställighetslagen föreslås inte ingå något specialstadgande enligt vilket det särskilt skall meddelas att ett vite dömts ut. Tingsrättens beslut meddelas då i enlighet med 16 § lagen om ansökningsärenden. Vid verkställighet av ett vite som dömts ut iakttas däremot 9 § förordningen om verkställighet av bötesstraff, enligt vilken man till en icke närvarande person

som dömts till böter skall skicka ett meddelande om böterna och ett inbetalningskort.

Enligt 4 mom. får ett nytt vite föreläggas bara om frågan om utdömande av det tidigare vitet har behandlats. Det är meningen att bara ett beslut om föreläggande av vite får vara i kraft i sänder. Om flera sådana beslut är i kraft samtidigt äventyras personens rättssäkerhet och det uppstår oklarhet om vilket beslut som i första hand skall iakttas.

Paragrafens 4 mom. tillämpas separat på den som ansökt om verkställighet och dennes motpart: trots att vite förelagts sökandens motpart skall denne kunna ansöka om att vite skall föreläggas den som ansökt om verkställighet. Utöver vite som tidigare med stöd av 18 § förelagts sökandens motpart är det möjligt att på separat ansökan bestämma om sådana skyldigheter som sökanden enligt 19 § skall uppfylla vid vite, utan att man samtidigt behandlar frågan om utdömande av det tidigare vitet. Om den part som berörs av en tidigare skyldighet som måste uppfyllas vid vite föreläggs nya skyldigheter, måste man dock innan ett nytt vite föreläggs behandla frågan om utdömande av det tidigare vitet. I det nya vitesbeslutet kan det bestämmas att den tidigare skyldigheten skall uppfyllas tillsammans med den nya skyldigheten vid äventyr av ett vite som gäller för båda skyldigheterna. Om tingsrätten med stöd av 24 § har förordnat om interimistiska skyldigheter enligt 19 § skall frågan om utdömande av det tidigare interimistiskt förelagda vitet behandlas senast samtidigt som ett nytt vite föreläggs i beslutet om verkställighet. Då gäller för en och samma part bara ett vitesbeslut i sänder, om inte annat följer av att ändring söks i ett tidigare beslut om föreläggande av vite.

Frågan om utdömande av ett tidigare förelagt vite har behandlats på det sätt som avses i stadgandet även om vitet trots ansökan inte har dömts ut eller när beslutet om utdömande av vitet ännu inte har vunnit laga kraft. När en part ansöker om att ett nytt vite skall föreläggas kan den också meddela att den inte kommer att yrka att ett tidigare vite skall dömas ut.

Kravet att frågan om utdömande av ett tidigare förelagt vite skall vara behandlad innan ett nytt vite föreläggs gäller också löpande vite. Detta blir nödvändigt genom den föreslagna begränsningen i verkställighetslagen, enligt vilken ett löpande vite kan föreläggas för

högst sex månader i sänder. När det är frågan om ett löpande vite kan ett nytt vite inte föreläggas innan den period på högst sex månader som nämns i det tidigare vitesbeslutet har löpt ut.

Domstolen kan med stöd av den föreslagna 22 § och 12 § 2 mom. viteslagen innan ett nytt vite föreläggs också undanröja ett tidigare beslut om föreläggande av vite och behandla saken på nytt. Då behöver man inte behandla frågan om utdömande av det tidigare vitet. Också ett löpande vite kan undanröjas med stöd av 12 § 2 mom. viteslagen.

21 §. *Utdömande av vite.* Om en part underlåter att uppfylla den förpliktelse som ålagts honom kan domstolen enligt 1 mom. på ansökan döma ut vitet.

Vanligen framställs begäran om utdömande av vite av den som ansökt om verkställighet och yrkat att vite skall föreläggas, eftersom han därmed också har rätt att yrka utdömande av vitet. Ett vite som enligt 19 § förelagts den som ansökt om verkställighet för att säkerställa att han uppfyller sin förpliktelse kan dömas ut också på yrkande av sökandens motpart. Om det har bestämts att utmätningsmannen skall hämta barnet och det samtidigt har förordnats om förpliktelser som i enlighet med 19 § skall uppfyllas vid vite för att hämtningen skall bli säkerställd, kan också utmätningsmannen enligt förslaget ansöka om att vitet skall dömas ut och ett nytt vite föreläggas.

Ansökan om utdömande av vite skall göras i enlighet med 4 §. Samtidigt kan man också ansöka om att ett nytt vite skall föreläggas eller om att barnet skall förordnas bli hämtat. Ett stadgande om tingsrättens regionala behörighet finns i 4 § 1 mom. i lagförslaget. Därmed kan också en annan domstol än den som förelagt vitet vara behörig att besluta om utdömande av vitet, om barnet eller sökandens motpart har bytt bonings- eller vistelseort.

Ansökan kan, lika väl då det gäller engångsvite som då det gäller löpande vite på basis av antalet gånger som förpliktelsen inte uppfyllt, göras genast efter det att förpliktelsen försumrats första gången. Då det gäller löpande vite i samband med ett vårdnadsbeslut kan ansökan göras efter den första vitesperiod under vilken beslutet inte har iakttagits. Ansökan om utdömande av löpande vite kan också göras först senare, efter flera försummelser eller flera vitesperioder. Då utdöms både basbeloppet och

ett antal tilläggsrater enligt antalet vitesperioder eller försummelser.

Domstolen kan enligt 1 mom. döma ut ett vite även om beslutet om föreläggande av vite inte har vunnit laga kraft. Förslaget motsvarar gällande lag. För klarhets skull föreslås att ett stadgande om saken också tas in här i 21 §, trots att samma princip också framgår av den föreslagna 25 §. Ett vite får dock inte dömas ut, om annat med stöd av det sistnämnda stadgandet har bestämts i vitesbeslutet eller om fullföljdsdomstolen har avbrutit verkställigheten.

Enligt 2 mom. skall parten innan vitet döms ut beredas tillfälle att bli hörd. Detta stadgande har ansetts nödvändigt med tanke på partens rättsskydd, trots att tingsrätten redan enligt lagen om ansökningsärenden är skyldig att bereda sökandens motpart denna möjlighet. I förslaget har man dock velat betona vikten av att parten hörs.

Om parten visar att han har haft en godtagbar orsak att inte uppfylla sin förpliktelse, får vitet enligt detta lagrum inte dömas ut. Nuvarande praxis då det gäller utdömande av vite har till vissa delar kritiserats. Det har t.ex. påståtts att vite har dömts ut också i sådana fall då parten har varit beredd att medverka till att umgängesrätten blir tillgodosedd, men barnet kraftigt har motsatt sig ett sammanträffande eller har varit sjukt eller sökanden inte har infunnit sig eller annars själv har varit anledningen till att sammanträffandet har misslyckats.

Ett vite får enligt 2 mom. inte heller dömas ut om förpliktelsen har blivit uppfylld innan beslutet ges. Detta framgår också av första och andra meningen i 1 mom., men för klarhets skull nämns saken ännu särskilt i 2 mom. Vitet döms inte ut om förpliktelsen har uppfyllts först efter den utsatta tiden, men innan beslutet om utdömande av vitet gavs. Detta motsvarar gällande rättspraxis, enligt vad som framgår av motiveringen till viteslagen. Syftet med ett vite är att få parten att uppfylla en förpliktelse. Att en utsatt tidsgräns inte iakttas kan inte anses vara en tillräcklig grund för att vitet döms ut när förpliktelsen väl är uppfylld. Om förpliktelsen uppfylls efter beslutet om utdömande av vitet, befrias parten inte från att betala det redan utdömda vitet.

Det som sagts i föregående stycke gäller särskilt verkställighet vid vite av ett vårdnadsbeslut. Om barnet har överlämnats innan vitet

dömts ut men efter den utsatta tiden, förfaller utdömandet av vitet. Om det har bestämts att barnet skall hämtas och förpliktelser som vid vite skall uppfyllas samtidigt har förelagts enligt 19 §, kan inte heller dessa viten vanligen dömas ut mera efter det att hämtningen har lyckats. Om det med stöd av 24 § har bestämts att barnet skall placeras tillfälligt, kan inte ett vite som samtidigt förelagts med stöd av 19 § för att säkerställa placeringen längre dömas ut när placeringen har genomförts.

Om ett vite har förelagts i syfte att tillgodose umgängesrätten och umgängesrätten inte har tillgodosetts, innebär inte ett partiellt tillåtande av sammanträffanden innan vitet döms ut att hela förpliktelsen enligt det beslut som skall verkställas (och som tillåter alla sammanträffanden enligt umgängesrätten) har uppfyllts. Därmed kan vitet dömas ut, men det faktum att förpliktelsen uppfyllts till väsentliga delar kan enligt den föreslagna 22 § och 11 § viteslagen beaktas i beloppet av det vite som döms ut. Vitet kan då dömas ut till ett lägre belopp än det utsatta. Stadgandet motsvarar då det gäller umgängesrätten den rättspraxis som iakttas i dag.

Men om sökanden vid vite har ålagts att uppfylla vissa förpliktelser och verkställigheten har förhindrats genom att sökanden har försummat sin förpliktelse, kan det förelagda vitet, om verkställigheten fortsätter, dömas ut också i det fall att verkställigheten senare lyckas.

Ett löpande vite börjar löpa på nytt efter det att det dömts ut, om den period för vilket vitet satts ut inte har upphört. Vitet kan då utan något nytt vitesbeslut dömas ut på nytt. När ett löpande vite döms ut på nytt kan man dock inte längre döma ut basbeloppet, utan bara en andel för ett visst antal tilläggsrater. Eftersom ett löpande vite enligt 20 § 2 mom. kan föreläggas för en period på högst sex månader och vitet kan dömas ut till ett lägre belopp än det utsatta, föreslås inte att vid verkställighet som gäller barn tillämpas 10 § 2 mom. viteslagen, enligt vilket högst en summa motsvarande tre gånger basbeloppet per gång kan dömas ut av det löpande vitets tilläggsrater.

22 §. *Tillämpning av viteslagen.* I paragrafen föreslås att 8 och 11 §§, 12 § 2 mom. samt 13 § viteslagen i tillämpliga delar iakttas också vid föreläggande och utdömande av vite enligt verkställighetslagen. Stadgandena i viteslagen ersätter vid verkställighet som gäller barn 2

kap. 4 b § 2 mom. strafflagen, som gäller vite som tvångsmedel. Ledning i tolkningen av de ifrågavarande stadgandena i viteslagen fås ur förarbetet till lagen, som gäller.

Enligt 8 § viteslagen skall vid prövning av vitets belopp beaktas den huvudsakliga förpliktelsens art och omfattning, den förpliktades betalningsförmåga och övriga omständigheter som inverkar på saken. Enligt motsvarande stadgande i 2 kap. 4 b § 2 mom. strafflagen skall endast vederbörandes betalningsförmåga beaktas.

Stadgandet om vitets storlek tillämpas både på engångsvite och på löpande vite. Enligt motiveringen till viteslagen är avsikten inte t.ex. att den förpliktades betalningsförmåga skall utredas i detalj redan när vitet föreläggs. Beslutet om vitesbeloppet kan fattas på basis av tillgängliga uppgifter och vid behov kan beloppet sänkas när vitet döms ut.

Enligt 11 § viteslagen kan vite dömas ut till ett lägre belopp än det utsatta, om huvudförpliktelsen till väsentliga delar har iakttagits eller den förpliktades betalningsförmåga har försvagats avsevärt eller det finns annan grundad anledning att sänka vitesbeloppet. Också detta stadgande är mera detaljerat än 2 kap. 4 b § 2 mom. strafflagen, enligt vilket vite av särskilda skäl kan dömas ut till lägre belopp än det förelagts. För förfarandet enligt verkställighetslagen lämpar sig 11 § viteslagen väl, eftersom förpliktelsen relativt ofta försummas bara delvis.

Enligt 12 § 2 mom. viteslagen kan den myndighet som förelagt vitet undanröja sitt tidigare beslut om föreläggande av vite och helt eller delvis behandla saken på nytt, om förhållandena har förändrats eller man har fått nya väsentliga uppgifter eller om det tidigare beslutet bygger på en uppenbart felaktig tillämpning av lagen.

Vid domstolarna gäller av hävd ett förbud mot självrättelse av beslut, och avsteg från detta har gjorts i mycket begränsad utsträckning (t.ex. 24 kap. 10 och 21 §§ rättegångsbalken). Med stöd av 12 § 2 mom. viteslagen är det möjligt att rätta domstolens beslut om föreläggande av vite i samma utsträckning som andra myndigheter kan göra detta i fråga om sina motsvarande beslut. Den domstol som förelagt vitet skall kunna ta upp till ny behandling ett ärende som den avgjort, oberoende av om beslutet har vunnit laga kraft eller inte. Detta stadgande är tillämpligt t.ex. i det fall att

det efter det vitet förelagts blir klart att det inte kommer att finnas förutsättningar att döma ut det. Då är det inte nödvändigt att få ett avgörande om utdömande av det tidigare vitet, utan vitet kan utsättas på nytt med stöd av 12 § 2 mom. viteslagen.

Ärendet skall kunna avgöras på nytt också om förhållandena har förändrats. Ibland kan det t.ex. vara nödvändigt att bestämma att barnet genast skall hämtas på sökandens begäran, trots att den tidsperiod som nämns i vitesbeslutet och som gäller för det löpande vitet inte ännu har löpt ut. Enligt det här föreslagna stadgandet kan ett beslut om föreläggande av löpande vite delvis undanröjas. På samma sätt kan man förfara om det har kommit in en ny utredning.

Stadgandet i 12 § 2 mom. viteslagen kan också jämföras med förfarandet för korrigerande av sakfel enligt 26 § lagen om förvaltningsförfarande (598/82). Ett beslut om föreläggande om vite kan undanröjas om beslutet bygger på en uppenbart felaktig tillämpning av lag.

När ett utsatt vite undanröjs och saken behandlas på nytt skall samma stadganden beträffande förfarandet iakttas som annars då vite föreläggs. Trots att förfarandet t.ex. kan inledas utan parternas medgivande, skall dessa beredas tillfälle att bli hörda. Ärendet kan behandlas på nytt antingen helt eller delvis. Genom ett nytt beslut kan ärendet också avgöras så att beslutet för den förpliktade blir antingen strängare eller lindrigare.

Om besvär över det tidigare beslutet är anhängiga skall fullföljdsmyndigheten underlättas om att saken behandlas på nytt och beslutet sändas till den. Om ändringsansökan redan är avgjord skall fullföljdsmyndighetens beslut iakttas. Ärendet kan inte längre behandlas på nytt med stöd av det här föreslagna stadgandet.

En försummelse av en förpliktelse som förstärks med vite preskriberas i enlighet med 8 kap. 1 § strafflagen vanligen två år efter försummelsen. En försummelse av en förpliktelse som förelagts med stöd av verkställighetslagen kan dock inte jämföras med ett brott som underlyder allmänt åtal eller med utdömande av vite som på domstolens eget initiativ sker med anledning av en förseelse. Dock kan man även av parterna i ett verkställighetsärende kräva att utdömandet av vitet inte fördröjs i onödan.

I 13 § viteslagen ingår ett specialstadgande

om preskribering av vite. Enligt det nu föreslagna hänvisningsstadgandet skall stadgandet i viteslagen i tillämpliga delar också gälla preskribering av vite som förelagts med stöd av verkställighetslagen. Ansökan om utdömande av vite skall därför delges motparten inom två år efter det att beslutet om föreläggande av vitet har vunnit laga kraft och tidsfristen för fullgörande av den huvudsakliga förpliktelsen har löpt ut. Om huvudförpliktelsen skall fullgöras från och med en viss tidpunkt, skall ansökan delges motparten inom två år från det att beslutet om föreläggande av vite har vunnit laga kraft och huvudförpliktelsen har försumrats.

23 §. *Indrivning av vite och bestämmande av förvandlingsstraff.* Enligt 2 kap. 5 § 1 mom. strafflagen, som gäller bestämmande av förvandlingsstraff, skall vite förvandlas till fängelse så att varje fullt belopp av 50 mark som ingår i vitet motsvarar en dagsbot. Enligt 2 mom. i nämnda lagrum motsvaras två dagsböter av en dags fängelse. Ett förvandlingsstraff är dock minst fyra och högst nittio dagar långt. Om det med beaktande av orsakerna till att böterna inte betalats eller av annan särskild anledning prövas skäligt, kan förvandlingsstraffet bestämmas till kortare tid än vad som sagts ovan, dock till minst fyra dagar. Av särskilda skäl som har att göra med den bötfälldes personliga förhållanden får domstolen med stöd av 2 kap. 5 § 4 mom. strafflagen avstå från att bestämma ett förvandlingsstraff, om inte upprätthållandet av allmän laglydnad kräver att förvandlingsstraff bestäms.

I praktiken har domstolarna ofta med stöd av det sistnämnda lagrummet avstått från att bestämma förvandlingsstraff i de fall då vite har utdömts i ett verkställighetsärende som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt.

Vissa av dem som har dömts att betala vite har redan på förhand innan förvandlingsstraffet bestämts ansökt om befrielse från det kommande förvandlingsstraffet genom att ansöka om nåd. Sådana ansökningar har inte godkänts eftersom de gjorts för tidigt. Av samma anledning har också nådeansökningar som gällt förelagt vite anslagits, om vitet inte ännu dömts ut. Den som dömts att betala vite har däremot i många fall helt eller delvis befriats från betalning.

Den föreslagna 23 § begränsar väsentligt möjligheterna att förvandla vite som förelagts med stöd av verkställighetslagen till fängelse.

Enligt paragrafens första mening skall ett vite som dömts ut med stöd av verkställighetslagen drivas in i utskökningsväg och den böt-fälld instämmas till rättegång för fastställande av förvandlingsstraff i enlighet med 6 kap. 5 och 6 §§ lagen om verkställighet av straff. Till dessa delar motsvarar indrivningen av vite och instämningen till förvandlingsförfarande indrivningen av övriga viten och böter. I verkställighetslagen har man velat begränsa avvikelsen från de allmänna stadgandena så mycket som möjligt. T.ex. utmätningsmannen eller åklagaren föreslås inte få rätt att besluta om instämning till förvandlingsförfarande på ett sätt som avviker från det normala.

Enligt den andra meningen i paragrafen får man dock inte för vite som dömts ut enligt verkställighetslagen döma ut förvandlingsstraff om inte vägande skäl det kräver. Stadgandet ger domstolen ett klarare stöd i lagstiftningen än i dag för ett avgörande som går ut på att straffet inte förvandlas. Ett motsvarande stadgande som gäller begränsning av förvandlingen av böter har också föreslagits i 2 kap. 5 § strafflagen; förvandlingsstraff får inte bestämmas i stället för böter som ådömts en person som begått ett brott innan han fyllt 18 år, om inte det finns vägande skäl (RP 251/1994 rd). Riksdagen hann emellertid inte behandla detta förslag om ungdomsstraff under den riksdag som avslutades i år, varför propositionen förföll. Avsikten är emellertid att inom kort avlåta en ny proposition med samma innehåll.

Vite som förelagts och utdömts med stöd av verkställighetslagen med som inte drivits in förvandlas som regel således inte till fängelse. Ett stadgande som absolut skulle förbjuda förvandling av vite som förelagts med stöd av verkställighetslagen föreslås likväl inte. Skulle man helt förbjuda förvandlingen kunde det föreligga en fara att effekten av förelagda viten i väsentlig grad skulle försvagas.

Enligt paragrafen förvandlas således vite bara i yttersta undantagsfall. Ett sådant vägande skäl till bestämmande av förvandlingsstraff som nämns i stadgandet kan föreligga t.ex. då förpliktelsen som avses i vitesbeslutet fortlöpande har försummats helt utan grund, dvs. i syfte att göra motparten förtret eller i tredskosyfte. Också då den som håller barnet hos sig har vidtagit exceptionella åtgärder, t.ex. gömt undan barnet eller fört det utomlands för att undvika verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt, kan väg-

ande skäl kräva att ett förvandlingsstraff bestäms. Försummas förpliktelsen ogrundat upprepade gånger eller är försummelseerna särskilt grova är detta således sådana omständigheter som kan leda till att ett förvandlingsstraff bestäms.

Har en part undanhållit, skingrat eller dolt medel med vilka vitet kunde ha betalats eller drivas in kan något av rekvisiten för gäldenärsbrott enligt 39 kap. strafflagen uppfyllas. De i verkställighetslagen avsedda vägande skälen för bestämmande av förvandlingsstraff gäller där- emot närmast omständigheter i anknytning till att förpliktelsen inte har uppfyllts.

Allmänna åklagaren skall enligt 30 § förordningen om verkställighet av bötesstraff vidta behövliga åtgärder för att klarlägga sådana omständigheter som har betydelse i det ärende som gäller bestämmande av förvandlingsstraff för böter. I praktiken är åklagarna ofta rätt passiva vid de rättegångar där förvandlingsstraff bestäms. Nämnda stadgande förpliktar dock allmänna åklagaren att skaffa fram behövlig utredning om huruvida det finns vägande skäl att bestämma förvandlingsstraff. I syfte att utreda ärendet bör allmänna åklagaren skaffa de tidigare handlingarna i ärendet.

Om ett förvandlingsstraff inte har bestämts kan indrivningen av de viten som förvandling-särendet gällde fortsätta i utskökningsväg enligt tredje meningen i den här föreslagna paragrafen. Eftersom det är exceptionellt att vite förvandlas till fängelse är det för att vitet skall bibehålla sin effekt som tvångsmedel nödvändigt att indrivningen av vitet kan fortsätta. Verksälligheten av ett vite som dömts ut förfaller då i enlighet med 8 kap. 11 § strafflagen fem år efter det att den lagakraftvunna domen avkunnades.

Det föreslagna stadgandet i 23 § verkställighetslagen utgör ett undantag från 6 kap 12 § lagen om verkställighet av straff, enligt vilken indrivningen i utskökningsväg av böter som varit föremål för förvandling inte får fortsätta efter det att underrättens beslut i det ärende som gäller fastställande av förvandlingsstraff har avkunnats. Till den sistnämnda lagen föreslås bli fogad en hänvisning till det här aktuella stadgandet i verkställighetslagen.

I fråga om fortsatt indrivning skiljer sig förslaget från ovannämnda proposition angående ungdomsstraff. I sistnämnda proposition föreslogs inga avvikelser från 6 kap. 12 § lagen om verkställighet av straff, varför indrivningen

av böterna inte skulle fortsätta efter en rättegång som gäller bestämmande av förvandlingsstraff. Boten som ett straff är samhällets reaktion i efterskott på en straffbar gärning. Däremot kan en person som har förelagts vite på förhand noggrannare överväga följderna av sina gärningar än en brottsling. Av denna orsak kan man av motiverad anledning förhålla sig annorlunda till indrivningen av böter i nämnda fall.

Det är nödvändigt att fortsätta indrivningen av vite som avses i verkställighetslagen och som inte förvandlats till fängelse, eftersom effekten av vite i annat fall kan försvagas alltför mycket. Av de orsaker som nämns i den allmänna motiveringen måste tvångsmedlen var tillräckligt effektiva. Består inte vite som ett tillräckligt effektivt tvångsmedel kan följden också bli att antalet hämtningar ökar, vilket inte är en godtagbar utveckling.

Förslaget till 23 § i verkställighetslagen kan i fråga om indrivningen jämföras med de fall då det enligt lag är förbjudet att förvandla böter till fängelse. Enligt 19 § förordningen om verkställighet av bötesstraff skall utmätningsmannen då återställa verkställighetshandlingen till den myndighet som har begärt verkställighet. Enligt 23 e § nämnda förordning överförs böter som inte har kunnat indrivas till fordringsregistret. Indrivningen av böter som överförts till fordringsregistret fortsätter, om det senare framkommer att böterna kan drivas in. I fråga om vite som förelagts med stöd av verkställighetslagen är förfarandet det samma. Allmänna åklagaren bör efter en rättegång som gäller bestämmande av förvandlingsstraff sörja för att den obetalda boten överförs till fordringsregistret, om boten inte förvandlas till fängelse.

I de fall då vite som dömts ut på grund av underlåtelse att fullgöra en förpliktelse, och underlåtsen har skett medan den tidigare lagen var i kraft kan lämnas oförvandlat med stöd av 2 kap. 5 § 4 mom. strafflagen och den som dömts till vitet befrias från att betala det, leder den nya lagen till ett strängare resultat i fråga om betalningen av vitet, eftersom indrivningen av viten som med stöd av verkställighetslagen inte förvandlats fortsätter. Detta kommer att beaktas i övergångsstadgandena.

5 kap. Särskilda stadganden

24 §. *Interimistiska säkringsåtgärder.* Enligt

10 § i den nuvarande verkställighetslagen kan överexekutor omedelbart utan att höra motparten förordna att ett barn på åtgärd av socialnämnden skall placeras i en anstalt som ägs eller upprätthålls av staten, kommunen eller ett kommunalförbund eller i annan lämplig vård. Genom en ändring av kommunallagen, som trädde i kraft den 1 januari 1993, har kommunalförbunden blivit samkommuner.

En placering enligt den nuvarande lagen kan göras om det i ett sådant ärende som avses i verkställighetslagen finns skäl att anta att barnet för förhindrande av verkställigheten förs ur landet eller flyttas från ställe till ställe, eller om saken annars är brådskande. Åtgärden gäller tills beslut har givits i verkställighetsärendet. Beslutet om åtgärden skall dock ofördröjligen återkallas då skäl till åtgärden inte längre föreligger. Enligt 14 § skall kostnaderna för placeringen av barnet erläggas av statens medel.

I motiveringen till 10 § i den nuvarande lagen konstateras att det i praktiken förekommer fall då man måste kunna vidta sådana brådskande åtgärder som avses här. Brådskande åtgärder skall dock vidtas bara i helt exceptionella fall, med beaktande av att åtgärden kan vara skadlig för barnets mentala hälsa. Åtgärderna skall vidtas med iakttagande i tillämpliga delar av den nuvarande 9 §, som stagar om utförande av åtgärder som gäller barnet och motsvaras av den föreslagna 3 §.

Utgående från tillgängliga uppgifter kan man sluta sig till att det är mycket sällsynt att barn har placerats. Trots det kan stadgandet inte anses onödigt, eftersom det vid verkställighet som gäller barn erbjuder en möjlighet att omedelbart utan att höra motparten besluta om brådskande åtgärder för att säkra verkställigheten. Stadgandet kan också ha betydelse genom att det förebygger sådant agerande som försvårar verkställigheten.

Det föreslagna 1 mom. motsvarar med vissa ändringar nuvarande 10 § 1 mom. I motsats till vad som tidigare varit fallet kan domstolen tillfälligt bestämma också om åtgärder enligt 19 § för att säkra verkställigheten och det kan bestämmas att barnet tillfälligt skall placeras också för att säkra umgängesrätten, om synnerligen vägande skäl kräver det för barnets bästa.

Enligt momentet kan den domstol som behandlar verkställighetsärendet bestämma om interimistiska säkringsåtgärder. Sökanden mäs-

te därmed ha ett beslut eller avtal som kan verkställas i enlighet med 1 § i den här föreslagna lagen, eller rätt att få barnet överlämnat. För att ett interimistiskt förordnande skall kunna ges förutsätts det att ansökan om verkställighet redan tidigare har gjorts till domstolen eller att ansökan görs senast i samband med begäran om ett interimistiskt förordnande. Efter det ansökan om verkställighet har inlämnats, kan begäran om ett interimistiskt förordnande göras i vilket behandlingskede som helst, innan ärendet avgjorts.

Beslut om interimistiska såringsåtgärder fattas enligt förslaget av den domstol som behandlar verkställighetsärendet. Om ärendet med anledning av besvär över tingsrättens beslut i verkställighetsärendet är anhängigt i hovrätten och inte alls i tingsrätten, är det också hovrätten som beslutar om såringsåtgärder.

Domstolen kan enligt förslaget meddela ett förordnande utan att höra motparten. När förutsättningarna föreligger skall förordnandet utfärdas så snabbt som möjligt. I synnerligen brådskande fall är det motiverat att förordnandet meddelas medan sökanden väntar eller samma dag som ansökan inlämnats. Också beslut om förkastande av ansökan utan hörande av motparten skall fattas omedelbart. Om begäran framställs vid den muntliga behandlingen där sökandens motpart är närvarande har också han rätt att uttala sig om begäran.

Ett förordnande kan meddelas om det finns skäl att anta att barnet i syfte att förhindra verkställigheten förs ur landet eller flyttas från ställe till ställe, eller om saken annars är brådskande. Ett förordnande kan dock meddelas bara i syfte att säkra verkställigheten. Till denna del hänvisas till det som sagts i motiveringen till det föreslagna 19 § 1 mom.

Den som framställer begäran skall lägga fram en utredning om att det finns skäl att anta att motparten kommer att bete sig på ett sådant sätt som nämns i lagrummet, så att han förhindrar verkställigheten, eller att saken annars är brådskande. Eftersom brådskande åtgärder av den anledning som nämns i motiveringen till den nuvarande 10 § kommer i fråga bara i alldeles exceptionella fall, är bara sökandens påstående om att åtgärden är motiverad inte tillräckligt som grund för en såringsåtgärd. Sökandens skyldighet att visa att åtgärden är motiverad är därmed klart större än

skyldigheten för t.ex. den som i enlighet med 7 kap. 1—3 §§ rättegångsbalken ansöker om såringsåtgärder att visa att det föreligger en risk att motparten förfar på ett sätt som äventyrar sökandens rätt.

Av den anledning som nämns i föregående stycke kan den som framställer begäran vid verkställighet som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt bli tvungen att till domstolen lämna in olika skriftliga bevis, t.ex. utlåtanden av social- och barnskyddsmyndigheterna, av vilka behovet av såringsåtgärder framgår. Av särskilda skäl kan det också vara möjligt att till tingsrätten lämna in sådana skriftliga bevis av privat natur som nämns i 17 kap. 11 § rättegångsbalken.

Domstolen behöver enligt förslaget inte i sitt förordnande specificerat ta ställning till om barnet skall placeras på en anstalt eller i annan lämplig vård, utan socialvårdsmyndigheten skall besluta om vårdplatsen. Stadgandet hindrar inte domstolen från att vid behov bestämma också om vårdsättet, men innan förordnandet ges skall den t.ex. per telefon vara i kontakt med socialvårdsmyndigheterna. Barnet har enligt nuvarande praxis genom överexekutors beslut också kunnat placeras direkt i sökandens vård. Detta är möjligt också enligt förslaget, men placandet får inte heller då leda till en situation i vilken barnet måste flyttas fram och tillbaka från den ena föräldern till den andra.

Socialvårdsmyndigheten måste på domstolens förordnande placera barnet. Eftersom utmätningsmannen ansvarar för den praktiska verkställigheten kan den som ansökt om en interimistisk såringsåtgärd själv lämna in förordnandet till utmätningsmannen, som tillsammans med företrädare för socialvården sörjer för att barnet blir placerat. Begäran om verkställighet av domstolens placeringsförordnande kan också lämnas direkt till socialvårdsmyndigheten, som kan få behövlig handräckning av utmätningsmannen. Domstolen kan därtill på tjänstens vägnar skicka placeringsförordnandet direkt till socialvårdsmyndigheten. Närmare stadganden om verkställigheten av placeringsförordnandet tas in i den nya verkställighetsförordningen.

Vid verkställighet av placeringsförordnandet iakttas det föreslagna stadgandet i 2 § om beaktande av barnets vilja och stadgandet i 3 § om skyddande av barnet i samband med verkställigheten. Men eftersom placering av ett barn inte är detsamma som hämtning enligt

verkställighetslagen, kan utmätningsmannen i synnerligen brådskande fall ta hand om ett barn som förordnats bli placerat, även om ingen företrädare för socialvårdsmyndigheten är närvarande.

Enligt förslaget kan ett barn förordnas bli tillfälligt placerat också i syfte att tillgodose umgängesrätten, om synnerligen vägande skäl det kräver för barnets bästa. Placering av ett barn kan knappast användas för att säkra veckoslutsumgänge, eftersom placeringen då nästan oundvikligen leder till att barnet måste vara hos andra än vårdnadshavaren eller den som har umgängesrätt under en betydligt längre tid än vad umgängesrätten förutsätter. Detta kan inte anses vara förenligt med barnets bästa. Ett placeringsbeslut är inte heller avsett att ersätta ett beslut om umgängesrätt så att barnet, under den tid ansökan om verkställighet behandlas, i enlighet med beslutet om umgängesrätt är "placerat" hos den förälder som har umgängesrätt.

Ett barn kan enligt det här avsedda stadgandet placeras närmast bara för att säkra en mera långvarig vistelse. Om det t.ex. klart ser ut som om den ena föräldern har för avsikt att tillsammans med barnet resa utomlands just när barnet som mycket gärna vill och väntat på att få träffa den andra föräldern skall få vara flera veckor hos denna för att umgängesrätten skall bli tillgodosedd, kan det beslutas att barnet tillfälligt skall placeras utan att motparten hörs. Inte heller en placering i syfte att säkra umgängesrätten med barnet får leda till att barnet tillbringar längre tidsperioder i vård hos andra än vårdnadshavaren eller den som har umgängesrätt. Då kan ett förordnande ges bara om det verkställighetsärende som gäller umgängesrätten slutligt kan avgöras kort efter placeringen.

För att ett barn skall kunna placeras i syfte att tillgodose umgängesrätten förutsätts därtill att det finns synnerligen vägande skäl som kräver det för barnets bästa. Vad beträffar de synnerligen vägande skälen hänvisas till vad som sagts i motiveringen till 18 § 3 mom.

Domstolen kan enligt 1 mom. också förordna om interimistiska åtgärder enligt 19 § för att säkra verkställigheten. Ett förordnande kan också då ges bara i det fall att det finns skäl att anta att barnet i syfte att förhindra verkställigheten förs ur landet eller flyttas från ställe till ställe eller att saken annars är brådskande.

Ett interimistiskt förordnande om säkrings-

åtgärder kan utfärdas separat, men det kan också fogas till ett förordnande om placering av barnet. T.ex. ett förordnande enligt 19 § 1 mom. 2 punkten att sökandens motpart skall meddela om barnets vistelseort kan vid behov meddelas tillsammans med ett förordnande om placering. Ett interimistiskt förbud att byta vistelseort för barnet eller ett förordnande att passet skall deponeras hos utmätningsmannen i enlighet med den föreslagna 19 § 1 eller 5 punkten kan också meddelas separat. I fråga om förordnandets giltighetstid gäller det föreslagna 24 § 4 mom.

Förpliktelserna för att säkra verkställigheten skall enligt 19 § 2 mom. förordnas bli fullgjorda vid vite. Stadgandet gäller också ett interimistiskt förordnande. Stadgandena i de föreslagna 20—22 §§ gäller föreläggande och utdömande av vite.

Det föreslagna stadgandet i 1 mom. förbjuder inte direkt domstolen att på tjänstens vägnar förordna om interimistiska säkringsåtgärder vid verkställighet som gäller barn. I praktiken förutsätter stadgandet dock en begäran av en part, eftersom parten måste lägga fram bevis på att åtgärden är nödvändig, och verkställigheten av placeringsförordnandet kan vara beroende av partens egna åtgärder. Domstolen kan, om den konstaterar behovet av ett interimistiskt förordnande, fråga om begäran om ett sådant förordnande kommer att inlämnas.

Förutsättningarna för förordnande av en interimistisk säkringsåtgärd är inte entydiga och de innefattar ett avsevärt mått av prövning. Om förutsättningar för förordnande av en begärd interimistisk åtgärd dock uppenbart verkar föreligga skall domstolen besluta om åtgärden. Domstolen kan pröva vilken av de alternativa säkringsåtgärderna som behövs. Därvid skall inte kraftigare åtgärder än nödvändigt tillgripas.

Paragrafens 2 mom. är nytt. Det har i praktiken förekommit fall där överexekutor inte har kunnat besluta om placering av ett barn trots att barnets bästa hade krävt det. Om t.ex. den ena föräldern tänker föra barnet ur landet innan verkställighetsärendet har hunnit anhängiggöras kan man inte ingripa med stöd av verkställighetslagen, trots att den andra föräldern har ett verkställbart beslut. Man har inte heller kunnat ingripa mot överraskande utresor ur landet under den tid ett verkställighetsärende behandlas.

I praktiken har polisen i de fall som nämns i föregående stycke med stöd av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt kunnat förhindra att barnet förs ur landet utan den andra vårdnadshavarens samtycke, om denna i tid har hunnit underrätta polisen om saken. I dessa fall har myndigheterna dock inte kunnat ta hand om barnet. I vissa fall har man också tagit hand om barnet med återopande av barnskyddslagen. Då kan man ha blivit tvungen att tillämpa barnskyddslagen på sådana situationer för vilka den inte är avsedd.

Av nämnda orsaker föreslås att det i 2 mom. stadgas att i synnerligen brådskande fall enligt 1 mom., där det inte finns möjlighet att begära domstolens beslut i saken, kan utmätningsmannen eller polismyndigheten på vårdnadshavarens yrkande omedelbart ta hand om barnet i syfte att säkra verkställigheten av ett beslut som gäller vårdnaden om barnet oberoende av om ett verkställighetsärende enligt denna lag är anhängigt eller inte. En sådan åtgärd kan med beaktande av 1 § vidtas också för att säkra verkställigheten av ett beslut som gäller barnets boende samt i ett ärende som gäller överlämnande av barnet till den lagliga vårdnadshavaren. Socialvårdsmyndigheten skall då placera det omhändertagna barnet i enlighet med 1 mom. En sådan åtgärd kan inte vidtas i syfte att tillgodose rätten till umgänge med barnet.

Också för en synnerligen brådskande åtgärd förutsätts det att det i enlighet med 1 mom. finns skäl att anta att barnet i syfte att förhindra verkställigheten kommer att föras ur landet eller flyttas från ställe till ställe eller att saken annars är brådskande. När utmätningsmannen eller polismyndigheten tar hand om ett barn på ansökan av vårdnadshavaren skall förutsättningarna för åtgärden vara uppenbara, eftersom möjligheterna att undersöka saken är mycket begränsade. Vanligen framgår behovet av åtgärden redan av den situation i vilken åtgärden vidtas. Det kan t.ex. vara fråga om att barnet påträffas på flygfältet eller att det av barnets förhållanden framgår att en brådskande placering är nödvändig.

Åtgärder kan vidtas bara på vårdnadshavarens yrkande. Också en gemensam vårdnadshavare kan framställa ett sådant yrkande, om han har ett verkställbart beslut. Om den av föräldrarna som begärt åtgärden inte är barnets vårdnadshavare kan begäran inte prövas. Den regionalt behöriga utmätningsmannen eller polismyndigheten beslutar om omhänder-

tagande av barnet, och vanligen måste beslutet fattas av den behöriga myndigheten på den ort där barnet påträffas.

Den som begär en sådan åtgärd måste också i det fall som avses i 2 mom. ha ett beslut eller avtal som kan verkställas med stöd av 1 § i den föreslagna lagen eller rätt att få barnet överlämnat. Om sökanden inte har en sådan verkställighetsgrund kan yrkandet inte bifallas. Då har sökanden en möjlighet att i enlighet med lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt anhängiggöra frågan om vårdnaden eller umgängesrätten och genast begära en interimistisk åtgärd enligt 17 § i den lagen. Enligt den nya 48 a § som föreslås bli fogad till lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt kan man också i vissa fall gå in för att på vårdnadshavarens begäran tillfälligt placera barnet i syfte att förhindra att barnet utan tillstånd förs ur landet, även om vårdnadshavaren inte har något beslut som kan verkställas med stöd av verkställighetslagen. Om inte heller åtgärder enligt 48 a § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt kan vidtas, kan man i brådskande fall, om barnets bästa det kräver, också i fortsättningen bli tvungen att återropa barnskyddslagen.

Sådana synnerligen brådskande åtgärder som nämns i 2 mom. kan vidtas oberoende av om ett verkställighetsärende redan är anhängigt eller inte, om den som begär åtgärden har en sådan verkställighetsgrund som nämns i föregående stycke. I 3 och 4 mom. ingår stadganden om säkringsåtgärdens giltighet i det fall att ett verkställighetsärende inte är anhängigt vid domstolen. Åtgärden förfaller efter en viss tid, om ingen ansökan om verkställighet inlämnas till den behöriga tingsrätten.

Utmätningsmannen eller polismyndigheten kan enligt det föreslagna 2 mom. ta hand om ett barn bara om den som begär åtgärden inte har någon möjlighet att begära ett domstolsförordnande i saken. Stadgandet kommer att tillämpas närmast på kvällar och veckoslut. Om t.ex. tingsrättens kansli när åtgärden begärs är öppen i enlighet med 2 § tingsrättsförordningen (582/93) under den arbetstid som iakttas vid statens ämbetsverk och om ett av tingsrätten genast utfärdat förordnande hinner verkställas, skall sökanden anvisa att framställa sin begäran till tingsrätten. Om ett verkställighetsärende redan är anhängigt vid domstolen skall begäran lämnas till samma domstol. Om inget verkställighetsärende är anhängigt skall

begäran framställas till den enligt 4 § 1 mom. behöriga domstolen, och sökanden skall senast då också lämna in en ansökan om verkställighet.

När en utmätningsman eller polis tar hand om ett barn med stöd av det här föreslagna stadgandet, skall han genast be socialvårdsmyndigheten placera barnet i enlighet med 1 mom. Åtgärden skall om möjligt utföras så att en företrädare för socialvårdsmyndigheten är närvarande redan när barnet tas om hand, även om detta inte är nödvändigt. Också på utmätningsmannens och polisens åtgärder tillämpas stadgandena i de föreslagna 2 och 3 §§ om beaktande av barnets vilja och skyddande av barnet.

På ett yrkande enligt 2 mom. om synnerligen brådskande interimistiska såringsåtgärder tillämpas också det föreslagna 4 § 3 mom. Yrkandet skall vara skriftligt och till det skall fogas beslutet i original eller kopia bestyrkt av den myndighet som har meddelat beslutet. Om beslutet redan har inlämnats till den myndighet som behandlar verkställighetsärendet, och man inte hinner skaffa fram någon ny kopia enligt 4 § 3 mom., kan begäran upptas till prövning också utgående från någon annan kopia av beslutet. En skriftlig begäran i ett brådskande fall behöver innehålla bara de uppgifter som är viktiga för sakens behandling.

På en åtgärd som utmätningsmannen vidtagit med stöd av 2 mom. tillämpas inte utskönningslagens stadganden om ställande av säkerhet. Frågan om ställande av säkerhet har behandlats ovan i samband med motiveringen till 10 § 2 mom.

Om utmätningsmannen eller polismyndigheten i enlighet med 2 mom. har tagit hand om ett barn och barnet har placerats, är det nödvändigt att frågan om åtgärdens giltighetstid genast underställs den behöriga domstolen. Enligt det föreslagna 3 mom. skall utmätningsmannen eller polismyndigheten meddela om åtgärden till den domstol som behandlar verkställighetsärendet, vilken, som ovan nämnts, i undantagsfall också kan vara hovrätten. Om verkställighetsärendet inte är anhängigt vid domstol skall meddelande om åtgärden göras till den tingsrätt inom vars domkrets åtgärden har vidtagits.

Detta meddelande skall lämnas genast. Av sakens natur följer att bara ett muntligt meddelande inte är tillräckligt. Eftersom utmätningsmannen eller polismyndigheten i varje

händelse måste avfatta ett skriftligt beslut beträffande sin åtgärd, kan meddelandet lämnas så att beslutet sänds till domstolen. Meddelandet skall åtföljas av ansökan med bilagor. Handlingarna kan också sändas till domstolen som telekopia. Det är då skäl att per telefon försäkra sig om att meddelandet har nått fram.

Domstolen skall när meddelandet kommit in så snart som möjligt bestämma om den interimistiska såringsåtgärden i enlighet med 1 och 4 mom. eller förordna att åtgärden skall återgå. Beslut i saken skall om möjligt fattas under den första arbetsdagen så snart meddelandet kommit in. Den som ansökt om den interimistiska såringsåtgärden och dennes motpart kan beredas tillfälle att bli hörda innan beslutet fattas, om de så önskar och genast kan infinna sig i domstolen. Den utmätningsman eller polismyndighet som har tagit hand om barnet bör därför underrätta parterna vilken domstol som behandlar saken och på det meddelande som skickas till domstolen anteckna om parterna önskar komma till domstolen för att bli hörda.

Ansökan om verkställighet av ett beslut som gäller vårdnad om barn kan enligt 4 § 2 mom. i lagförslaget också göras direkt till utmätningsmannen. Därmed är det möjligt att sökandens motpart efter det ansökan inlämnats vidtar sådana åtgärder som avses i 1 mom. för att förhindra verkställigheten. Den utmätningsman till vilken ansökan har inlämnats skall då försöka hämta barnet så snabbt att sådana åtgärder som äventyrar verkställigheten förhindras. Sökanden behöver då inte gå så långt som till att begära placering enligt 2 mom.

Det är dock inte förbjudet att framställa en begäran om en synnerligen brådskande åtgärd i ett sådant fall som avses i föregående stycke. Då kan verkställigheten av vårdnaden om barnet vara anhängig hos utmätningsmannen och ett beslut om synnerligen brådskande tillfällig placering vara under behandling i domstolen. Domstolen kan inte då besluta om den egentliga verkställigheten och såringsåtgärden gäller högst en vecka, i enlighet med 4 mom. Under denna tid kan utmätningsmannen hämta barnet från den plats där det är placerat, om barnet inte genast har placerats hos den vårdnadshavare som ansökt om verkställighet. Därför skall utmätningsmannen eller polismyndigheten enligt det föreslagna 24 § 3 mom. meddela om åtgärder enligt 2 mom. också till den utmätningsman som eventuellt behandlar

en verkställighetsansökan som gjorts med stöd av 4 § 2 mom.

Första och tredje meningen i 4 mom. motsvarar 10 § 2 mom. i den nuvarande verkställighetslagen. En interimistisk säkringsåtgärd som förordnats av domstol gäller till dess beslut har meddelats i verkställighetsärendet. I beslutet skall särskilt nämnas när giltighetstiden för säkringsåtgärden upphör. Enligt det föreslagna 20 § 3 mom. får inte heller nytt vite utsättas, om inte frågan om utdömande av vite enligt 19 §, vilket interimistiskt har utsatts med stöd av 24 §, först har behandlats. En säkringsåtgärd skall därtill alltid förordnas återgå utan dröjsmål redan innan beslutet meddelas, om den inte längre är befogad. Förordnandet om återkallande kan göras på begäran av en part eller på domstolens eget initiativ. Domstolen skall vid behov underrätta utmätningsmannen, socialvårdsmyndigheten och parterna i verkställighetsärendet om återkallandet.

Om något verkställighetsärende inte är anhängigt vid domstol när tingsrätten förordnar om en interimistisk säkringsåtgärd med stöd av 3 mom. gäller säkringsåtgärden enligt andra meningen i 4 mom. den tid tingsrätten har bestämt, dock högst en vecka. Tiden skall nämnas i tingsrättens beslut. Om den som ansökt om säkringsåtgärden inte inom den utsatta tiden anhängiggör verkställighetsärendet vid den behöriga tingsrätten och begär ett nytt interimistiskt förordnande, förfaller den tidigare placeringen. Om barnet redan är placerat hos sin vårdnadshavare finns det de facto inte längre något behov att anhängiggöra en separat ansökan om verkställighet mer anhängiggöras. Inom den tid som tingsrätten förordnat kan verkställighet med stöd av 4 § 2 mom. också begäras hos utmätningsmannen, som kan hämta barnet. När den tillfälliga placeringen av ett barn som vårdas på anstalt förfaller, skall barnet överlämnas från anstalten till vårdnadshavaren, om inte t.ex. barnskyddsåtgärder förhindrar ett överlämnande.

Enligt den föreslagna 27 § får ett beslut som med stöd av 24 § fattats om tillfällig placering av ett barn och utsättande av vite inte överklagas. Stadgandet gäller beslut och åtgärder både av domstolen och av utmätningsmannen och polisen. Klagan kan dock utan tidsfrist anföras över domstolens beslut om placering av barnet.

Kostnaderna för placeringen av barnet betalas enligt den föreslagna 28 § av statens medel.

25 §. *Beslutets verkställbarhet.* Av överexekutor fattade beslut som gäller annat än utsättande av betalningsskyldighet verkställs enligt 3 kap. 18 § utsökningslagen trots besvär. Hovrätten kan dock när den behandlar ändringsansökan förbjuda eller avbryta verkställigheten av beslutet med stöd av nuvarande 10 kap. 14 § utsökningslagen. Enligt hänvisningsstadgandet i 15 § i den nuvarande verkställighetslagen är dessa allmänna stadganden i utsökningslagen också tillämpliga på verkställighet som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt. I 13 § 1 mom. verkställighetslagen stadgas dessutom separat att beslut som överexekutor fattat med stöd av den sistnämnda lagen genast kan verkställas, om inte annat förordnas i beslutet. Överexekutor kan därmed förbjuda eller begränsa verkställbarheten av ett beslut som inte vunnit laga kraft.

Det föreslås att också i den nya verkställighetslagen tas in ett specialstadgande om verkställbarheten av beslut som saknar laga kraft.

Enligt första meningen i den föreslagna 25 § kan tingsrättens beslut om verkställighet enligt verkställighetslagen verkställas genast, även om beslutet inte har vunnit laga kraft, om inte annat har förordnats i beslutet eller fullföljdsdomstolen bestämmer annat.

Det föreslagna stadgandet ger rätt att verkställa ett beslut som tingsrätten har meddelat i ett verkställighetsärende, även om beslutet saknar laga kraft. Tingsrätten kan också med stöd av stadgandet förordna att beslutet inte får verkställas innan det vunnit laga kraft. Verkställigheten kan också begränsas till någon del. I fråga om verkställighet av hovrättens beslut iaktas stadgandena i 30 kap. 22 § rättegångsbalken och 3 kap. 13 § 2 mom. utsökningslagen.

Det beslut av tingsrätten som här avses kan vara t.ex. ett verkställighetsbeslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt, förstärkt med tvångsmedel, eller ett beslut om överlämnande av ett barn till vårdnadshavaren. De beslut som enligt den föreslagna 27 § inte får överklagas skall iaktas genast. De förberedande åtgärder som inte kan överklagas separat verkställs också genast. Sådana förberedande åtgärder är t.ex. förordnanden om medling och läkarundersökning av barn. Om domstolen med stöd av den föreslagna 13 § preciserar villkoren för umgängesrätten kan beslutet genast verkställas också till denna del, om inte

annat bestäms i beslutet. Stadgandet motsvarar 43 § 1 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt.

Den föreslagna paragrafen tillämpas inte på andra överklagbara avgörande som tingsrätten fattar i samband med verkställighetsärendet än de som gäller den egentliga verkställigheten. T.ex. i fråga om verkställigheten av beslut som gäller skyldigheten att ersätta rättegångskostnader samt vittnes- och expertarvoden, avgöranden som fattas med stöd av lagen om fri rättegång samt i fråga om verkställighet av straff som i tingsrätten dömts ut på grund av frånvaro gäller kraven på laga kraft enligt utsökningslagen och stadgandena om verkställighet av straff.

Om fullföljdsdomstolen då den behandlar besvär över tingsrättens beslut förbjuder eller avbryter verkställigheten av beslutet iaktas enligt nämnda paragraf i tillämpliga delar stadgandena i utsökningslagen om avbrytande av verkställighet med anledning av besvär över utmätning.

Gällande stadganden i 9 kap. 9 § och 10 kap. 14 § utsökningslagen om avbrytande av verkställighet i samband med besvär över utmätning är knappa. Om en ny proposition som motsvarar den förfallna propositionen om utsökningsmyndigheterna och ändringssökande i utsökningsärenden avläts och godkänns innebär nämnda hänvisningsstadgande bl.a. att när förordnandet om avbrytande meddelas i hovrätten, meddelas det av en ledamot och att förordnandet kan ges temporärt utan att motparten hörs. Enligt nämnda förslag får besvär över ett beslut av hovrätten om avbrytande av verkställigheten inte anföras särskilt. Det blir då möjligt att partiellt avbryta verkställigheten också av beslut som gäller vårdnad och umgängesrätt. I enlighet med den princip som framgår av den förfallna propositionen skall fullföljdsdomstolen skicka ett meddelande om avbrytandet till den tingsrätt som har beslutat om verkställigheten. Sedan ändringsansökan avgjorts skall enligt nämnda proposition den som förordnat om avbrytande av verkställigheten meddela utmätningssmannen och tingsrätten om avgörandet samt huruvida verkställigheten fortfarande skall vara avbruten.

I fråga om de överklagbara verkställighetsåtgärder som utmätningssmannen vidtagit med stöd av den nya verkställighetslagen gäller 9 kap. 12 § utsökningslagen, enligt vilken besvär över utmätningssmannens åtgärder inte avbryter

verkställigheten, om inte annat stadgas i lag eller om inte överexekutor förordnad annat. Denna princip torde bevaras också i reformen av ändringssökande i utsökningsärenden.

Frågan om hur verkställigheten påverkas av att ett ärende som gäller vårdnaden om barnet och umgängesrätten är anhängigt eller av att ett nytt beslut eller interimistiskt förordnande om vårdnaden eller umgängesrätten meddelas har behandlats ovan i samband med motiveringen till 16 §. Ett verkställighetsförbud som har meddelats i samband med behandlingen av en ansökan om ändring av verkställighetsgrunden samt ett interimistiskt förordnande eller ett nytt beslut i ett ärende som gäller vårdnaden om barnet och umgängesrätten kan avbryta verkställigheten.

Om verkställbarheten av ett beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt inte har begränsats med stöd av 43 § 1 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, kan beslutet verkställas genast. Också ett beslut om verkställigheten av beslutet kan med stöd av den här föreslagna 25 § verkställas genast, om inte verkställigheten har förbjudits. Vid verkställighet av ett beslut som i ett verkställighetsärende meddelats angående hämtning av ett barn kan man inte dra ut på tiden i onödan, hämtningen skall ske utan dröjsmål.

Om barnet redan med stöd av beslutet i verkställighetsärendet har hämtats, måste man separat ansöka om verkställighet av ett nytt eller ändrat beslut eller av ett interimistiskt förordnande om vårdnaden om barnet och umgängesrätten. Behandlingen av besvär i verkställighetsärendet förfaller däremot när verkställigheten slutförts efter det att barnet hämtats. Av detta följer att den domstol som behandlar både frågan om vårdnaden om barnet och umgängesrätten och verkställigheten av dessa måste ägna särskild uppmärksamhet åt beslutets verkställbarhet. Så kan man bidra till att barnet mera sällan flyttas från den ena föräldern till den andra på grund av olika beslut.

I oklara fall kan det också ibland vara motiverat att om möjligt innan barnet hämtas vänta och se om den domstol som behandlar ansökan om ändring av verkställighetsgrunden kommer att avbryta verkställigheten eller om ett begärt interimistiskt förordnande kommer att meddelas, eller om den domstol som behandlar besvär över verkställigheten kommer att avbryta verkställigheten.

Enligt 3 kap. 18 § utsökningslagen får ett beslut genom vilket någon har dömts till böter eller vite inte verkställas förrän beslutet vunnit laga kraft. För indrivning av ett vite får egendom dock mätas ut, men egendomen får inte säljas förrän beslutet vunnit laga kraft. Eftersom de verkställighetsärenden som gäller barn enligt förslaget överförs från överexekutor till domstol, föreslås att som andra mening i 25 § verkställighetslagen intas ett stadgande som motsvarar 3 kap. 18 § utsökningslagen. Stadgandet begränsar verkställigheten av ett beslut som saknar laga kraft.

Enligt 6 kap. 1 § 1 mom. lagen om verkställighet av straff skall verkställigheten av ett bötesstraff inledas när det beslut genom vilket böterna utdömts har vunnit laga kraft. Detta stadgande, som också gäller vite, är huvudregeln vid verkställighet av bötesstraff. Verktälligheten kan dock enligt 2 mom. i samma paragraf inledas trots att ändring söks, i de fall som särskilt stadgas i lag. Det föreslagna stadgandet i 25 § verkställighetslagen är ett sådant specialstadgande som tillåter en begränsad verkställighet av vite som dömts ut, innan beslutet vunnit laga kraft, dvs. egendom kan mätas ut för indrivning av vitet, men egendomen får inte säljas.

Enligt 6 kap. 1 § 2 mom. lagen om verkställighet av straff är det dock helt förbjudet att instämma en bötfällid till rättegång för bestämmande av förvandlingsstraff innan det beslut varigenom böterna dömts ut har vunnit laga kraft. Detta stadgande tillämpas också på vite som dömts ut i samband med verkställigheten av ett beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt.

26 §. *Sändande av beslut till utmätningsmannen.* I den nuvarande verkställighetslagen finns inget motsvarande stadgande. När överexekutor bestämmer att ett barn skall hämtas, skall den som ansökt om verkställighet sända beslutet till utmätningsmannen och be honom hämta barnet. Den som ansökt om verkställighet skall också sörja för att beslutet delges motparten.

De verkställighetsärenden som gäller barn är brådsakande. Enligt förslaget underrättar tingsrätten på förhand parterna om beslutet i enlighet med 16 § lagen om ansökningsärenden, om inte ärendet avgörs vid sammanträde. Ett tingsrättsbeslut genom vilket det förordnas att barnet skall hämtas kan verkställas redan samma dag som det har meddelats, om inte tingsrätten själv har förbjudit eller begränsat

verkställigheten. Sökanden behöver inte separat delge motparten beslutet. Därför är det motiverat att tingsrätten, i syfte att säkerställa att beslutet om hämtning av barnet kan verkställas i brådsakande ordning, på begäran av sökanden kan sända beslutet direkt till utmätningsmannen och uppmana denne att se till att barnet hämtas. Utmätningsmannen skall så snart han fått beslutet vidta åtgärder för att hämta barnet. Också hovrätten skall på begäran av sökanden sända beslutet om hämtning av barnet direkt till den behöriga utmätningsmannen.

Om sökanden inte har framställt någon sådan begäran som nämns i paragrafen, skall han själv se till att beslutet kommer till utmätningsmannen. Vid behov skall sökanden också underrättas om denna möjlighet. Sökanden kan genom att inte framställa begäran ge sig själv en möjlighet att ännu överväga om beslutet om hämtning definitivt skall verkställas. Om tingsrättens beslut inte kan verkställas på grund av att tingsrätten har förbjudit eller begränsat verkställigheten, sänds beslutet till sökanden, oberoende av dennes begäran. Men om beslutet blir verkställbart så snart det vunnit laga kraft, kan tingsrätten vänta och se om beslutet överklagas och sedan, om beslutet inte har överklagats, sända det till utmätningsmannen.

Den föreslagna paragrafen tillämpas på verkställigheten av beslut som gäller hämtning av barn i alla de situationer där hämtning kan ske med stöd av tingsrättens beslut. Om verkställighet av tillfällig placering av ett barn med stöd av 24 § 1 mom. stadgas särskilt. Placeringsbeslutet kan sändas direkt till utmätningsmannen eller socialvårdsmyndigheten.

Med stöd av verkställighetslagen kan man också uppställa skyldigheter som gäller för vårdnaden om barnet och umgängesrätten, vilka skall iakttas vid vite, samt likaså vid vite förordna om åtgärder för säkrande av verkställigheten. Då måste den som ansökt om verkställighet kräva av motparten att barnet överlämnas eller att umgänge tillåts. Utmätningsmannen kan inte utföra sådana verkställighetsåtgärder på grund av vilka tingsrättens beslut borde skickas direkt till honom. Men om sökandens motpart i syfte att säkra beslutet om hämtning samtidigt vid vite har ålagts att meddela om barnets vistelseort, kan utmätningsmannen i samband med hämtningen åbe-

ropa det utsatta vitet och med stöd av den föreslagna 21 § 1 mom. yrka att vitet skall dömas ut.

27 §. *Förbud mot sökande av ändring.* Paragrafens 1 mom. 1 punkt gäller överföring av ärenden. Beslut om överföring av ett ärende som tingsrätten fattat med stöd av den föreslagna 5 § eller som utmätningssmannen har fattat med stöd av 15 § 2 mom. får inte överklagas genom besvär. Om begäran om överföring har avslagits och behandlingen av ärendet fortsätter, får ändring enligt allmänna processrättsliga principer inte heller separat sökas i tingsrättens och utmätningssmannens beslut. Om ett ärende har avvisats med avslag på begäran om överföring, kan besvär över tingsrättens beslut anföras med stöd av 25 kap. 2 § rättegångsbalken och över utmätningssmannens beslut med stöd av 9 kap. 1 § utsökningslagen.

I den nuvarande verkställighetslagen finns i 12 § 1 mom. ett stadgande motsvarande det föreslagna 5 § 2 mom. om överföring av ärenden, där det inte stadgas särskilt om förbud mot sökande av ändring. Eftersom ett verkställighetsärende enligt stadgandet i den nuvarande lagen genom en förberedande åtgärd överförs från den icke behöriga länsstyrelsen i Nylands län till den behöriga överexekutorn, är det inte möjligt att anföra besvär över överföringsbeslutet.

De övriga i 1 punkten nämnda fall, där ett ärende kan överföras på åtgärd av tingsrätten eller utmätningssmannen, är nya. En överföring av ett ärende kan delvis jämföras med en åtgärd som gäller ledningen av en rättegång, och en sådan kan inte överklagas. I överföringsbeslutet avgörs ärendet heller inte ännu till någon del, och utmätningssmannens uppfattning om t.ex. hur förhållandena har förändrats eller om behovet av medling binder inte den tingsrätt som efter överföringen behandlar ärendet. Därför är förbudet mot sökande av ändring motiverat också för att saken skall förbli klar. En besvärsrätt kunde också bromsa upp behandlingen av ett verkställighetsärende.

I paragrafens 1 mom. 2 punkt förbjuds sökande av ändring i beslut genom vilket ansökan har förkastats med stöd av 14 §. Stadgandet motsvarar 13 § 2 mom. i den nuvarande verkställighetslagen. Besvärsförbudet motiverades då den nuvarande verkställighetslagen stiftades med strävan att undvika uppkomsten av motstridiga beslut i det fall att

den ena parten överklagar beslutet om förkastande samtidigt som den andra parten anhängiggör ett ärende som gäller vårdnaden om barnet och umgängesrätten. Frågan om de rättsskyddsmedel som står parterna till buds har närmare behandlats i samband med motiveringen till 14 §.

Enligt 1 mom. 3 punkten får ändring inte sökas i ett beslut genom vilket det med stöd av 24 § har förordnats att barnet tillfälligt skall placeras eller att vite skall föreläggas. Besvärsförbudet gäller beslut och förordnanden både av domstolen och av utmätningssmannen och polismyndigheten. Ändring får inte heller sökas i ett beslut genom vilket en begäran har förkastats.

Beslut om placering av ett barn kan fattas utan att motparten hörs och den av domstolen förordnade åtgärden gäller tills beslut har meddelats i verkställighetsärendet. Placeringen verkställs omedelbart och åtgärden skall utan dröjsmål återkallas när den inte längre är befogad. Därmed kan man inte de facto förhindra åtgärden genom att söka ändring. Om barnet är placerat måste också verkställighetsärendet avgöras i synnerligen brådskande ordning. Besvärsförbudet är inte heller oskäligt med tanke på sökandens motpart. Det är också förbjudet att söka ändring i t.ex. ett interimistiskt förordnande som domstolen har meddelat med stöd av 17 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt eller i en interimistisk säkringsåtgärd som avses i 7 kap. rättegångsbalken (7 kap. 14 § 2 mom. rättegångsbalken).

Över ett beslut genom vilket domstolen har förordnat att ett barn skall placeras kan klagan dock enligt 2 mom. anföras utan tidsfrist. Klagan över tingsrättens beslut anføres hos hovrätten. Hovrätten kan med anledning av klagan ändra ett formellt eller materiellt fel i beslutet om placering. Med stöd av 10 § 2 mom. i lagförslaget skall också klagan behandlas i brådskande ordning. Möjligheten att anföra klagan måste anses nödvändig med tanke på parternas rättsskydd, särskilt i de fall då barnet har placerats på anstalt och behandlingen av verkställighetsärendet pågår i flera veckor. Ett motsvarande stadgande om häktning ingår i 1 kap. 27 § 2 mom. tvångsmedelslagen (450/87).

Enligt 1 mom. 3 punkten får ändring inte heller sökas när tingsrätten med stöd av det föreslagna 24 § 1 mom. har beslutat om interi-

mistiska säkringsåtgärder enligt 19 § eller förelagt vite. Eftersom vite kan föreläggas i samband med ett förordnande om placering av barnet är det inte motiverat att en del av beslutet kan överklagas genom besvär. Att det inte skall finnas en möjlighet att söka ändring kan också på det sätt som nämns i föregående stycke motiveras med att beslutet är inimeristiskt. Det är på motsvarande sätt förbjudet att söka ändring t.ex. då utmätningsmannen med stöd av 3 kap. 34 d § utsökningslagen förelägger vite. Om ett vite som förelagts med stöd av 24 § 1 mom. döms ut kan beslutet överklagas normalt.

Besvärsförbudet gäller inte beslut annat än till de delar som nämns i 27 §. Om det t.ex. i ett beslut genom vilket en ansökan har förkastats med stöd av 14 § samtidigt förordnas om rättegångskostnader och vittnesarvoden, kan beslutet överklagas till dessa delar.

28 §. *Ersättningar och kostnader som betalas av statens medel.* Paragrafens 1 mom. motsvarar i sak 14 § i den nuvarande verkställighetslagen. Av statens medel betalas ersättningar till vittnen och sakkunniga som hörts på förordnande av tingsrätten, ersättningar till läkare för uppgifter enligt nämnda lag, kostnader för medling samt kostnader för tillfällig placering av barnet. Närmare stadganden om påförande och betalning av dessa ersättningar och kostnader ingår i den nuvarande verkställighetsförordningen. Motsvarande stadganden skall ingå i den nya förordning som utfärdas med stöd av 31 § i den föreslagna lagen.

I praktiken är nästan alla de ersättningar som betalas av statens medel arvoden åt medlare. Trots att medlingen enligt lagförslaget skall bli en uppgift som sköts av kommunen enligt socialvårdslagen, är det fortfarande motiverat att ett separat arvode betalas åt medlaren av statens medel. Medlingen har direkt samband med den verkställighet som sköts av staten och arvodet möjliggör en smidig medling som försnabbar verkställigheten. År 1993 betalade justitieministeriet ut arvoden ca 100 gånger och till ett sammanlagt belopp av ca 160 000 mark, vilket visar att statens utgift för medlararvoden är relativt liten.

Enligt det föreslagna 12 § 3 mom. kan tingsrätten förordna att barnet skall undersökas av en läkare. Vårdnadshavaren kan enligt stadgandet vid vite förpliktigas att föra barnet till läkarundersökning. I 2 mom. föreslås bli stadgat att till parten i förskott av statens

medel betalas de nödvändiga kostnaderna för resor och uppehålle för läkarundersökning, med iakttagande i tillämpliga delar av den i 12 § 3 mom. nämnda lagen om vissa blodundersökningar och andra undersökningar rörande ärftliga egenskaper. Enligt 4 § i den sistnämnda lagen krävs det för att kostnaderna skall kunna erläggas i förskott att parten utreder att han inte utan svårighet helt förmår betala dessa kostnader.

Enligt 3 mom. skall de ersättningar och kostnader som nämns i 1 och 2 mom. bäras av staten. Stadgandet motsvarar vad 1 mom. beträffar den nuvarande verkställighetslagen. Också i fråga om de kostnader som avses i 2 mom. är det motiverat att ha motsvarande stadganden. Enligt 6 § lagen om vissa blodundersökningar och andra undersökningar rörande ärftliga egenskaper åläggs parterna bara i undantagsfall att ersätta staten för de kostnader som betalats av statens medel.

29 §. *Handräckning.* Enligt 4 § 2 mom. och 15 § i lagförslaget kan utmätningsmannen verkställa ett beslut som gäller vårdnad om barn utan tingsrättens förordnande. Utmätningsmannen hämtar barnet om inte beslutet iaktas frivilligt. Vid hämtningen skall en företrädare för socialvårdsmyndigheten vara närvarande.

Också vid sådan s.k. direkt verkställighet som sköts av utmätningsmannen är avsikten att myndigheterna inte skall bli tvungna att med tillgripande av tvångsmedel hämta ett barn i strid med vad den person som har barnet hos sig önskar, om inte hämtningen är alldeles nödvändig. Avsikten är att sökandens motpart efter att ha fått meddelande om att barnet kommer att hämtas går med på att själv överlämna barnet. För att man skall komma därhän är det mycket viktigt att utmätningsmannen och socialvårdsmyndigheten samarbetar. I praktiken har medlarens agerande, som har fortgått efter det överexekutor fattat beslutet om hämtning, i de flesta fall lett till att barnet har överlämnats utan att beslutet har behövt verkställas med tvångsmedel.

I syfte att säkerställa ett smidigt samarbete mellan utmätningsmannen och socialvårdsmyndigheten föreslås i 1 mom. bli stadgat att socialvårdsmyndigheten på begäran skall lämna utmätningsmannen handräckning, för att den person hos vilken barnet befinner sig skall förmås att frivilligt iaktta beslutet.

Det här föreslagna 1 mom. lämpar sig också för de fall där utmätningsmannen utför verk-

ställighetsuppgifter med stöd av domstolens beslut. Också då är det med tanke på barnets bästa nödvändigt att utmätningsmannen och socialvårdsmyndigheten samarbetar, och en företrädare för socialvårdsmyndigheten måste vara närvarande när barnet hämtas.

Paragrafens 2 mom. har samband med det fall där ansökan om verkställighet med stöd av 4 § 1 mom. har lämnats till tingsrätten på någon annan ort än den där barnet eller sökandens motpart bor eller vistas. Tingsrätten skall då enligt 5 § 2 mom. med stöd av det här föreslagna 2 mom. begära handräckning av polisen för att utreda var barnet och sökandens motpart befinner sig. Stadgandet förpliktar polisen att lämna tingsrätten denna handräckning. Polisen kan t.ex. i tidskriften Poliis-sanomat publicera en s.k. notis om vistelseort. Också utmätningsmannen kan be om motsvarande handräckning av polisen.

Med stöd av 2 mom. kan domstolen och utmätningsmannen vid behov också i andra fall be polisen om handräckning. Polismyndigheten beslutar själv om lämnande av handräckning inom gränserna för sina befogenheter. Utmätningssmannen har rätt att av polisen få handräckning också med stöd av hänvisningsstadgandet i det föreslagna 10 § 3 mom., i enlighet med 3 kap. 30 § utsökningslagen, om han stöter på motstånd.

Handräckning av polisen skall dock med beaktande av karaktären av de verkställighetsärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt tillgripas bara i undantagsfall, utom då det gäller att få reda på var barnet och sökandens motpart bor eller vistas eller placering av barn enligt 24 § 2 mom. i lagförslaget och 48 a § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Stadgandena i verkställighetslagen om att åtgärderna skall utföras så skonsamt som möjligt och på ett sätt som inte upprör barnet gäller då också polisen. Man skall t.ex. undvika att använda uniformer och tjänstebilar med polisbeteckning.

30 §. *Verkställighet av beslut samt förordnanden om att barn skall återlämnas, vilka meddelats i en främmande stat.* I paragrafen föreslås ingå hänvisningar till vissa stadganden utanför verkställighetslagen med stöd av vilka i främmande stater meddelade beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt samt bortförande och underlåtenhet att återlämna barn skall verkställas i Finland huvudsakligen i enlighet med verkställighetslagen. I paragrafen

hänvisas också till stadgandet om verkställighet av sådana förordnanden enligt lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt som gäller återlämnande av barn. Avsikten med den föreslagna paragrafen är att göra det lättare att få reda på vilka stadganden som skall iakttas vid verkställighet som gäller barn.

Lagen om verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt tillämpas vanligen också vid verkställighet i Finland av beslut som meddelats i en främmande stat. Avgöranden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt, vilka meddelats i Norge, Sverige, Danmark eller Island, och som är verkställbara i Finland, verkställs utan särskild fastställelse, direkt på basis av verkställighetslagen. En hänvisning om detta ingår i 1 mom.

Ett beslut som meddelats i någon annan främmande stat verkställs i Finland när Helsingfors hovrätt med stöd av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt har fastställt att beslutet är verkställbart. Enligt 45 § i den sistnämnda lagen iakttas vid verkställigheten den föreslagna verkställighetslagen, dock så att verkställigheten inte mera får inledas efter det att barnet fyllt 16 år. På motsvarande sätt verkställs ett i 26 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt avsett beslut som meddelats i en främmande stat, om det har konstaterats att barnet utan tillstånd har förts bort eller inte återlämnats. I paragrafens 2 mom. hänvisas till dessa stadganden.

Om Helsingfors hovrätt med stöd av 30 lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt har förordnat att ett barn skall återlämnas, verkställs förordnandet i enlighet med 46 § i den nämnda lagen. Verkställigheten avviker på det sätt som framgår av det sistnämnda lagrummet från verkställigheten enligt verkställighetslagen; t.ex. anordnas ingen medling och barnet förordnas genast bli hämtat. En hänvisning till stadgandet om verkställighet av ett sådant förordnande ingår i 3 mom.

De beslut som nämns i 2 och 3 mom. sänds från Helsingfors hovrätt på tjänstens vägnar eller på partens begäran direkt till tingsrätten för verkställighet med stöd av 44 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, vilken också samtidigt föreslås bli ändrad.

31 §. *Närmare stadganden.* Enligt denna paragraf utfärdas närmare stadganden om verkställighet av lagen genom förordning. Ett utkast till förordning om verkställighet av beslut

som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt lämnas till det riksdagsutskott som behandlar lagförslaget.

32 §. *Ikraftträdelsestadgande.* Lagen föreslås träda i kraft i samband med reformen av lokalförvaltningen den 1 december 1996. Frågan om ikraftträdelsen har behandlats närmare i avsnitt 3 i detaljmotiveringen.

När lagen träder i kraft upphävs den nuvarande verkställighetslagen, till vilken det hänvisas bl.a. i 3 kap. 1 § 2 mom. utsökningslagen. Eftersom hänvisningen i utsökningslagen avser den nuvarande verkställighetslagen, föreslås i ikraftträdelsestadgandet bli stadgat att den i detta lagförslag avsedda lagen skall tillämpas i stället för den verkställighetslag som upphävs. Om övergångsstadganden föreslås bli särskilt stadgat genom lag. Det är meningen att övergångsstadgandena skall ingå i det lagförslag som gäller indragande av överexekutor.

1.2. Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt

44 §. *Sändande av beslut till tingsrätten.* När hovrätten har fastställt att ett beslut om vårdnad om barn eller umgängesrätt som har meddelats i en främmande stat kan verkställas eller har förordnat att ett barn skall återlämnas, skall den med stöd denna paragraf på tjänstens vägnar sända beslutet till den behöriga överexekutorn och uppmana denne att i brådskande ordning se till att beslutet verkställs. Men om hovrätten med stöd av 43 § 3 mom. har bestämt att det i en främmande stat meddelade beslutet kan verkställas först efter det att beslutet i fråga eller hovrättens beslut har vunnit laga kraft, sänds verkställighetsförordnandet till överexekutor först efter denna tidpunkt. Vid verkställigheten iakttas enligt 45 och 46 §§ med vissa undantag den nuvarande verkställighetslagen.

Eftersom uppgiften att besluta om verkställighet överförs från överexekutor till tingsrätten, föreslås att denna paragraf ändras så att hovrätten enligt 1 mom. på tjänstens vägnar skall sända förordnandena om återlämnande av barn till den behöriga tingsrätten i stället för till överexekutor.

När hovrätten har fastställt att ett i en främmande stat meddelat beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt eller ett sådant beslut enligt 26 § där det konstateras att

barnet utan tillstånd har förts bort eller inte återlämnats, kan verkställas i Finland, skall hovrätten enligt 2 mom. i den här föreslagna paragrafen på sökandens begäran sända beslutet och ansökan om verkställighet till den behöriga tingsrätten, om beslutet kan verkställas med stöd av 43 § 3 mom. Om verkställigheten av beslutet har uppskjutits med stöd av det sistnämnda stadgandet till dess beslutet har vunnit laga kraft, sänds verkställighetsförordnandet till tingsrätten först när beslutet har vunnit laga kraft. Om ansökan om verkställighet ingår i ansökan om fastställande av verkställbarheten, kan en kopia av ansökan sändas till tingsrätten. Hovrätten skall samtidigt uppmana tingsrätten att i brådskande ordning sörja för verkställigheten på det sätt som stadgas i 45 §.

För att beslutet skall kunna sändas för verkställighet i enlighet med 2 mom. krävs i motsats till vad som stadgas i den nuvarande 44 § en begäran av sökanden, eftersom sökanden inte alltid har behov att genast få beslutet verkställt på tjänstens vägnar. T.ex. om sökanden bor utomlands och har barnet i sin vårdnad, kan han på förhand redan innan barnet kommer till Finland begära att få verkställbarheten av beslutet om vårdnaden om barnet och umgängesrätten fastställd.

I de fall som här avses i 44 § 1 mom. kommer sådan (direkt) verkställighet på åtgärd av utmätningsmannen som avses i 4 § 2 mom. verkställighetslagen inte i fråga. I ett ärende som gäller återlämnande av ett barn sänds hovrättens beslut alltid på tjänstens vägnar till tingsrätten, som skall sörja för verkställigheten genom att förordna att barnet genast skall hämtas med stöd av den föreslagna 46 § 1 mom.

Ett sådant beslut som avses i 2 mom. verkställs i enlighet med 45 § med iakttagande i huvudsak av stadgandena i verkställighetslagen. Om beslutet inte på åtgärd av hovrätten har sänts till den behöriga tingsrätten, måste man vanligen separat ansöka om verkställighet hos tingsrätten, eftersom det sannolikt nästan utan undantag har gått tre månader sedan det beslut som skall verkställas och som av hovrätten fastställts som verkställbart meddelades.

45 §. *Verkställighet av beslut som meddelats i en främmande stat.* I paragrafens 1 mom. hänvisas till den nuvarande verkställighetslagen. Eftersom den föreslagna nya verkställighetslagen har ett namn som i någon mån

avviker från den nuvarande lagens namn, har i 45 § 1 mom. intagits en hänvisning till den nya lagen.

46 §. *Verkställighet av förordnanden om att barn skall återlämnas.* Ett förordnande om återlämnande av ett barn som meddelats med stöd av 30 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt sänds på tjänstens vägnar till tingsrätten på det sätt som nämns i 44 § 1 mom. i lagförslaget. Tingsrätten skall i bråds-kande ordning sköta verkställigheten. Förordnandet verkställs enligt det här föreslagna 46 § 1 mom. utan att motparten hörs, så att utmätningsmannen förordnas att genast hämta barnet, utan att medling anordnas. Tingsrätten sänder på tjänstens vägnar beslutet till utmätningsmannen. Till dessa delar motsvarar det föreslagna stadgandet paragrafens nuvarande 1 mom.

Vid verkställigheten av förordnandet skall enligt 1 mom. också i övrigt iaktas vad som stadgas i verkställighetslagen, om inte annat följer av 2 eller 3 mom. När det förordnas att ett barn skall hämtas kan beslut om säkrings-åtgärder enligt 19 § verkställighetslagen samtidigt fattas. Den som utan tillstånd håller ett barn hos sig kan t.ex. vid vite förpliktas att meddela den utmätningsman som kommer för att hämta barnet var barnet vistas, om det finns skäl att anta att barnets vistelseort hemlighålls. Därför är det inte längre nödvändigt att i momentet stadga om utsättande av vite som ett alternativ till hämtning, eftersom man utöver ett förordnande om hämtning alltid vid behov kan besluta om säkringsåtgärder enligt 19 § verkställighetslagen.

Verkställighetslagen kan enligt 1 mom. tillämpas på verkställigheten av ett förordnande om återlämnande av barn bara om inte annat följer av 2 eller 3 mom.

Paragrafens 2 mom. gäller de grunder på vilka verkställigheten av ett förordnande om återlämnande av ett barn kan förvägras. Stadgandet motsvarar nuvarande 46 § 2 mom. som gäller överexekutor, och som begränsar tillämpningen av 6 och 7 §§ i den nuvarande verkställighetslagen i det fall att ansökan om återlämnande av barnet har gjorts innan ett år förflutit från det att barnet fördes bort utan tillstånd. Det 2 mom. som föreslås bli ändrat begränsar på motsvarande sätt tillämpningen av 2 och 14 §§ i den nya verkställighetslagen. Verkställigheten kan förvägras bara på den grund att återlämnandet skulle ske mot barnets

vilja. Barnet förutsätts då ha uppnått en sådan ålder och mognad att dess vilja bör beaktas. Stadgandets ordalydelse, som avviker från ordalydelsen i 2 § verkställighetslagen, bygger på Haagkonventionen om bortförande av barn. Vid tolkningen av stadgandet kan man dock utgå från 2 § verkställighetslagen (RP 60/1993 rd).

Om ansökan om återlämnande av barnet har gjorts ett år efter det barnet bortfördes eller senare, skall 2 och 14 §§ i den föreslagna verkställighetslagen tillämpas på normalt sätt (reg.prop. 60/1993 rd.).

Också i 3 mom. finns stadganden som begränsar tillämpningen av verkställighetslagen i ärenden som gäller återlämnande av barn. I detta moment föreslås inga ändringar.

48 a §. *Interimistiska säkringsåtgärder.* Barnets förälder eller någon annan person som ensam anförtröts vårdnaden om barnet eller hos vilken barnet skall bo kan ansöka om verkställighet av beslutet om vårdnaden eller boendet i enlighet med den föreslagna verkställighetslagen. Då kan man också besluta om interimistiska säkringsåtgärder enligt 24 § i nämnda lag. Så kan man t.ex. förhindra att barnet utan tillstånd förs utomlands, ty i synnerligen bråds-kande fall kan man direkt av utmätningsmannen eller polismyndigheten yrka att barnet skall tas om hand.

När ett ärende som gäller vårdnaden om barnet är anhängigt vid domstol kan domstolen enligt 17 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt ge ett interimistiskt förordnande om hos vem barnet skall bo. Om det finns särskilda skäl kan domstolen förordna vem som skall anförtrösa vårdnaden om barnet till dess saken slutgiltigt avgörs. Det interimistiska förordnandet kan verkställas genast i enlighet med den föreslagna verkställighetslagen, och när verkställighetsärendet behandlas kan det förordnas om tillfällig placering av barnet enligt 24 § verkställighetslagen. Också på basis av ett interimistiskt förordnande om vårdnaden och boendet kan bråds-kande åtgärder enligt 2 mom. i den sistnämnda paragrafen vidtas, oberoende av om verkställighetsärendet redan är anhängigt eller inte. Så kan man genom att begära ett interimistiskt förordnande enligt 17 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt förhindra att ett barn utan tillstånd förs utomlands.

Vid gemensam vårdnad skall vårdnadshavarna enligt 4 och 5 §§ lagen angående vårdnad om

barn och umgängesrätt tillsammans besluta om barnets vistelseort, om inte annat har avtalats eller beslutats. Den ena vårdnadshavaren kan inte utan medgivande av den andra vårdnadshavaren t.ex. permanent föra ut barnet ur landet. Om han trots allt försöker göra det hinner den andra vårdnadshavaren inte alltid ansöka om ett genast verkställbart interimistiskt förordnande enligt 17 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Han kan inte heller yrka att barnet tillfälligt skall placeras enligt det föreslagna 24 § 2 mom. verkställighetslagen, om han inte har något verkställbart beslut.

Vårdnadshavaren kan i det fall som avses i föregående stycke be polisen förhindra att barnet förs ur landet så att hans rättigheter som vårdnadshavare kränks. I praktiken har man i vissa fall också utnyttjat möjligheten att på åtgärd av socialnämnden omhändertaga barnet i enlighet med barnskyddslagen. Barnet har då vanligen med stöd av barnskyddslagen placerats hos den andra vårdnadshavaren. Vårdnadshavaren har då fått en möjlighet att anhängiggöra ett ärende som gäller vårdnaden om barnet och dess boende, och i samband därmed kan ett interimistiskt förordnande enligt 17 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt meddelas.

Om man på åtgärd av polisen har förhindrat att barnet förts ur landet eller placerat barnet med stöd av barnskyddslagen är det dock inte sådana åtgärder som tillräckligt entydigt säkerställer barnets och vårdnadshavarnas ställning. Polisens befogenheter att ingripa i saken kan i mycket hög grad lämna rum för tolkning och åtgärderna enligt barnskyddslagen är inte alltid helt lämpliga i den aktuella situationen. Särskilt om vårdnadshavaren i en överraskande eller brådskande situation inte hinner eller kan begära ett interimistiskt förordnande enligt 17 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt och be att barnet med stöd av det tillfälligt placeras i brådskande ordning, är det motiverat att vårdnadshavaren på ett sätt som är jämförbart med 24 § 2 mom. i den föreslagna verkställighetslagen kan yrka att utmätningsmannen eller polismyndigheten tillfälligt placera barnet.

Av den orsak som nämns i föregående stycke föreslås att till lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt fogas en ny 48 a §, där det i 1 mom. stadgas att den ena av de gemensamma vårdnadshavarna kan yrka att

utmätningsmannen eller polismyndigheten omedelbart tar hand om barnet och tillfälligt placerar det i enlighet med 24 § 2 mom. i den föreslagna verkställighetslagen, om det finns grundad anledning att anta att den ena vårdnadshavaren utan den andra vårdnadshavarens samtycke ämnar föra barnet ur landet. Därtill förutsätts det att det på grund av att saken är brådskande inte är möjligt att förhindra att barnet förs ur landet genom en begäran om ett interimistiskt förordnande som genast är verkställbart.

Ett yrkande på en interimistisk säkringsåtgärd enligt 1 mom. kan göras bara av en av barnets gemensamma vårdnadshavare. T.ex. om den ena föräldern inte är vårdnadshavare kan han inte yrka att barnet tillfälligt skall tas om hand och placeras med stöd av det föreslagna stadgandet. Det kan inte heller socialnämnden göra. Eftersom det är frågan om en kraftig på barnet inriktad åtgärd som tryggar vårdnadshavarens (och därmed också barnets) rättigheter är det inte motiverat att ge någon annan än vårdnadshavaren rätt att yrka på säkringsåtgärder. Socialnämnden kan dock på begäran av en gemensam vårdnadshavare bistå honom vid ansökan om säkringsåtgärder. En företrädare för socialnämnden är också vanligen närvarande när åtgärden utförs, eftersom han beslutar var barnet skall placeras.

Det föreslagna stadgandet är i vissa fall också tillämpligt i en situation där föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet och barnet enligt avtal eller beslut skall bo hos den ena av dem. Också den av föräldrarna hos vilken barnet inte bor kan ha rätt att yrka på en sådan interimistisk säkringsåtgärd som avses här. Om den andra vårdnadshavarens rätt att bestämma om barnets boende är begränsad så att han inte får föra barnet ur landet, är det klart att förutsättningar för åtgärden finns. Trots att barnet enligt beslut eller avtal skall bo hos den ena av vårdnadshavarna skall vårdnadshavarna, enligt stadgandet om samarbete i 5 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, tillsammans besluta om byte av boningsort för barnet. Den vårdnadshavare hos vilken barnet skall bo får inte utan den andra vårdnadshavarens samtycke flytta barnet till en boningsort utomlands. Därmed kan en gemensam vårdnadshavare enligt förslaget yrka att en interimistisk säkringsåtgärd vidtas också om den vårdnadshavare hos vilken barnet skall bo utan den förstnämnda vårdnadshavarens sam-

tycke utan tillstånd ämnar föra barnet utomlands.

Socialnämnden kan vidta åtgärder för att förhindra att barnet förs ur landet i de fall då ett omhändertagande enligt barnskyddslagen är möjligt. Nämnden kan i detta begränsade fall utgående från barnets bästa försöka skydda också den från vårdnaden avskilda föräldrarnas och barnets verkliga vårdnadshavares rättigheter. Om barnet har tagits om hand av socialnämnden kan nämnden direkt med stöd av barnskyddslagen förhindra att barnet förs ur landet och härvid vid behov få handräckning av polisen.

För att det föreslagna stadgandet skall kunna tillämpas förutsätts det att det finns grundad anledning att anta att barnet kommer att föras ur landet utan tillstånd. Detta är fallet t.ex. då man vet att en biljett har köpts för barnet eller om barnet just före avresa påträffas på ett flygfält, i en hamn eller på någon motsvarande plats.

Enligt stadgandet måste barnet föras ur landet utan tillstånd, dvs. mot den vilja som uttryckts av den av de gemensamma vårdnadshavarna som i fallet i fråga har rätt att besluta om barnets vistelseort. Barnet kan inte anses bli fört ur landet utan tillstånd på det sätt som avses i det föreslagna stadgandet om t.ex. en vårdnadshavare som har giltigt pass reser på en semesterresa utomlands med barnet. Men om det också då finns grundad anledning att anse det mycket sannolikt att han försöker flytta barnet till en permanent vistelseort utomlands, kan åtgärder enligt det föreslagna 48 a § 1 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt vidtas. Också den av de gemensamma vårdnadshavarna hos vilken barnet inte bor eller den av föräldrarna som inte är vårdnadshavare kan under den tid som barnet enligt beslut eller avtal vistas hos honom på motsvarande sätt resa på semester utomlands tillsammans med barnet, om inte resandet har begränsats med stöd av umgängesrätten. Vårdnadshavaren eller den av de gemensamma vårdnadshavarna hos vilken barnet skall bo kan på det sätt som nämnts ovan förhindra att barnet utan tillstånd förs utomlands med stöd av den föreslagna 24 § verkställighetslagen.

För att en interimistisk säkringsåtgärd skall kunna vidtas krävs därtill att saken är så brådskande att det inte är möjligt att förhindra att barnet förs utomlands genom att begära ett interimistiskt förordnande enligt 17 § lagen

angående vårdnad om barn och umgängesrätt. I fråga om vad som är brådskande hänvisas till det som sagts i motiveringen till 24 § 2 mom. i den föreslagna verkställighetslagen. Närmast lämpar sig den här föreslagna 48 a § för de fall då ett barn t.ex. under ett veckoslut eller en helgdag påträffas på flygplatsen på väg utomlands med den ena av de gemensamma vårdnadshavarna. En interimistisk säkringsåtgärd kan i en sådan krissituation vidtas oberoende av om frågan om vårdnaden och boendet är anhängig vid domstol.

När barnet har omhändertagits av utmätningsmannen eller polismyndigheten skall socialvårdsmyndigheten i enlighet med 24 § 2 mom. i den föreslagna verkställighetslagen placera barnet på en lämplig anstalt eller i annan lämplig vård. I ett sådant fall är det ofta bäst för barnet om det placeras hos den vårdnadshavare som begärt åtgärden.

Utmätningsmannen eller polismyndigheten skall i enlighet med 24 § 3 mom. verkställighetslagen genast meddela om åtgärden till den tingsrätt inom vars domkrets åtgärden har vidtagits. I motsvarighet till detta stadgande konstateras här i början av 48 a § 2 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt att en interimistisk säkringsåtgärd genast på tjänstens vägnar skall föras till domstol för avgörande. Tingsrätten skall så snart som möjligt efter det meddelandet kommit in besluta om säkringsåtgärden med stöd av 24 § 1 och 4 mom. verkställighetslagen. Förutsättningarna för säkringsåtgärden bestäms dock i enlighet med den här föreslagna 48 a § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, en säkringsåtgärd kan vidtas bara för att förhindra att ett barn utan tillstånd förs utomlands. Tingsrätten kan besluta om placering av barnet, men inte om åtgärder enligt 19 § verkställighetslagen för att säkra verkställigheten. En sådan åtgärd kan inte vidtas enbart på basis av umgängesrätt, ty vid verkställighet av ett beslut som gäller rätt till umgänge med barnet kan begäran om placering av barnet göras bara i enlighet med 24 § 1 mom. verkställighetslagen.

Enligt den föreslagna paragrafen är domstolens beslut om tillfällig placering av barnet i kraft den tid domstolen bestämmer, högst en vecka. Åtgärden skall också inom denna tid i enlighet med 24 § 4 mom. verkställighetslagen genast återkallas om den är obefogad. Förordnandet om tillfällig placering av barnet förfaller

när den tid som anges i domstolens beslut löper ut. Tiden kan inte förlängas. Barnet är under den tid som anges i beslutet på åtgärd av socialvårdsmyndigheten placerat på anstalt eller i annan lämplig vård. Om barnet är placerat hos vårdnadshavaren är placeringsförordnandet jämförbart med ett förordnande om barnets boende.

Om frågan om vårdnaden eller boendet inte är anhängig vid domstol när beslutet om interimistiska säkringsåtgärder fattas, kan den som ansöker om säkringsåtgärden vid behov under den aktuella tiden av högst en vecka anhängiggöra denna fråga och av domstolen få ett interimistiskt förordnande beträffande boendet eller vårdnaden i enlighet med 17 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Om saken redan är anhängig kan den domstol som behandlar ärendet på begäran meddela motsvarande förordnande. För att avgöra allvarliga konflikter mellan de gemensamma vårdnadshavarna kan det med tanke på barnets bästa vara nödvändigt att anhängiggöra ärendet och begära ett interimistiskt förordnande.

Beträffande interimistiska säkringsåtgärder enligt den föreslagna 48 a § gäller enligt 2 mom. i övrigt i tillämpliga delar vad som i 24 § i den föreslagna verkställighetslagen stadgas om motsvarande åtgärder. Åtgärden skall därmed i enlighet med 2 § verkställighetslagen vidtas så att barnets vilja beaktas och den skall i enlighet med 3 § verkställighetslagen utföras på ett så skonsamt sätt som möjligt. Det är dock inte nödvändigt att en företrädare för socialvårdsmyndigheten är närvarande när åtgärden vidtas, även om man alltid bör eftersträva detta. Utmättningsmannen och polismyndigheten kan på vårdnadshavarens yrkande omhänderta barnet inom sitt eget verksamhetsområde, åtgärden måste därmed vanligen vidtas av denna myndighet på den ort där barnet påträffas. Enligt den föreslagna 1 kap. 4 § 5 punkten utsökningslagen skall utmättningsmannen själv besluta om åtgärden. Tingsrätten behandlar ärendet i en sammansättning med en domare och beträffande behandlingen gäller i tillämpliga delar vad som konstateras i motiveringen till 24 § i den föreslagna verkställighetslagen. I tingsrättens beslut kan då det gäller placering av barnet, med beaktande av 27 § verkställighetslagen, ändring inte sökas genom besvär. Klagan över beslutet kan dock utan tidsbegränsning anföras hos hovrätten. Eventuella

kostnader för placeringen betalas enligt 28 § verkställighetslagen av statens medel.

I 7 kap. 3 § rättegångsbalken stadgas om s.k. allmänna säkringsåtgärder, genom vilka man på förhand kan försöka säkra olika privat- och offentligrättsliga intressen. Rättspraxis får avgöra i vilken utsträckning man med stöd av detta stadgande kan besluta om förebyggande säkring i ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt. De enligt förslaget kompletterade stadgandena i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt samt den nya verkställighetslagen är dock avsedda att i första hand trygga parternas rättigheter. Vid verkställighet enligt verkställighetslagen är det enligt lagens 19 § 3 mom. uttryckligen förbjudet att vidta åtgärder enligt 7 kap. 3 § rättegångsbalken.

Också en vårdnadshavare som utan tillstånd för ett barn utomlands kan göra sig skyldig till ett straffbart förfarande enligt det nya straffstadgandet i 25 kap. 5 § strafflagen (578/95) om egenmäktigt omhändertagande av barn.

Ikraftträdelsestadgande. Det föreslås att lagen träder i kraft den 1 december 1996. Om övergångsstadganden stadgas särskilt genom lag.

1.3. Utsökningslagen

I 1 kap. 4 § utsökningslagen finns ett stadgande om när utmättningsmannen ensam är behörig. Utmättningsmannen skall själv utföra de verkställighetsåtgärder som nämns i lagrummet. Han kan inte förordna en biträdande utmättningsman att utföra dessa verkställighetsåtgärder.

Enligt 4 § 2 mom. i den föreslagna verkställighetslagen kan ansökan om verkställighet av ett beslut som gäller vårdnad om barn göras direkt till utmättningsmannen om mindre än tre månader har förflutit från det beslutet meddelades. Utmättningsmannen kan då med stöd av 15 § 1 mom. i den sistnämnda lagen hämta barnet, om beslutet inte iakttagits frivilligt. Socialnämnden skall enligt 29 § på begäran lämna utmättningsmannen handräckning för att den hos vilken barnet finns skall förmås att frivilligt iaktta beslutet.

Vanligen är det domstolen som beslutar om verkställigheten av ett vårdnadsbeslut. Vid verkställighet utan förordnande av tingsrätten använder utmättningsmannen samma slags be-

slutanderätt som domstolen. Vid sådan direkt verkställighet av ett vårdnadsbeslut måste man också då de egentliga verkställighetsåtgärderna vidtas pröva förutsättningarna för verkställigheten. Utmätningssmannen måste t.ex. i enlighet med 15 § 2 mom. verkställighetslagen överföra ärenden till tingsrätten.

Utmätningssmannen måste också sköta verkställighet som bygger på tingsrättens beslut. Härvid är det vanligen frågan om hämtning av barn, och utmätningssmannen måste iakttä stadgandena i 2 eller 3 § i den föreslagna verkställighetslagen om beaktande av barnets vilja samt sättet att utföra åtgärder som gäller barn. Även om en företrädare för socialvårdsmyndigheten är närvarande vid hämtningen är det utmätningssmannen som ansvarar för verkställigheten. Vid verkställigheten av beslutet kan det bli aktuellt att använda prövningsrätt på annat sätt än vid normal verkställighet. Utmätningssmannen har också på grund av sin ställning bättre möjligheter än biträdande utmätningssmannen att agera så att parten i fråga på uppmaning av utmätningssmannen frivilligt överlämnar barnet utan att hämtningsbeslutet behöver verkställas genom tvång.

Av ovan nämnda orsaker föreslås att till 1 kap. 4 § 1 mom. utsökningslagen fogas en ny 5 punkt, enligt vilken en biträdande utmätningssman inte får besluta om verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt. Utmätningssmannen skall enligt detta stadgande själv besluta t.ex. om inledande av verkställighet med stöd av 4 § 2 mom. och 15 § 1 mom. i den föreslagna verkställighetslagen, om överföring av ärenden med stöd av 15 § 2 mom., om omedelbart omhändertagande av ett barn med stöd av 24 § 2 och 3 mom. samt 48 a § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt samt om begärande av handräckning med stöd av 29 § verkställighetslagen. Utmätningssmannen skall också själv ansöka om utdömande av ett förelagt vite och om föreläggande av nytt vite enligt 21 § 1 mom. i den föreslagna verkställighetslagen. Utmätningssmannen kan inte förordna en biträdande utmätningssman att utföra dessa verkställighetsuppgifter. Biträdande utmätningssmannen kan dock på förordnande av utmätningssmannen utföra sådana verkställighetsuppgifter som inte förutsätter utövande av egentlig slutanderätt. Men om man t.ex. i samband med hämtning av ett barn måste besluta att avbryta eller uppskjuta verkställigheten med stöd av 2 och 3 §§ i den

föreslagna verkställighetslagen, är det utmätningssmannen själv som måste fatta beslutet.

På grund av den nya 5 punkt som fogas till 1 mom. föreslås en ändring av teknisk natur i 4 punkten.

Ikraftträdelsestadgande. Det föreslås att lagen träder i kraft den 1 december 1996.

1.4. Socialvårdslagen

Det är oklart vilken status medlingen enligt den gällande verkställighetslagen skall ges. Detta har lett till att t.ex. anvisningarna och utbildningen för medlarna har varit bristfälliga. Stadgandena i 6 och 9 §§ i den föreslagna verkställighetslagen, vilka gäller förordnande och tillsättande av en medlare, innebär att medlingen blir mera intimt förbunden med kommunens verksamhet. I syfte att reglera medlingens status föreslås också 17 § 2 mom. socialvårdslagen bli ändrat så att kommunen som en social service enligt den sistnämnda lagen skall sörja för ordnande av de åtgärder som hör till sådan medling som ordnas vid verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt. Medlingen enligt verkställighetslagen kan väl jämföras med t.ex. medling i familjefrågor, som nämns i samma lagrum.

Av den föreslagna ändringen följer att den allmänna planeringen, styrningen och övervakningen av medlingen enligt verkställighetslagen hör till social- och hälsovårdsministeriet och inom länet till länsstyrelsen. Kommunen skall se till att medlingen planeras och genomförs i enlighet med socialvårdslagen och verkställighetslagen. På medlingsverksamheten tillämpas också lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården. Enligt 28 § i den föreslagna verkställighetslagen skall dock kostnaderna för utförandet av medlingen enligt 6 §, dvs. medlarens arvode och ersättningen för hans kostnader, betalas av statens medel.

Ikraftträdelsestadgande. Lagen föreslås träda i kraft den 1 december 1996.

1.5. Äktenskapslagen

I 20—23 a §§ äktenskapslagen ingår stadganden om medling i familjefrågor. Medlaren i familjefrågor skall fästa särskilt avseende vid att de minderåriga barnens ställning blir tryg-

gad. Det är en tolkningsfråga om medlarna i familjefrågor kan ge hjälp och stöd när äktenskapet redan har upphört eller när barnets föräldrar inte är gifta med varandra. Hjälp av medlaren i familjefrågor kan, om den ges på parternas begäran, också i dessa fall vara ett bra sätt att försöka lösa konflikter som gäller vårdnaden om barn och umgängesrätten. Medling skall kunna anlitas redan innan ansökan om verkställighet enligt verkställighetslagen görs. Så kan man kanske undvika att beslut måste verkställas genom tvång och att konflikterna mellan parterna i samband därmed ytterligare spetsas till.

Av den anledning som nämns i föregående stycke föreslås att till 20 § äktenskapslagen fogas ett nytt 3 mom., enligt vilket medlarna i familjefrågor på begäran kan ge hjälp och stöd också när det uppstår konflikter beträffande iakttagandet av ett beslut eller ett avtal som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt.

Ikraftträdelsestadgande. Lagen föreslås träda i kraft den 1 december 1996.

1.6. Lagen om verkställighet av straff

Enligt 6 kap. 12 § 1 mom. lagen om verkställighet av straff får indrivningen i utskökningsväg av böter som förvandlats inte längre fortsättas när underrättens beslut i ett mål om bestämmande av förvandlingsstraff har avkunnats.

Enligt 23 § i den föreslagna verkställighetslagen fortsätter indrivningen i utskökningsväg av viten som dömts ut och som varit föremål för förvandling, om förvandlingsstraff inte med stöd av nämnda lagrum har fastställts. I 6 kap. 12 § 1 mom. lagen om verkställighet av straff föreslås för tydlighetens skull en hänvisning till det här nämnda stadgandet i verkställighetslagen.

Ikraftträdelsestadgande. Lagen föreslås träda i kraft den 1 december 1996. Om övergångsstadganden stadgas särskilt genom lag.

1.7. Viteslagen

Enligt 2 § 2 mom. viteslagen tillämpas lagen inte på sådana viten, hot om tvångsutförande eller hot om avbrytande som föreläggs av allmän domstol eller utskökningsmyndighet. Dessa stadganden i viteslagen förslås enligt 22 §

verkställighetslagen bli tillämpliga också vid verkställighet som gäller barn. Därför föreslås 2 § 2 mom. viteslagen bli ändrat så att det i annan lag kan stadgas särskilt om tillämpningen av viteslagen på viten och andra hot som avses i sistnämnda lag och som föreläggs av domstol eller utskökningsmyndighet.

Ikraftträdelsestadgande. Lagen föreslås träda i kraft den 1 december 1996.

2. Närmare stadganden och bestämmelser

I den nya verkställighetsförordning som skall utfärdas med stöd av den föreslagna verkställighetslagen intas närmare stadganden om verkställighet av lagen. Ett utkast till förordning sänds till det riksdagsutskott som behandlar förslaget.

Om avgifterna för behandling av verkställighetsärenden i domstol stadgas särskilt. Om utskökningsavgifter för verkställighet som utförs av utmätningssmannen stadgas i lagen och förordningen om utskökningsavgifter.

Det är meningen att förordningarna skall utfärdas samtidigt som förordningen om de föreslagna lagarnas ikraftträdande.

3. Ikraftträdande

Så som konstateras i punkt 6.1. i den allmänna motiveringen har denna proposition samband med den proposition med förslag till revidering av lagstiftningen om utskökningsmyndigheterna och ändringssökande i utskökningsärenden som inom kort på nytt skall avläsas till riksdagen. De lagar som ingår i den propositionen har föreslagits träda i kraft i samband med lokalförvaltningsreformen den 1 december 1996.

För att de föreslagna lagarna som gäller utskökningsmyndigheterna och ändringssökande i utskökningsärenden skall kunna träda i kraft måste överexekutorsinstitutionen dras in. I den föreslagna verkställighetslagen överförs en del av överexekutors uppgifter till tingsrätten och utmätningssmannen. Vid justitieministeriet bereds också lagförslag som går ut på att de uppgifter som ännu kvarstår hos överexekutor överförs till andra myndigheter. Det föreslås att behövliga övergångsstadganden utfärdas särskilt genom lag.

Det ändamålsenligaste vore att de lagar som

ingår i denna proposition träder i kraft samtidigt som de andra nämnda reformerna och att gemensamma övergångsstadganden utarbetas för dem. På grund av den oklara situationen i lokalförvaltningsreformen har förevarande proposition uppgjorts som en självständig proposition. Därför kan de föreslagna lagarna vid

behov träda i kraft vid den föreslagna tidpunkten oberoende av lokalförvaltningsreformen om det om dessa stadgas särskilda övergångsstadganden.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 kap.

Allmänna stadganden

1 §

Tillämpningsområde

Domstolens beslut och interimistiska förordnanden (*beslut*) beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt verkställs på det sätt som stadgas i denna lag. Vad som i denna lag stadgas om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn skall iakttas också vid verkställighet av domstolens beslut och interimistiska förordnanden om hos vem barnet skall bo samt beslut om överlämnande av barnet till dess vårdnadshavare.

Ett avtal som det i 6 § socialvårdslagen nämnda kommunala organet (*socialvårdsmyndigheten*) har fastställt i enlighet med 8 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt verkställs i den ordning som bestäms i denna lag, på samma sätt som ett domstolsbeslut som har vunnit laga kraft.

Vad som i denna lag stadgas om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt tillämpas också vid ansökan om att ett barn skall överlämnas till dess lagliga vårdnadshavare eller om att umgängesrätten skall verkställas, om barnet vårdas av någon annan än den som i egenskap av vårdnadshavare, med stöd av umgängesrätt eller på någon annan laglig grund har rätt att hålla barnet hos sig, även om det mot den som har barnet i sin vård inte finns något sådant beslut eller avtal som avses i 1 eller 2 mom. Ansökan om överlämnande av barnet kan dock

inte med stöd av 4 § 2 mom. göras hos utmätningsmannen.

Om verkställighet av beslut som har meddelats i en främmande stat samt av förordnanden om återlämnande av barn stadgas i 30 §.

2 §

Beaktande av barnets vilja

Har ett barn fyllt 12 år får verkställighet inte ske mot barnets vilja. Om ett barn är yngre än 12 år får verkställighet inte heller ske mot dess vilja, om barnet är så utvecklat att avseende kan fästas vid dess vilja.

3 §

Skyddande av barnet i samband med verkställighet

Hämtning av barn och andra åtgärder som gäller barn skall utföras så hänsynsfullt som möjligt och på ett sätt som inte upprör barnet.

Vid hämtningen skall en företrädare för socialvårdsmyndigheten vara närvarande. Denne skall vid behov också tillkalla en läkare.

Om hämtningen inte kan ske eller en annan åtgärd inte kan vidtas på grund av att barnet är sjukt eller i upprört sinnestillstånd eller av någon annan orsak, skall den uppskjutas till en senare tidpunkt.

4 §

Ansökan om verkställighet

Verkställighet söks hos den tingsrätt inom vars domkrets barnet eller sökandens motpart

är bosatt eller där någondera av dem vistas. Om det inte har kunnat utredas på vilken ort barnet eller sökandens motpart bor eller vistas, skall verkställighet sökas hos den tingsrätt inom vars domkrets sökanden bor eller, om han inte bor i Finland, hos Helsingfors tingsrätt.

Verkställighet av ett beslut som gäller vårdnaden om ett barn kan dock sökas hos utmätningssmannen på den ort där barnet bor eller vistas, om mindre än tre månader har förflutit från det beslutet meddelades.

Ansökan om verkställighet skall göras skriftligen. Till ansökan skall fogas beslutet i original eller kopia styrkt av den myndighet som har meddelat beslutet.

5 §

Överföring av ett ärende

Om tingsrätten finner att den inte är behörig att behandla ansökan, skall den på sökandens begäran överföra ärendet till en behörig domstol. En behörig tingsrätt kan överföra ärendet till en annan behörig domstol, om det uppenbart är mera ändamålsenligt att ärendet behandlas där.

Om verkställighet med stöd av 4 § 1 mom. har sökts hos tingsrätten på sökandens boplisort eller hos Helsingfors tingsrätt, skall denna begära handräckning av polisen med stöd av 29 § 2 mom. för att få reda på var barnet och sökandens motpart vistas. Om det då konstateras att också en annan tingsrätt är behörig, kan ärendet överföras i enlighet med 1 mom. Till dess ärendet har överförts skall tingsrätten dock i ärendet vidta de åtgärder som enligt denna lag ankommer på den.

Den överförande tingsrättens beslut och andra åtgärder i ärendet är i kraft tills den tingsrätt till vilken ärendet har överförts beslutar något annat. Ärendet får inte återföras, om inte nya särskilda skäl kräver det. Om den tingsrätt till vilken ärendet har överförts från en icke behörig tingsrätt anser att den inte är behörig i ärendet skall den avvisa ärendet.

2 kap.

Medling

6 §

Förordnande av medlare

När ansökan har inkommit till tingsrätten

skall denna ge en person som utsetts med stöd av 9 § (*medlare*) i uppgift att anordna medling i saken. Om det finns grundad anledning kan tingsrätten förordna också någon annan lämplig person till medlare.

Förordnande om medling skall inte ges, om 1) mindre än tre månader har förflutit från det beslutet meddelades, om det inte finns särskild anledning att ordna medling,

2) barnets bästa kräver att beslutet av vägande skäl genast verkställs, eller

3) det med beaktande av tidigare ordnad medling är uppenbart att medlingen inte leder till resultat.

7 §

Medlingens syfte och anordnande av medling

Syftet med medlingen är att förmå parterna att iakttä beslutet.

Medlaren skall genast personligen ta kontakt med parterna. Han skall också försöka ordna en gemensam förhandling mellan parterna.

Medlaren skall personligen samtala med barnet, om detta är möjligt med beaktande av barnets ålder och utvecklingsnivå. Vid samtalet skall medlaren försöka utreda barnets egna önskemål och åsikter på det sätt som stadgas i 11 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt.

Tingsrätten kan ge medlaren närmare anvisningar om hur uppgiften skall utföras.

8 §

Medlarens rapport och tystnadsplikt

Medlaren skall inom en av tingsrätten bestämd tid tillställa denna en rapport över de åtgärder han har vidtagit. Denna tid får inte utan tvingande skäl bestämmas vara längre än fyra veckor.

Om medlingen inte har lett till resultat skall i rapporten opartiskt och sanningsenligt framföras de omständigheter som kan ha betydelse för avgörandet i saken.

Om tingsrätten anser att medlarens rapport är bristfällig, eller om det vid behandlingen av ärendet har framkommit nya omständigheter som påkallar en komplettering av rapporten, skall medlaren komplettera sin rapport inom en av tingsrätten bestämd tid.

Beträffande medlarens tystnadsplikt gäller vad som stadgas i socialvårdslagen. I medlarens rapport kan dock intas också sådana uppgifter

som skall hemlighållas, om detta är nödvändigt med hänsyn till barnets bästa. En uppgift som har intagits i rapporten skall hållas hemlig. Domstolen får överlämna uppgiften bara åt en part i det ärende för vars behandling uppgiften har erhållits, och åt en annan domstol eller myndighet som deltar i verkställigheten av samma beslut.

9 §

Tillsättande av medlare

Socialvårdsmyndigheten skall tillsätta ett tillräckligt antal personer för att i kommunen sköta de medlingsuppgifter som avses i 6—8 §§. Till medlare kan utses endast personer som är inkomna i uppfostrings- och familjerådgivningsarbete eller i barnskyddsarbete. Tingsrätten skall utan dröjsmål underrättas om tillsättandet och återkallandet av det.

3 kap.

Behandlingen av ärenden

10 §

Tillämpliga stadganden

Om inte någon annat stadgas i denna lag, skall på domstolsbehandlingen av ett verkställighetsärende tillämpas vad som stadgas om ansökningsärenden.

Tingsrätten är domför med ordföranden ensam. Ansökan om ändring skall genast sändas från tingsrätten till hovrätten, och hovrätten skall genast besluta om avbrytande av verkställigheten enligt 25 §. Ärendet skall i alla rättsinstanser behandlas som brådskande.

Angående utmätningsmannens verkställighetsåtgärder gäller, om inte något annat stadgas i denna lag, i tillämpliga delar vad som i utsökningslagen stadgas om verkställighet av dom eller beslut samt om kostnader och sökande av ändring.

11 §

Hörande av barn i domstol

Domstolen kan höra barnet med iakttagande i tillämpliga delar av 11 § och 15 § 2 mom. lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt.

12 §

Annan utredning

Om ärendet behandlas vid domstolens sammanträde, kan medlaren kallas till sammanträdet för att höras.

Om det är nödvändigt för att saken skall bli utredd skall domstolen inhämta ett utlåtande av en statlig eller kommunal myndighet och höra personer som kan lämna uppgifter om saken. En person som hörs i domstolen kan yppa en uppgift som enligt vad som stadgas eller bestäms skall hållas hemlig, om uppgiften med stöd av 8 § 4 mom. har intagits i medlarens rapport. När medlarens rapport innehållande uppgifter som skall hållas hemliga läggs fram i domstolen eller när en person som blir hörd yppar sådana uppgifter, skall den muntliga behandlingen till behövliga delar förrättas utan att allmänheten är närvarande, och rättegångsmaterialet skall till behövliga delar hållas hemligt med iakttagande i tillämpliga delar av lagen om offentlighet vid rättegång (945/84).

Domstolen kan också bestämma att barnet skall undersökas av en läkare som har anvisats av socialvårdsmyndigheten. Beträffande den skyldighet att iaktta förordnandet som skall åläggas vårdnadshavaren gäller vad som stadgas i lagen om vissa blodundersökningar och andra undersökningar rörande ärftliga egenskaper (702/75).

13 §

Precisering av villkoren för umgängesrätten

När domstolen beslutar om verkställighet av ett beslut som har vunnit laga kraft kan den på begäran precisera eller göra mindre ändringar i villkoren för umgängesrätten, om detta främjar möjligheterna att utöva umgängesrätten och är i barnets intresse.

14 §

Avslag på ansökan med beaktande av barnets bästa

Tingsrätten skall avslå ansökan, om det på grund av att förhållandena har ändrats eller av någon annan anledning uppenbart strider mot barnets intresse att beslutet verkställs.

Om ansökan dock gäller överlämnande av barnet till dess lagliga vårdnadshavare med stöd av 1 § 3 mom., kan tingsrätten avslå ansökan endast

1) om barnet med vårdnadshavarens sam-

tycke har getts i någon annans vård och det finns skäl att anta att det med beaktande av vårdförhållandets längd, kontakten mellan barnet och vårdnadshavaren samt arten av förhållandet mellan dem skulle kunna strida mot barnets bästa att barnet återlämnades till vårdnadshavaren, eller

2) om det annars av synnerligen vägande skäl är i barnets intresse att frågan om vårdnaden prövas av domstol.

Tingsrätten skall i sitt beslut nämna de omständigheter som ligger till grund för avslaget.

När tingsrätten har avslagit ansökan med stöd av 1 eller 2 mom. kan frågan om vårdnaden om barnet eller umgängesrätten eller om överlämnande av barnet anhängiggöras vid domstol genom ansökan av sökanden eller socialnämnden i enlighet med lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, om inte saken redan är anhängig vid domstol. Också sökandens motpart kan anhängiggöra saken. Tingsrätten skall underrätta parterna och socialnämnden om deras rätt att föra saken till domstol. Om saken redan är anhängig vid domstol skall tingsrätten underrätta denna domstol om sitt beslut.

15 §

Verkställighet utan förordnande av domstol

När utmätningsmannen beslutar om verkställighet med stöd av 4 § 2 mom. skall han hämta barnet, om beslutet inte iakttas frivilligt.

Om utmätningsmannen dock anser att verkställigheten kräver föreläggande av vite i stället för hämtning, skall han överföra ärendet till den tingsrätt som avses i 4 § 1 mom. Han skall förfara på samma sätt om omständigheterna efter det beslutet meddelades har förändrats och detta kan ha betydelse för verkställigheten eller om det i saken av särskilda skäl borde ordnas medling eller om det finns någon annan grundad anledning till en överföring.

När utmätningsmannen överför ett ärende skall han i sitt beslut ange orsaken till överföringen.

16 §

Hur ett ärende som gäller vårdnaden om barnet och umgängesrätten påverkar behandlingen av verkställighetsärendet

Den omständigheten att ett ärende som

gäller vårdnaden om barnet och umgängesrätten är anhängigt utgör inte hinder för verkställigheten av ett beslut, om verkställigheten av beslutet inte har förbjudits eller det inte har förordnats att verkställigheten skall avbrytas, eller om inte något annat verkställbart beslut eller interimistiskt förordnande har meddelats om vårdnaden eller umgängesrätten.

Ett ärende som gäller vårdnaden om ett barn och umgängesrätten och ett verkställighetsärende enligt denna lag kan inte behandlas vid samma rättegång.

4 kap.

Verkställighetsförordnande och tvångsmedel

17 §

Verkställighet av vårdnadsbeslut

När domstolen beslutar att ett beslut som gäller vårdnaden om ett barn skall verkställas, skall sökandens motpart förpliktas att överlämna barnet till sökanden.

Verkställigheten kan förordnas ske antingen så att det bestäms att barnet skall hämtas eller så att motparten vid vite förpliktas att överlämna barnet.

Om utmätningsmannens rätt att utan tingsrättens förordnande hämta barnet stadgas i 15 § 1 mom.

18 §

Verkställighet av beslut som gäller umgängesrätt

Ett beslut som gäller umgängesrätt verkställs så att sökandens motpart förpliktas att tillåta sammanträffanden mellan barnet och sökanden samt att vidta andra åtgärder för att sammanträffandena skall komma till stånd på det sätt som bestämts i det beslut som skall verkställas.

Verkställigheten skall förordnas ske så att sökandens motpart vid vite förpliktas att fullgöra vad som bestäms i beslutet.

Verkställigheten av ett beslut om umgängesrätten kan dock förordnas att ske så att det bestäms att barnet skall hämtas, om det kan anses sannolikt att sammanträffandet inte annars kommer till stånd, och om det finns synnerligen vägande skäl till detta med tanke på barnets bästa. Om det är sannolikt att sökandens motpart inte heller senare kommer att iakttä beslutet om umgängesrätten, kan det bestämmas att hämtningen skall gälla flera för

barnet särskilt viktiga sammanträffanden under en sex månaders period, räknat från den dag då beslutet om hämtning meddelades.

19 §

Åtgärder för säkrande av verkställigheten

När domstolen bestämmer att ett beslut som gäller vårdnad och umgängesrätt skall verkställas kan den utöver de förpliktelser som nämns i 17 och 18 §§

1) förordna att sökandens motpart inte får byta vistelseort för barnet eller placera barnet i vård utanför hemmet,

2) förplikta sökandens motpart att meddela barnets vistelseort,

3) förplikta sökanden att vara närvarande när barnet hämtas,

4) bestämma att sökanden före tidpunkten för sammanträffandet med eller omhändertagandet av barnet skall meddela om han är förhindrad att träffa barnet eller att hålla det hos sig,

5) förplikta sökanden eller sökandens motpart att deponera sitt giltiga pass eller barnets pass hos utmätningsmannen,

6) förplikta sökanden eller sökandens motpart att på annat sätt göra någonting eller förbjuda dem att göra någonting eller

7) förordna något annat som är förpliktande för sökanden eller motparten och som behövs för att säkra verkställigheten och skydda barnets intresse.

De förpliktelser som åläggs för att säkra verkställigheten skall förordnas bli fullgjorda vid vite.

Vid verkställighet enligt denna lag kan det inte beslutas om säkringsåtgärder med stöd av 7 kap. 3 § rättegångsbalken.

20 §

Föreläggande av vite

Vite föreläggs till ett visst belopp.

Av särskilda skäl kan vitet dock föreläggas så att dess storlek bestäms på basis av tid (*löpande vite*). Löpande vite föreläggs så att för vitet bestäms ett fast grundbelopp och ett tilläggsbelopp för varje i föreläggandet angiven tidsperiod (*vitesperiod*) inom vilken beslutet inte har iakttagits. För verkställighet av umgängesrätt kan löpande vite också föreläggas så att det fastställs ett tilläggsbelopp som skall betalas för varje gång som beslutet inte har

iakttagits. Ett löpande vite kan föreläggas för en tidsperiod på högst sex månader, räknat från den dag då vitet förelades.

Den domstol som har förelagt vitet skall omedelbart underrätta den som förpliktelsen gäller om förpliktelsen och vitet.

Nytt vite får inte föreläggas, om inte frågan om utdömande av det tidigare vitet har behandlats och den tidsperiod för vilken löpande vite har förelagts inte har gått till ända.

21 §

Utdömande av vite

Om en part har underlåtit att uppfylla en förpliktelse som har ålagts honom, kan domstolen på ansökan av hans motpart döma ut vitet, även om beslutet om vitesföreläggande inte har vunnit laga kraft. Om det har bestämts att ett barn skall hämtas kan också utmätningsmannen ansöka om att ett vite som med stöd av 19 § har förelagts i syfte att säkerställa hämtningen skall dömas ut och att nytt vite skall föreläggas.

Innan ett vite döms ut skall parten beredas tillfälle att bli hörd. Vitet kan inte dömas ut, om parten visar att han har haft en godtagbar orsak att inte uppfylla sin förpliktelse eller om förpliktelsen har uppfyllts innan beslutet om utdömande av vitet har meddelats.

22 §

Tillämpning av viteslagen

Vid föreläggande och utdömande av vite enligt denna lag iakttas därtill i tillämpliga delar 8 §, 11 §, 12 § 2 mom. samt 13 § viteslagen (1113/90).

23 §

Indrivning av vite och bestämmande av förvandlingsstraff

Vite som har dömts ut med stöd av denna lag indrivs i utsökningsväg och den bötfällda instäms till rättegång för fastställande av förvandlingsstraff i enlighet med 6 kap. 5 och 6 §§ lagen om verkställighet av straff. För vite får förvandlingsstraff dock inte dömas ut, om inte vägande skäl det kräver. Om förvandlingsstraff inte har bestämts, fortsätter indrivningen i utsökningsväg av de viten som varit föremål för förvandling.

5 kap.

Särskilda stadganden

24 §

Interimistiska säkringsåtgärder

Om det finns skäl att anta att ett barn i syfte att förhindra verkställigheten kommer att föras ur landet eller flyttas från ställe eller om saken annars är brådskande, kan den domstol som behandlar verkställighetsärendet, för att säkra verkställigheten, omedelbart och utan att höra motparten bestämma att socialvårdsmyndigheten tillfälligt skall placera barnet på en anstalt som ägs eller upprätthålls av staten, kommunen eller en samkommun eller i annan lämplig vård eller besluta om åtgärder för säkrande av verkställigheten enligt 19 § (*interimistisk säkringsåtgärd*). Placering av barnet för att tillgodose umgängesrätten kan förordnas endast om barnets bästa av synnerligen vägande skäl kräver det.

I synnerligen brådskande fall som avses i 1 mom. och där det inte finns möjlighet att begära domstolens förordnande i saken kan utmätningsmannen eller polismyndigheten på vårdnadshavarens yrkande, i syfte att säkra verkställigheten av ett beslut som gäller vårdnaden om barnet, omedelbart ta hand om barnet, oberoende av om ett verkställighetsärende enligt denna lag är anhängigt. Socialvårdsmyndigheten skall då placera barnet i enlighet med 1 mom.

Utmätningsmannen eller polismyndigheten skall omedelbart meddela om en åtgärd enligt 2 mom. till den domstol som behandlar verkställighetsärendet eller, om något verkställighetsärende inte är anhängigt vid domstol, till den tingsrätt inom vars domkrets åtgärden har vidtagits. Domstolen skall så snart som möjligt efter det meddelandet inkommit förordna om en interimistisk säkringsåtgärd i enlighet med 1 och 4 mom. eller bestämma att åtgärden skall återkallas. Utmätningsmannen eller polismyndigheten skall genast meddela om en åtgärd enligt 2 mom. också till den utmätningsman som behandlar ansökan om verkställighet enligt 4 § 2 mom.

En interimistisk säkringsåtgärd om vilken domstolen har bestämt med stöd av 1 och 3 mom. gäller till dess beslut har meddelats i verkställighetsärendet. Om något verkställighetsärende inte är anhängigt vid domstol när tingsrätten bestämmer om en interimistisk säk-

ningsåtgärd med stöd av 3 mom., är säkringsåtgärden dock i kraft endast den tid som tingsrätten har bestämt, högst en vecka. En interimistisk säkringsåtgärd skall omedelbart förordnas bli återkallad när den inte längre är befogad.

25 §

Beslutets verkställbarhet

Tingsrättens beslut om verkställighet enligt denna lag kan verkställas genast även om beslutet inte har vunnit laga kraft, om inte något annat har bestämts i beslutet eller fullföljdsdomstolen med iakttagande i tillämpliga delar av vad utsökningslagen stadgar om avbrytande av verkställighet med anledning av besvär över utmätning bestämmer något annat. Egendom som har utmätts för indrivning av vite får dock inte säljas förrän det beslut genom vilket vitet dömts ut har vunnit laga kraft.

26 §

Sändande av beslut till utmätningsmannen

När det har bestämts att utmätningsmannen skall hämta ett barn skall domstolen, om dess beslut är verkställbart, på sökandens begäran sända beslutet till den behöriga utmätningsmannen och uppmana denne att sörja för att beslutet blir verkställt.

27 §

Förbud mot sökande av ändring

Genom besvär får ändring inte sökas i ett beslut genom vilket

1) ett ärende har överförs med stöd av 5 § eller 15 § 2 mom. eller

2) ansökan har avslagits med stöd av 14 §, eller

3) det med stöd av 24 § förordnats om tillfällig placering av ett barn eller förelagts vite.

Över beslut genom vilket domstolen har bestämt att barnet skall placeras kan klagan dock anföras. För klagan gäller ingen tidsbegränsning.

28 §

Ersättningar och kostnader som betalas av statens medel

Ersättningar till vittnen och sakkunniga som

har hörts på domstolens förordnande, ersättning till läkare för uppgifter enligt denna lag samt kostnader för medling och för placering av barn enligt 24 § betalas av statens medel.

Till en part betalas i förskott av statens medel också nödvändiga kostnader för resor och uppehälle för läkarundersökning enligt 12 § 3 mom., med iakttagande i tillämpliga delar av de stadganden som anges i nämnda lagrum.

De ersättningar och kostnader som avses i denna paragraf skall bäras av staten.

29 §

Handräckning

På utmätningsmannens begäran skall socialvårdsmyndigheten lämna handräckning för att den person hos vilken barnet befinner sig skall förmås att frivilligt iakttä beslutet.

På domstolens eller utmätningsmannens begäran skall polismyndigheten lämna handräckning för att utreda var barnet och dess vårdnadshavare befinner sig samt för att säkra verkställigheten av beslutet.

30 §

Verkställighet av beslut som har meddelats i en främmande stat samt av förordnanden om återlämnande av barn

Ett i Danmark, Norge eller Sverige meddelat beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt verkställs i Finland med stöd av 8 och 12 §§ lagen om erkännande och verkställighet av nordiska domar angående privaträttsligt anspråk (588/77) i enlighet med denna lag. På motsvarande sätt verkställs också i Island meddelade beslut som gäller vårdnad om barn och som avses i artikel 10 stycke 1 i konven-

tionen mellan Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige om erkännande och verkställighet av domar (FördrS 9/33).

Ett beslut som har meddelats i en främmande stat och som i Finland fastställts vara verkställbart verkställs i enlighet med 45 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, om det är frågan om ett sådant beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt som har meddelats i en annan än en i 1 mom. nämnd stat eller om ett beslut enligt 26 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt där det har konstaterats att barnet utan tillstånd har förts bort eller inte återlämnats.

Ett förordnande om återlämnande av barn enligt 30 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt verkställs i enlighet med 46 § i nämnda lag.

31 §

Närmare stadganden

Närmare stadganden om verkställigheten av denna lag utfärdas genom förordning.

32 §

Ikraftträdelse

Denna lag träder i kraft den 1 december 1996. Samtidigt upphävs lagen den 4 juli 1975 om verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt (523/75) jämte ändringar. Om det i någon annan lag hänvisas till sistnämnda lag, skall förevarande lag tillämpas i dess ställe.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft. Om övergångsstadganden stadgas särskilt genom lag.

2.

L a g

om ändring av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 8 april 1983 angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/83) 44 §, 45 § 1 mom. och 46 § 1 och 2 mom., sådana de lyder i lag av den 4 mars 1994 (186/94), samt fogas till lagen en ny 48 a § som följer:

44 §

Sändande av beslut till tingsrätten

När Helsingfors hovrätt med stöd av 30 § har bestämt att ett barn skall återlämnas, skall den på tjänstens vägnar sända beslutet till den behöriga tingsrätten för verkställighet samt uppmana denna att i brådskanie ordning se till att beslutet verkställs på det sätt som stadgas i 46 §.

När hovrätten har fastställt att ett beslut som har meddelats i en främmande stat kan verkställas i Finland, skall hovrätten på sökandens begäran sända beslutet och ansökan om verkställighet till den behöriga tingsrätten, om beslutet är verkställbart med stöd av 43 § 3 mom. Hovrätten skall samtidigt uppmana tingsrätten att i brådskanie ordning se till att beslutet verkställs i enlighet med 45 §.

45 §

Verkställighet av beslut som meddelats i en främmande stat

Ett beslut om vårdnad om barn och umgängesrätt som har meddelats i en främmande stat och som i Finland har fastställts vara verkställbart, skall verkställas på det sätt som stadgas i lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (/). Verkställigheten får dock inte inledas efter att barnet har fyllt 16 år.

46 §

Verkställighet av förordnanden om att barn skall återlämnas

Ett sådant förordnande om återlämnande av ett barn som har meddelats med stöd av 30 § skall utan att motparten hörs verkställas genom att barnet hämtas. Vid verkställigheten av förordnandet skall dessutom i övrigt iakttas lagen om verkställighet av beslut beträffande

vårdnad om barn och umgängesrätt, om inte något annat följer av 2 och 3 mom.

Om förordnandet om att barnet skall återlämnas har meddelats på en ansökan som gjordes innan ett år förflutit från det att barnet olovligt bortfördes eller kvarhölls, kan verkställigheten av förordnandet lämnas därhän endast om barnet motsätter sig återlämnandet och har uppnått en sådan ålder och mognad att det är skäl att fästa avseende vid dess åsikt.

48 a §

Interimistiska säkringsåtgärder

Om det finns grundad anledning att anta att den ena vårdnadshavaren utan den andra vårdnadshavarens samtycke olovligen ämnar föra barnet ur landet, kan utmätningsmannen eller polismyndigheten på vårdnadshavarens yrkande omedelbart ta hand om barnet, varvid barnet skall placeras på det sätt som stadgas i 24 § 2 mom. lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (/) (*interimistisk säkringsåtgärd*). En interimistisk säkringsåtgärd kan vidtas endast om saken är så brådskanie att vårdnadshavaren inte genom att begära ett tillfälligt förordnande enligt 17 § kan förhindra att barnet förs ur landet.

En interimistisk säkringsåtgärd skall i enlighet med 24 § 3 mom. lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt genast på tjänstens vägnar föras till domstol. Domstolens beslut i vilket det bestäms att barnet skall placeras tillfälligt är i kraft den tid domstolen bestämmer, högst en vecka. Beträffande åtgärden gäller i övrigt i tillämpliga delar vad 24 § i nämnda lag stadgar om interimistiska säkringsåtgärder.

Denna lag träder i kraft den 1 december 1996. Om övergångsstadganden stadgas särskilt genom lag.

3.

Lag om ändring av 1 kap. 4 § utsökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 1 kap. 4 § 1 mom. 4 punkten utsökningslagen av den 3 december 1895, sådant detta lagrum lyder i lag av den 13 juni 1986 (470/86), samt
fogas till 1 kap. 4 § 1 mom., sådant det lyder ändrat genom sistnämnda lag och lag av den 14 december 1984 (867/84), en ny 5 punkt som följer:

1 kap. Om utsökningsmyndigheterna

4 §

Utmättningsman får ge en biträdande utmättningsman i uppdrag att indriva fordran eller utföra något annat verkställighetsuppdrag. Om biträdande utmättningsman gäller då vad som stadgas om utmättningsman. Biträdande utmättningsman får dock inte

avses i 3 kap. 34 b § skall hämtas till utsökningsutredning, förordna att en gäldenär skall överlämna bokföringsböcker eller bokföringsmaterial för granskning, förrelägga vite som avses i 3 kap. 34 d § eller anhålla om att sådant vite skall dömas ut, eller

5) besluta om verkställighet av ett beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt,

4) förordna att en gäldenär som håller sig undan eller sådan företrädare för honom som

Denna lag träder i kraft den 1 december 1996.

4.

Lag om ändring av 17 § socialvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 17 § 2 mom. socialvårdslagen av den 17 september 1982 (710/82), sådant det lyder i lag av den 3 augusti 1992 (736/92), som följer:

17 §

Kommunen skall även sörja för ordnande av barn- och ungdomsvård, barndagvård, specialomsorger om utvecklingsstörda, service och stöd på grund av handikapp och service i anslutning till missbrukarvård, de uppgifter som stadgas för barnatillsyningsmannen och andra åtgärder för utredande och fastställande av faderskap och tryggnad av underhållsbidrag, liksom även åtgärder i samband med

adoptionsrådgivning och medling i familjefrågor samt medling vid verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt och för ordnande av annan socialservice, enligt vad som dessutom stadgas särskilt om dessa serviceformer.

Denna lag träder i kraft den 1 december 1996.

5.

Lag**om ändring av 20 § äktenskapslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till 20 § äktenskapslagen av den 13 juni 1929 (234/29), sådant detta lagrum lyder i lag av den 16 april 1987 (411/87), ett nytt 3 mom. som följer:

20 §

Medlarna kan på begäran ge hjälp och stöd också när det uppstår konflikter beträffande iakttagandet av ett beslut eller ett avtal som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt.

Denna lag träder i kraft den 1 december 1996.

6.

Lag**om ändring av 6 kap. 12 § lagen om verkställighet av straff**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 6 kap. 12 § 1 mom. lagen den 19 december 1889 om verkställighet av straff, sådant detta lagrum lyder i lag av den 21 juli 1977 (595/77), som följer:

6 kap.

Om böter och förvandlingsstraff för böter

12 §

Då underrättens beslut i mål om bestämmande av förvandlingsstraff har avkunnats, får indrivningen i utsökningsväg av de böter som har förvandlats inte fortsätta. Om ett förvandlingsstraff med stöd av 23 § lagen om verkstäl-

lighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (/) inte har bestämts, fortsätter dock indrivningen av vitet.

Denna lag träder i kraft den 1 december 1996. Om övergångsstadganden stadgas särskilt genom lag.

7.

L a g
om ändring av 2 § viteslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 2 § 2 mom. viteslagen av den 14 december 1990 (1113/90) som följer:

2 §

Begränsningar av tillämpningsområdet

föreläggs av allmän domstol eller utsökningssmyndighet, om inte något annat stadgas särskilt i någon annan lag.

Lagen tillämpas inte på sådana viten, hot om tvångsutförande eller hot om avbrytande som

Denna lag träder i kraft den 1 december 1996.

Helsingfors den 22 september 1995

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Justitieminister *Sauli Niinistö*

2.

Lag**om ändring av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 8 april 1983 angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/83) 44 §, 45 § 1 mom. och 46 § 1 och 2 mom., sådana de lyder i lag av den 4 mars 1994 (186/94), samt fogas till lagen en ny 48 a § som följer:

Gällande lydelse

44 §

Sändande av beslut till överexekutor

Då domstolen har fastställt att ett beslut om vårdnad om barn eller umgängesrätt som har meddelats i en främmande stat kan verkställas eller har förordnat att ett barn skall återlämnas skall den, om beslutet är verkställbart enligt 43 §, på tjänstens vägnar sända beslutet till behörig överexekutor och uppmana denne att i brådskande ordning se till att beslutet verkställs på det sätt som stadgas i 46 §.

45 §

Verkställighet av beslut som meddelats i en främmande stat

Beslut om vårdnad om barn och umgängesrätt som meddelats i en främmande stat och som fastställts i Finland som verkställbart, skall verkställas så som stadgas i lagen om verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt (523/75). Verkställigheten får dock inte inledas efter att barnet fyllt 16 år.

46 §

Verkställighet av förordnanden om att barn skall återlämnas

Ett sådant förordnande om återlämnande av ett barn som har meddelats med stöd av 30 §, skall omedelbart verkställas utan att motparten

Föreslagen lydelse

44 §

Sändande av beslut till tingsrätten

När Helsingfors hovrätt med stöd av 30 §, har bestämt att ett barn skall återlämnas, skall den på tjänstens vägnar sända beslutet till den behöriga tingsrätten för verkställighet samt uppmana denna att i brådskande ordning se till att beslutet verkställs på det sätt som stadgas i 46 §.

När hovrätten har fastställt att ett beslut som har meddelats i en främmande stat kan verkställas i Finland, skall hovrätten på sökandens begäran sända beslutet och ansökan om verkställighet till den behöriga tingsrätten, om beslutet är verkställbart med stöd av 43 § 3 mom. Hovrätten skall samtidigt uppmana tingsrätten att i brådskande ordning se till att beslutet verkställs i enlighet med 45 §.

45 §

Verkställighet av beslut som meddelats i en främmande stat

Ett beslut om vårdnad om barn och umgängesrätt som har meddelats i en främmande stat och som i Finland har fastställts vara verkställbart, skall verkställas på det sätt som stadgas i lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (/). Verkställigheten får dock inte inledas efter att barnet har fyllt 16 år.

46 §

Verkställighet av förordnanden om att barn skall återlämnas

Ett sådant förordnande om återlämnande av ett barn som har meddelats med stöd av 30 § skall utan att motparten hörs verkställas ge-

Gällande lydelse

hörs genom att barnet hämtas eller om skäl finns att anta att barnets vistelseort hemlighålls för förhindrande av verkställighet, genom att vite föreläggs så som stadgas i lagen om verkställighet av beslut som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt.

Om förordnandet om att barnet skall återlämnas har meddelats på en ansökan som gjordes innan ett år förflutit från det att barnet olovligt bortfördes eller kvarhölls, kan verkställigheten av förordnandet lämnas därhän endast om överexekutor konstaterar att barnet motsätter sig återlämnandet och barnet har uppnått en sådan ålder och mognad att det finns skäl att fästa avseende vid dess åsikt.

Föreslagen lydelse

nom att barnet hämtas. Vid verkställigheten av förordnandet skall dessutom i övrigt iakttas lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt, om inte något annat följer av 2 och 3 mom.

Om förordnandet om att barnet skall återlämnas har meddelats på en ansökan som gjordes innan ett år förflutit från det att barnet olovligt bortfördes eller kvarhölls, kan verkställigheten av förordnandet lämnas därhän endast om barnet motsätter sig återlämnandet och har uppnått en sådan ålder och mognad att det är skäl att fästa avseende vid dess åsikt.

48 a §

Interimistiska säkringsåtgärder

Om det finns grundad anledning att anta att den ena vårdnadshavaren utan den andra vårdnadshavarens samtycke olovligen ämnar föra barnet ur landet, kan utmätningsmannen eller polismyndigheten på vårdnadshavarens yrkande omedelbart ta hand om barnet, varvid barnet skall placeras på det sätt som stadgas i 24 § 2 mom. lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (/) (interimistisk säkringsåtgärd). En interimistisk säkringsåtgärd kan vidtas endast om saken är så brådskande att vårdnadshavaren inte genom att begära ett tillfälligt förordnande enligt 17 § kan förhindra att barnet förs ur landet.

En interimistisk säkringsåtgärd skall i enlighet med 24 § 3 mom. lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt genast på tjänstens vägnar föras till domstol. Domstolens beslut i vilket det bestäms att barnet skall placeras tillfälligt är i kraft den tid domstolen bestämmer, högst en vecka. Beträffande åtgärden gäller i övrigt i tillämpliga delar vad 24 § i nämnda lag stadgar om interimistiska säkringsåtgärder.

Denna lag träder i kraft den 1 december 1996.

4.

Lag**om ändring av 17 § socialvårdslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 17 § 2 mom. socialvårdslagen av den 17 september 1982 (710/82), sådant det lyder i lag
av den 3 augusti 1992 (736/92), som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

17 §

17 §

Kommunen skall även sörja för ordnande av barn- och ungdomsvård, barndagvård, specialomsorger om utvecklingsstörda, service och stöd på grund av handikapp och service i anslutning till missbrukarvård, de uppgifter som stadgas för barnatillsyningsmannen och andra åtgärder för utredande och fastställande av faderskap och tryggnad av underhållsbidrag liksom även åtgärder i samband med adoptionsrådgivning och medling i familjeärenden samt för ordnande av annan socialservice, enligt vad som dessutom stadgas särskilt om dessa serviceformer.

Kommunen skall även sörja för ordnande av barn- och ungdomsvård, barndagvård, specialomsorger om utvecklingsstörda, service och stöd på grund av handikapp och service i anslutning till missbrukarvård, de uppgifter som stadgas för barnatillsyningsmannen och andra åtgärder för utredande och fastställande av faderskap och tryggnad av underhållsbidrag, liksom även åtgärder i samband med adoptionsrådgivning och medling i familjeärenden samt *medling vid verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt* och för ordnande av annan socialservice, enligt vad som dessutom stadgas särskilt om dessa serviceformer.

Denna lag träder i kraft den 1 december 1996.

6.

Lag**om ändring av 6 kap. 12 § lagen
om verkställighet av straff**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 6 kap. 12 § 1 mom. lagen den 19 december 1889 om verkställighet av straff, sådant detta lagrum lyder i lag av den 21 juli 1977 (595/77), som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

6 kap.

Om böter och förvandlingsstraff för böter

12 §

12 §

Då underrätts utslag i mål om bestämmande av förvandlingsstraff har avkunnats, får indrivningen i utsökningsväg av de böter som förvandlats icke fortsättas.

Då underrätts beslut i mål om bestämmande av förvandlingsstraff har avkunnats, får indrivningen i utsökningsväg av de böter som har förvandlats inte fortsätta. *Om ett förvand-*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

lingsstraff med stöd av 23 § lagen om verkstäl-
lighet av beslut beträffande vårdnad om barn och
umgängesrätt (/) inte har bestämts, fort-
sätter dock indrivningen av vitet.

Denna lag träder i kraft den 1 december 1996.
Om övergångsstadganden stadgas särskilt genom
lag.

7.

Lag

om ändring av 2 § viteslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 2 § 2 mom. viteslagen av den 14 december 1990 (1113/90) som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Begränsningar av tillämpningsområdet

Lagen tillämpas inte på sådana viten, hot om
tvångsutförande eller hot om avbrytande som
föreläggs av allmän domstol eller överexekutor.

2 §

Begränsningar av tillämpningsområdet

Lagen tillämpas inte på sådana viten, hot om
tvångsutförande eller hot om avbrytande som
föreläggs av allmän domstol eller utsöknings-
myndighet, om inte något annat stadgas särskilt
i någon annan lag.

Denna lag träder i kraft den 1 december 1996.

